

Høyhus i Sandnes?

*En diskursanalyse av diskusjonen om
høyhus som en del av byutviklingen i
Sandnes sentrum*

Martin Svingen Refseth

Masteroppgave i samfunnsgeografi

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi
Det samfunnsvitenskapelige fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

Våren 2015

Høyhus i Sandnes?

*En diskursanalyse av diskusjonen om
høyhus som en del av byutviklingen i
Sandnes sentrum*

Martin Svingen Refseth

Masteroppgave i samfunnsgeografi

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi
Det samfunnsvitenskapelige fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

Våren 2015

© Martin Svingen Refseth

2015

Høyhus i Sandnes?

En diskursanalyse av diskusjonen om høyhus som en del av byutviklingen i Sandnes sentrum

Martin Svingen Refseth

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

IV

Sammendrag

Denne oppgaven fokuserer på den sosiokulturelle konstruksjonen av høyhus som en del av byutviklingen i Sandnes sentrum. De seneste årene har høyhus vært en viktig del av den offentlige ordvekslingen om byutvikling i mange norske byer, inkludert den mellomstore byen Sandnes på Nord-Jæren. Høye bygg i den tette byen kan være en kime til konflikt ettersom de kan ha stor innvirkning på sine omgivelser, samtidig som de utgjør en betydelig symbolsk- og kommersiell interesse for entreprenører og eiendomsutviklere.

Målet med oppgaven er å undersøke hvordan høyhus konstrueres i diskusjonen om byutviklingen i Sandnes sentrum, og hvorvidt diskursive posisjoner og språklige virkemidler kan illustrere de maktrelasjoner og interessekonstellasjoner som eksisterer innen byutviklingen. For å besvare oppgavens problemstillinger er det gjort en diskursanalyse av det som er avgrenset som diskusjonen om høyhus og byutvikling i Sandnes sentrum. I oppgaven er det undersøkt hvordan høyhus og byutvikling i Sandnes sentrum konstrueres og konstitueres gjennom representasjoner og fortellinger, og hvorvidt debatten om et spesifikt høyhusprosjekt kan forstås i relasjon til spørsmål om makt og interesser i byutviklingen. Analysen viser hvordan diskusjonen om høyhus og byutvikling i Sandnes sentrum handler vel så mye om styringen av byutviklingen og om ulike aktørers kunnskap, som om høyhus som sosio-rømlig fenomen. Oppgaven gir et innblikk i kontekstspesifikke argumenter for og imot høyhus som kan være relevant for høyhusdiskusjoner i andre norske byer. Samtidig illustrerer den viktigheten av å forstå arkitektur og byutvikling i relasjon til makt, interesser og kunnskap.

Forord

Tusen takk til alle som har støttet meg i arbeidet med det som til tider har virket som et uendelig prosjekt. Takk til mine informanter, som tok seg tiden til å prate med meg. Takk til min veileder Per Gunnar Røe for kommentarer og tilbakemeldinger i løpet av skriveprosessen. Takk til SUSPLAN-prosjektet for 5000 kroner i støtte til feltarbeid, og min kontaktperson ved NIBR, Gro Sandkjær Hanssen, for kommentarer og lærerike samtaler.

Takk til mor og far som har vært en fantastisk støtte, både i form av å være klagemur, diskusjonspartnere og dyktige korrekturlesere. Takk til Bestemor som kunne tilby tak over hodet i forbindelse med feltarbeidet. Takk til Torstein Thronsen for kartografisk førstehjelp. Takk til de hyggelige folkene på lesesalen som har kommet og gått i løpet av mitt litt for lange opphold i Harriet Holters hus. Nå er vi ferdige Mari!

Og sist men ikke minst, takk til min aller, aller kjæreste Frauke som har vært der for meg i forbindelse med alle oppturer og nedturer i løpet av denne prosessen. Dine innspill og din støtte har betydd fantastisk mye!

Martin Svingen Refseth

Våren 2015

Blindern, Oslo

Innholdsfortegnelse

1 Innledning	1
1.1 Problemstillinger	2
1.2 Oppgavens disposisjon	3
2 Teoretisk rammeverk	5
2.1 Teoretiske tilnærminger til arkitektur innen samfunnsgeografien	5
2.1.1 <i>Kritikk av den nye kulturgeografien og den politisk-økonomiske tilnærmingen til arkitektur</i>	7
2.1.2 <i>Kulturell politisk økonomi og arkitektur</i>	7
2.1.3 <i>Ikke-representasjonell teori og en praksisorientert arkitekturgeografi</i>	9
2.2 Teori om høyhus, byutvikling og byplanlegging	11
2.2.1 <i>Høyhus i den tette og funksjonsblandede byen</i>	12
2.2.2 <i>Sosialitet og høyhus i den tette byen</i>	12
2.2.3 <i>Høyhus som symbol i den tette byen</i>	15
2.2.4 <i>Dagens kontekst for byplanlegging i Norge</i>	17
2.2.5 <i>Byutvikling som sosial og kulturell konstruksjon: Makt, interesser og legitimitet i byutviklingen</i>	19
2.3 Oppsummering	21
3 Metodologi og metodevalg	22
3.1 Vitenskapsteoretisk ståsted og diskursanalytisk rammeverk	22
3.1.1 <i>Sosialkonstruktivismen som vitenskapsteoretisk posisjon</i>	22
3.1.2 <i>Relasjonen mellom mennesket, språk og vår forståelse av verden</i>	23
3.1.3 <i>Vitenskapsteoretisk operasjonalisering av diskursens konstitusjon av det sosiale</i>	24
3.1.4 <i>Laclau og Mouffes diskursteori</i>	25
3.1.5 <i>Faircloughs kritiske diskursanalyse</i>	27
3.2 Metodologiske hovedgrep og metodevalg	30
3.2.1 <i>Analytisk strategi</i>	30
3.2.2 <i>Kritisk refleksjon rundt egen forforståelse og situerte posisjon</i>	31
3.2.3 <i>Analytisk avgrensning av diskursorden og kasus</i>	32
3.3 Datainnsamling	33
3.3.1 <i>Utvalg og rekruttering av informanter</i>	34
3.3.2 <i>Gangen i mine kvalitative forskningsintervju</i>	35

3.3.3	<i>Utvalg av tilleggsdata</i>	38
3.4	Bearbeidelse av datamaterialet og bruk av diskursanalytiske verktøy	39
3.4.1	<i>Min bruk av diskursanalytiske verktøy</i>	40
3.5	Etiske betraktninger	41
3.5.1	<i>Informert samtykke</i>	42
3.5.2	<i>Konfidensialitet</i>	42
3.5.3	<i>Konsekvenser av deltagelse</i>	44
3.6	Refleksjon rundt forskningens kvalitet	44
4	Konteksten for diskusjonen om høyhus i Sandnes sentrum	46
4.1	Sandnes og Sandnes sentrum	46
4.1.1	<i>Dagens Sandnes sentrum</i>	48
4.2	Høyhus i Sandnes sentrum	49
4.2.1	<i>Regulative rammer for høyhus i Sandnes sentrum</i>	49
4.2.2	<i>Øglændkvartalet/Aaslandkvartalet</i>	52
4.3	Oppsummering	54
5	Representasjoner av høyhus i Sandnes sentrum	55
5.1	"En by, ikke et byggefelt" - høyhuset som markør	55
5.1.1	<i>Høyhus som symbolsk markør for spesifikke prosjekter</i>	57
5.1.2	<i>Høyhus og regional identitet</i>	57
5.1.3	<i>"Unødvendig og uoriginalt" - høyhus som lite attraktivt symbol</i>	59
5.2	Høyhus, sosialitet og den tette byen	59
5.2.1	<i>Høyhuset som et byutviklingsgrep for en levende by med høy bokvalitet</i>	60
5.2.2	<i>"Hvem er det som tjener på det da?" - høyhus, bærekraft og interesser</i> ...	62
5.2.3	<i>Høyhus som en potensielt antiurban urban form</i>	64
5.3	Høyhuset og bevaring - høyhusprosjekter i Gamlebyen	65
5.3.1	<i>Høyhus i Gamlebyen som et gode for vestsidens utvikling</i>	65
5.3.2	<i>Høyhus som en trussel mot helheten i et bevaringsverdig kulturmiljø</i>	67
5.3.3	<i>"Skal Langgata være et "museum"?"</i>	70
5.4	Oppsummering	73
6	Analyse av diskurser i diskusjonen om høyhus og byutvikling i Sandnes sentrum. 74	
6.1	Den markedsorienterte diskursen	74
6.1.1	<i>Investeringer og krav om pragmatisme</i>	75

6.1.2	<i>Forslaget om nye retningslinjer for byggehøyde og høyhus som pragmatisk løsning</i>	77
6.2	Allmennhetsdiskursen	78
6.2.1	<i>Sentrumsplanens høydebestemmelser og kontrollen over sentrumsutviklingen</i>	79
6.2.2	<i>Planverktøy og legitimitet</i>	80
6.2.3	<i>Byutvikling og forutsigbarhet</i>	82
6.3	Hverdagslivsdiskursen	83
6.3.1	<i>Utviklingen i Langgata</i>	84
6.4	Byformdiskursen	85
6.4.1	<i>Utviklingspress og behovet for en helhetlig byutvikling</i>	85
6.4.2	<i>Sosialitet og "den gode byen"</i>	86
6.4.3	<i>Vern i en "moderne by"</i>	87
6.4.4	<i>Fagforståelse og autoritet innen byutviklingen</i>	88
6.5	Fortettingsdiskursen	89
6.5.1	<i>Mål og midler for å skape en kompakt by</i>	90
6.5.2	<i>Regionale og nasjonale føringer og byggehøyde</i>	91
6.6	Storbydiskursen	92
6.6.1	<i>Storbyen og høyhuset</i>	93
6.6.2	<i>Frykt og manglende visjoner i kommunen</i>	94
6.7	Oppsummering	96
7	Analyse av debatten om Øglændkvartalet	98
7.1	Arkitekten fra Snøhetta og støtten til byplan	98
7.2	"Fremtidens Sandnes skapes i dag"	99
7.3	Byantikvarens innlegg og spørsmålet om interesser	101
7.4	Makt, interesser og kunnskap i byutviklingen i Sandnes sentrum	103
7.4.1	<i>Fagkunnskap, autonomi og interesser</i>	105
8	Konklusjon	108
8.1	Hvordan gis høyhus mening som en del av byutviklingen i Sandnes sentrum?	108
8.2	Hvilke diskurser konstrueres i diskusjonen om høyhus og byutvikling i Sandnes sentrum?	110
8.3	Makt og interesser i debatten om Øglændkvartalet	112
8.4	Oppgavens verdi og overførbarhet	114

9 Litteraturliste.....	116
10 Vedlegg.....	122
10.1 Oversikt over tilleggsdata	122
10.2 Liste over informanter	124
10.3 Informasjonsskriv.....	126
10.4 Eksempel på intervjuguide	128

Figurliste

Figur 1 *Kart over Nord-Jæren*. Kilde: Esri, DeLorme, NAVTEQ.

Figur 2 *Kart over Sandnes sentrum*. Kilde: Esri, DeLorme, NAVTEQ, Sandnes kommune 2014a.

Figur 3 *Konseptskisse av Øglændkvartalet/Aaslandkvartalet*. Gjengitt med tillatelse fra LINK Arkitektur.

Figur 4 *Diskurser innen diskursordenen om høyhus og byutvikling i Sandnes sentrum*.

Akronymliste

KDA - *Kritisk diskursanalyse*

KPØ - *Kulturell politisk økonomi*

NIBR - *Norsk institutt for by og regionforskning*

NPM - *New public management*

NSD - *Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste*

UBU - *Utvalg for byutvikling*

1 Innledning

I denne oppgaven har jeg undersøkt hvordan høyhus oppfattes som en del av byutviklingen i sentrum av Sandnes, en mellomstor norsk by i omfattende vekst og utvikling. De seneste årene har høyhusdebatter vært en viktig del av den offentlige ordvekslingen om byutvikling i flere norske byer¹. Dette gjelder også Sandnes, og våren 2014 kunne Aftenbladet (09.05.14) melde at det var 12 høyhusprosjekter som var på skissestadiet blant eiendomsutviklere med utviklingsprosjekter i Sandnes sentrum. Høye bygninger anses ofte som selve symbolet på en moderne by og kan gi høy utnyttelse på en liten grunnflate, noe som gjør høye bygg til ettertraktede investeringsobjekter (King 2004; Short 2012; Grubbauer 2014). Samtidig kan slike bygninger utfordre både teknisk og sosial infrastruktur, være krevende med tanke på lokalt mikroklima og utfordre det urbane landskapets fysiske utforming og identitet (Short 2012). I dagens byutvikling fremmes forslag om høyhusprosjekter ofte i forbindelse med transformasjon og fortetting i eksisterende bebyggelse. Utviklingsprosesser i en konsentrert byutvikling involverer mange aktører og interessenter som ofte har forskjellige oppfatning om hvordan byen bør utvikle seg (Børrud 2012; Røe 2014).

Prosessen og diskusjonene rundt høyhus i Sandnes sentrum er en tematikk som kan sies å illustrere noen av de endringer og utfordringer som manifesterer seg i forbindelse med transformasjon og fortetting i et etablert bysentrum. I norsk sammenheng mener jeg dessuten at det er interessant å se hvordan diskusjonene om høyhus utspiller seg i en mellomstor by. Bell og Jayne (2009) argumenterer for verdien av samfunnsgeografiske studier av mindre byer på bakgrunn av at de ofte ignoreres til fordel for studier av store byer.

Selv om høye bygninger deler den egenskap at de relativt sett er høye i forhold til sine omgivelser, finnes det mange ulike typer høye bygg, med ulike former og funksjoner som er tilknyttet ulikt meningsinnhold (McNeill 2005; Jacobs 2006). I denne oppgaven vil jeg benytte meg av betegnelsen *høyhus* og forstå høyhus som en *bygningstypologi*. Jeg definerer et høyhus som *en bygning som inneholder en eller flere funksjoner og som regnes som høy i relasjon til sin materielle og sosiokulturelle kontekst*. I Sandnes kommune er høyhus definert som *bygninger med over åtte etasjer* (Sandnes kommune 2014a). Høyhus er et begrep som

---

¹<http://www.tu.no/bygg/2015/03/09/40-30-28-17-etasje---sjekk-hoyhusene-som-star-i-ko-i-norge> (Lest 12.05.15)

ofte brukes i norsk dagligspråk for å betegne høye bygninger med ulike former og funksjoner, og jeg mener derfor det er et fruktbart begrep for å undersøke hvilke mening som tillegges høyhus i en spesifikk, norsk byutviklingskontekst.

Arbeidet med denne masteroppgaven har vært en del av prosjektet «*SUSPLAN - Handling conflict in compact city/centra development: How is local sustainable planning managed through new planning tools and practices*» som ledes fra Norsk Institutt for by- og regionforskning (NIBR)². Prosjektet omhandler konflikthåndtering innen kompakt byutvikling i norske byer og baserer seg blant annet på studier av kasus hentet fra et bredt spekter av norske kommuner.

1.1 Problemstillinger

For å undersøke hvordan høyhus oppfattes, har jeg formulert to problemstillinger. Min første problemstilling er:

Hvordan konstrueres høyhus i diskusjonen om byutviklingen i Sandnes sentrum?

For å besvare denne problemstillingen har jeg undersøkt hvordan ulike aktører i byutviklingen i Sandnes sentrum konstruerer høyhus i sentrumsområdet sosialt og kulturelt innen det jeg har avgrenset som *diskusjonen om høyhus og byutvikling i Sandnes sentrum*. Jeg har avgrenset denne diskusjonen til å omhandle det offentlige ordskiftet om høyhus i Sandnes sentrum og uttalelser fra mine informanter. For å undersøke hvordan byutviklingen konstitueres av, samt konstituerer, sosiale og diskursive praksiser (Røe 2014: 501), har jeg benyttet meg av en diskursanalytisk tilnærming.

Problemstillingen er belyst gjennom to underordnede problemstillinger. Den første av disse er: *Hvordan tillegges høyhus mening som en del av byutviklingen i Sandnes sentrum?* Denne underordnede problemstillingen er besvart gjennom en analyse av hvordan høyhus representeres i mitt datamateriale. Den andre underordnede problemstillingen er: *Hvilke diskurser konstrueres i diskusjonen om høyhus og byutvikling i Sandnes sentrum?* Denne underordnede problemstillingen er besvart gjennom en analyse av hvordan meningen som tillegges høyhus i Sandnes sentrum og byutviklingen i sentrumsområdet kan forstås som å være konstruert med utgangspunkt i ulike perspektiver på byutviklingen.

---

² <http://www.nibr.no/no/prosjektsider/susplan.aspx> (Lest 11.05.15)

Min andre problemstilling er:

Hvorvidt kan den diskursive praksisen i debatten om Øglændkvartalet eksemplifisere konflikter om makt og interesser i byutviklingen i Sandnes sentrum?

Problemstillingen er besvart gjennom en analyse av den diskursive praksisen i debatten om Øglændkvartalet, et spesifikt utviklingsprosjekt som inkluderer et høyhus og ligger midt i Sandnes sentrum. Jeg har tatt for meg den diskursive praksisen i debatten og sett denne praksisen i lys av de ulike diskursene jeg har konstruert, samt teori om arkitektur, byplanlegging og byutvikling.

1.2 Oppgavens disposisjon

Overfor har jeg redegjort for oppgavens problemstilling.

I *kapittel 2* tar jeg for meg ulike tilnæringer til arkitektur innenfor samfunnsgeografien og etablerer den teoretiske tilnærmingen til arkitektur som ligger til grunn i oppgaven. Jeg presenterer teori om høyhus og byutvikling, før jeg avslutter med å redegjøre for hvordan byutvikling kan forstås som en sosial og kulturell konstruksjon.

I *kapittel 3* redegjør jeg for oppgavens metodologi og mine metodevalg. Jeg starter med en redegjørelse av mitt vitenskapsteoretiske ståsted, før jeg presenterer mitt diskursanalytiske rammeverk. Videre tar jeg for meg de metodologiske hovedgrep og metodevalg som ligger til grunn for denne oppgaven. Her gjennomgår jeg blant annet hvordan jeg har benyttet kvalitative metoder. Jeg redegjør også for forskningsarbeidets gang.

I *kapittel 4* presenterer jeg mitt kasus og de aspekter av konteksten for byutvikling i Sandnes som jeg mener er viktig å ha kunnskap om for å forstå diskusjonen om høyhus og byutvikling i Sandnes sentrum.

I *kapittel 5*, som er mitt første analysekapittel, undersøker jeg hvordan høyhus i Sandnes sentrum tillegges mening i mitt datamateriale.

I mitt andre analysekapittel, *kapittel 6*, ser jeg hvordan høyhus i Sandnes sentrum og spørsmål om byutviklingen i Sandnes konstrueres i ulike meningsmønstre som utgjør forskjellige diskurser.

I *kapittel 7*, som er mitt tredje analysekapittel, analyserer jeg den diskursive praksisen i debatten om forslaget om høyhus i Øglændkvartalet. Tilslutt i kapitlet diskuterer jeg den diskursive praksisen i debatten i lys av teori om arkitektur, byplanlegging og byutvikling, samt min diskursorden.

Til slutt presenterer jeg min konklusjon i *kapittel 8*. Her knytter jeg mine funn til problemstillingene og tar for meg spørsmål om oppgavens verdi og overførbarhet.

2 Teoretisk rammeverk

I dette kapitlet tar jeg for meg de deler av mitt teoretiske rammeverk som omhandler arkitektur, byutvikling og byplanlegging. Jeg gir en kort gjennomgang av teoretiske tilnærminger til arkitektur innen samfunnsgeografien, før jeg argumenterer for å forstå arkitektur som konstruert gjennom menneskers praksis og fortellinger, og som et kulturprodukt som bidrar til å gjøre politisk-økonomiske strategier og strukturer sosialt meningsfulle.

Videre tar jeg for meg hvordan høyhus forstås som en del av byutvikling, med søkelys på den rolle høyhuset har innen dagens byutviklingsideal, som omhandler tette og funksjonsblandede byer. Jeg redegjør så for dagens kontekst for byplanlegging i Norge og hvordan byplanlegging utgjør en kompleks prosess med mange aktører og med spenninger mellom ulike interesser. Til slutt argumenterer jeg for å forstå byutvikling som en sosial og kulturell konstruksjon.

Kapitlet er for det første en redegjørelse for den forståelsen for arkitektur og byutvikling som ligger til grunn i oppgaven. For det andre gir kapitlet innblikk i mer generelle diskurser om arkitektur og byutvikling som ulike aktører kan trekke på i sin konstruksjon av høyhus som en del av byutviklingen i Sandnes sentrum.

2.1 Teoretiske tilnærminger til arkitektur innen samfunnsgeografien

Samfunnsgeografiske studier av arkitektur har sine røtter i kulturgeografiske studier av landskap på begynnelsen av 1900-tallet (Lees 2001). Her ble arkitekturen sett som et romlig uttrykk for ulike kulturer, og studier av arkitektur beskrev ulike bygningstyper og arkitekturstiler, og deres utbredelse, evolusjon og diffusjon (Goss 1988: 393). Som en reaksjon på det som ble oppfattet som en lite fortolkende arkitekturgeografi som ikke tok hensyn til arkitekturens politiske, økonomiske og ideologiske dimensjoner, vokste en *ny kulturgeografi* fram på 1980-tallet (Goss 1988; Lees 2001). Blant annet tok teoretikere til seg ideer fra *den kulturelle vendingen* der teori fra humanistiske fag som kulturstudier og lingvistikk ble benyttet for å forstå samfunnet i relasjon til kulturelle prosesser (Lees 2002).

Innen denne nye kulturgeografien ble arkitektur og landskap i både rurale og urbane kontekster tolket i lys av samfunnsvitenskapelig teori (Lees 2001). Felles for de ulike tilnærmingene innen den nye kulturgeografien var en økt interesse for meningsdimensjonen

knyttet til arkitektur og hvordan arkitekturen kunne sies å referere til eksterne prosesser (Kraftl 2010). Kulturprodukter som arkitektur og landskap ble oppfattet som *tekst* som kunne *avleses* for å forstå de sosiale relasjoner som var *innskrevet* i materialiteten (Lees 2001: 54).

Ifølge Lees (2001) ble det i all hovedsak hentet inspirasjon fra to teoretiske utgangspunkt. For det første var det flere som benyttet seg av ny-marxistisk tankegods i sin tilnærming til landskap og arkitektur. Her ble kulturuttrykk forstått som sosiale produkter som kommuniserte og legitimerte sosiale relasjoner (Daniels 1989; Lees 2001). For det andre var det de som hentet sine ideer fra semiotikkens forståelse av språkets arbitrære meningsinnhold og sosialantropologiske ideal om fortolkende beskrivelser (Lees 2001). Gjennom fokus på hvordan arkitektur og steder ble representert på ulike måter, pekte teoretikere som Duncan og Ley (1993) på viktigheten av å anerkjenne meningsmangfoldet og maktforholdene som ligger til grunn for menneskers relasjon til arkitektur og landskap. Ved hjelp av tykke beskrivelser skulle man belyse og utforske ulike lag av mening gjennom detaljert lesning av artefakter og deres kontekst (Domosh 1988). Det var også flere tilnærminger som kombinerte ulike typer teori, slik som Goss (1988) som benyttet elementer fra både marxisme, semiotikk og strukturasjonsteori for å belyse viktigheten av å se våre *sosio-materielle omgivelser* som et produkt av prosesser som var både politisk-økonomiske, kulturelle og sosiale.

Arkitektur har også blitt forstått i relasjon til den internasjonale fremveksten av *urban entreprenørpolitikk* innen det som kan betegnes som en *politisk-økonomisk* tilnærming til arkitektur (Grubbauer 2014). En urban entreprenørpolitikk kjennetegnes av en økt politisk prioritering av vekst og lokal økonomiske utvikling i møtet med endrede politiske og økonomiske rammer for byutviklingen (Hubbard 1996; Leitner og Sheppard 1998). I større grad enn tidligere påtar myndighetene seg dermed rollen som proaktive tilretteleggere for private aktører og næringsliv (Harvey 1989b; Bergsli 2005).

Grubbauer (2014) trekker fram Harvey (1989a) og Zukin (1995; 1998) som viktigere teoretikere innen den politisk-økonomiske tilnærmingen til arkitektur. Zukin (1995; 1998) mener at vestlige byer har gått fra å preges av å være produksjonslandskap, til å preges av å være *konsumlandskap* for forbruk av varer og tjenester, samtidig som at arkitekturens og bylandskapets symbolske språk blir benyttet for å *representere byer* i større grad en tidligere. Ifølge Harvey (1989a: 295) utvikles nåtidens bylandskap med estetiske og kommersielle mål om å skape selektive forestillinger og atmosfærer som framstår som attraktive for de

befolkningsgrupper og investorer en ønsker å tiltrekke seg. Bergsli (2005) og Grubbauer (2014) mener slike forestillinger ofte prøver å fremstille byer som innovative, omstillingsvennlige og støttende for næringsliv og investorer. Mindre byer forsøker ofte å endre sin rolle i sin lokalregion (Lorentzen og van Heur 2011).

Harvey (1989a) oppfatter det han kaller for *postmoderne* arkitektur og bylandskap som kulturelle produkter kjennetegnet av fokus på symbolikk, pastisj og estetikk heller enn reell bruksverdi. For Harvey blir bylandskap og arkitektur et uttrykk for økonomiske krefter og interesser, og arkitektur må dermed fortolkes som del av den ideologiske overbygningen som skjuler de materielle produksjonskrefter og produksjonsforhold (Daniels 1989).

2.1.1 Kritikk av den nye kulturgeografien og den politisk-økonomiske tilnærmingen til arkitektur

Den politisk-økonomiske tilnærmingen til arkitektur har møtt kritikk fra teoretikere tilknyttet den nye kulturgeografien (Grubbauer 2014). Ley og Mills (1993) kritiserer hvordan en rendyrket politisk-økonomisk forståelse av postmoderne byutvikling og arkitektur framstår elitistisk og fjernt fra de menneskene som etter sigende undertrykkes av de strukturelle kreftene. Hubbard (1996) påpeker blant annet at tilnærmingen ikke tar høyde for at forskjellige mennesker utvikler personlige meninger om byutviklingsprosjekter og den potensielle politiske konflikten som ligger i dette meningsmangfoldet. Jessop og Oosterlynck (2008) kritiserer politisk-økonomiske analyser for ikke å ta nok hensyn til økonomiens sosiale og kulturelle kontekst.

Lees (2001; 2002) mener at også tilnærmingene som regnes som del av den nye kulturgeografien har teoretiske og politiske svakheter. I sin teoretiske kritikk hevder hun at tilnærmingenes fokus på arkitektur som tegn eller symptom på strukturelle prosesser, og motstand mot disse, tar for lite hensyn til hvordan bygninger og landskap får mening gjennom menneskers praksis. Politisk oppfatter hun at mye av det kritiske tankegodset som kjennetegnet retningen har blitt utvannet (Lees 2001). Både Lees (2001) og Sayer (1994 i Hastings 1999) påpeker blant annet et manglende fokus på hvordan kapital og klasser strukturerer maktrelasjoner.

2.1.2 Kulturell politisk økonomi og arkitektur

Kritikken mot politisk-økonomiske perspektiver på arkitektur har blitt møtt med forsøk på å integrere semiotisk analyse med politisk økonomi, og forstå arkitektur innen rammene av

kulturell politisk økonomi ("*cultural political economy*") (KPØ) (Jones 2009; Grubbauer 2014). Innen KPØ oppfattes det som om kultur medvirker til å gi materielle politisk-økonomiske strategier *sosial mening*, heller enn kun å fungere som et verktøy for å legitimere den kapitalistiske akkumulasjonsprosessen og kapitalismens sosiale formasjoner (Jones 2009: 2525). Innen tilnærmingen vektlegges det hvordan semiotiske elementer som diskurs konstituerer økonomi og politikk, samtidig som produksjonen av semiotiske elementer begrenses av ikke-semiotiske sosiale strukturer og etablerte semiotiske strukturer (Jessop 2004). Perspektivet kan dermed sies å anerkjenne kulturens kompleksitet og dens fundamentale rolle for sosiale relasjoner (Jessop 2004).

Et viktig fokusområde innen KPØ er kulturens rolle i å legitimere og opprettholde det kapitalistiske system i forbindelse med systemets stadig tilbakevendende kriser. Sentralt i slike prosesser er begrepet om *økonomiske forestillinger* ("*economic imaginaries*") (Jessop 2004; Jessop og Oosterlynck 2008). En økonomisk forestilling kan forstås som en konfigurasjon av de politisk-økonomiske relasjonene i samfunnet og de semiotiske elementene som gjør disse relasjonene meningsfulle (Jones 2009: 2525). Når det kapitalistiske system krever nye økonomiske forestillinger for å restruktureres i forbindelse med en krise, blir det en kamp om å etablere hvilke økonomiske forestillinger som skal være gjeldende. Etableringen av nye økonomiske forestillinger "[...] typically involves the asymmetrical manipulation of power and knowledge, and is liable to contestation and resistance" (Jessop 2005 i Grubbauer 2014: 338).

Ifølge Grubbauer (2014) har flere teoretikere som har benyttet KPØ hatt problemer med å knytte sin empiri sammen med KPØ sitt teoretiske rammeverk. Blant annet viser hun til Jessop og Oosterlynck (2008), som hun mener ikke klarer å forklare forholdet mellom det de hevder er en hegemonisk økonomisk forestilling om den kunnskapsbaserte økonomien og andre økonomiske forestillinger. Jones (2009) og Grubbauer (2014) mener likevel at KPØ, og spesielt begrepet om økonomiske forestillinger, er meget godt egnet som et teoretisk verktøy for å forstå arkitektur og relasjonen mellom estetikk, semiotikk og politisk-økonomi. I lys av KPØ mener Jones (2009) og Grubbauer (2014) at arkitektur må forstås som å spille en viktig rolle i å gjøre økonomiske forestillinger sosialt meningsfulle ved å forankre dem i det urbane rom og dermed koble forestillingene til menneskers livsverden. Med bakgrunn i KPØ kan dermed undersøkelser av arkitektur bidra til å belyse koblingen mellom de store fortellingene

om politisk-økonomiske endringer og disse endringenes faktiske innvirkning i menneskers hverdagsliv.

Grubbauer (2014) knytter begrepet om økonomiske forestillinger til ulike *bygningstyper*. Bygningstyper kan ifølge King (2010: 29) fungere som "[...] socially classifying devices, providing us with insights into how social formations are organized, both spatially and temporally, and with reference to institutions and social relationships". Ifølge Guggenheim og Söderström (2010) formes bygningstyper av to prosesser. Før det første ved at de abstraheres fra sin lokale kontekst og reduseres til en typologi som åpner for å gjenskape bygg med lignende funksjon andre steder. For det andre ved at de tilpasses ulike kontekster. Forskjellige bygningstyper kan, ifølge Grubbauer (2014), sies å være tilknyttet ulike former for mening ved at de relateres til etablerte konvensjoner som mennesker benytter i sin tolkning av en bygningstype. En tilnærming til arkitektur som bygningstype åpner ifølge Grubbauer (2014: 341) for å stille spørsmål om hvordan arkitektur presenteres for å referere til ulike bygningstyper og hvilke sosiale og funksjonelle klassifikasjoner som ligger implisitt i denne referansen.

2.1.3 Ikke-representasjonell teori og en praksisorientert arkitekturgeografi

Som et alternativ til den nye arkitekturgeografien har det også kommet flere teoretiske bidrag inspirert av ikke-representasjonell teori (Kraftl 2010). Innen disse tilnærmingene vektlegges det hvordan forholdet mellom mennesker og bygninger omfatter et mangfold av ulike teknologier, ikke-kognitive prosesser og kroppslige praksiser som går utover det rent representasjonelle. Jacobs (2006) søker en arkitekturgeografi som ser forbi de store historiene om globale bygningstyper, og vektlegger hvordan man både må ta hensyn til de mangfoldige materielle og ikke-materielle aspekter som er medvirkende i prosessene der "bygninger" og "arkitektur" produseres. Hun påpeker dermed viktigheten av å se arkitektur i relasjon til sin kontekst. Jacobs (2006: 3) eksemplifiserer sin tilnærming til arkitektur gjennom en studie av hvordan kontekstspesifikke materielle og ikke-materielle hendelser førte til at etterkrigstidens utbygging av "the modernist state-sponsored, residential highrise", regnes som en suksesshistorie i Singapore og som totalt mislykket i Storbritannia.

Rose, Degen og Basdas (2010) mener at ikke-kognitive aspekter av relasjonen mellom mennesker og sted må få en større plass innen arkitekturgeografien og har studert

mennesker og deres subjektive følelser og kroppslige reaksjoner knyttet til et kjøpesenter. De skiller mellom følelsen *av* bygningen, relasjonen mellom kropp og bygning; følelsen *i* bygningen, menneskers minner både i relasjon til bygningen og til andre ting; og følelser *om* bygningen, menneskers oppfatning av bygningen, en oppfatning som ofte er basert på minner og opplevelser i andre bygninger.

Lees (2001) påpeker viktigheten av hvordan våre materielle omgivelser blir gitt mening av de menneskene som bor og lever i dem, og fokuserer på *praksis* i sin tilnærming til arkitektur. Basert på ideer fra nyere konsumgeografi som anerkjenner konsumentens kreativitet, samt ikke-representasjonell teori fra blant annet Thrift (1997 i Lees 2001), mener Lees (2001) at samfunnsgeografien må forstå arkitektur som noe som aktivt skapes i sin lokale kontekst. Meningsinnholdet til vårt sosio-materielle miljø skapes ifølge Lees (2001: 56) gjennom "[...] the active and embodied practices by which it is produced, appropriated and inhabited". Lees (2001) mener at en slik tilnærming oppløser produsent/konsumentdikotomien som hun hevder har preget arkitekturgeografi. Samtidig bringer den fram de politiske aspektene ved praksis, nemlig praksisens potensial for endring og motstand via de performative elementene ved sosiale identiteter og våre materielle miljøer. Cresswell (2000 i Lees 2001) påpeker at et slikt fokus også kan være utfordrende og at man kan ende opp med å utvanne begrepet om motstand ved at alle aspekter ved romlig praksis tolkes som en form for motstand. Lees (2001) fremhever likevel viktigheten av å fokusere på hvordan mening skapes kontinuerlig gjennom interaksjonen mellom menneskelig praksis og dens materialitet for å forstå mangfoldet av meninger og praksiser knyttet til arkitektur. Hun anerkjenner derimot behovet for å være refleksiv rundt kategorisering av praksis som motstand. En praksisorientert arkitekturgeografi krever derfor at forskeren må tilnærme seg arkitekturs meningsdimensjon på en måte som er reflekterende og tar hensyn til det komplekse møtet mellom arkitektur, byutvikling og hverdagsliv.

Med bakgrunn i Lefebvre (1991), mener Simonsen (2005) at kroppslig praksis også har et *fortellingsaspekt* som er praksis- og meningsskapende. Menneskers fortellinger om sin praksis omfatter ifølge Simonsen (2005: 79) et tidsaspekt; ens minner, forventinger og vaner, og et romlig aspekt; ens stedsoppfatninger og ruter. Den narrative og kroppslige byen konstituerer hverandre og gir det urbane rom form og mening (Simonsen 2005). Llewellyn (2003) mener at en arkitekturgeografi som skal fange hverdagslivet, må søke et bredt spekter av stemmer som kan fortelle historier om bygninger fra både produsent- og konsumentensiden.

2.2 Teori om høyhus, byutvikling og byplanlegging

Gjennom tidene har bygningers og monumenters høyde, design, plassering og estetikk blitt benyttet for å etablere deres posisjon som symbolmarkører for makt og identitet (King 2004). Kaika og Thielen (2006: 61) viser til hvordan "*form follows power*", og hvordan monumenter tilegnet styringsmakter og religiøse autoriteter dominerte bylandskapet allerede i de første byene som vokste fram. I forbindelse med industrisamfunnets fremvekst på 1800-tallet førte derimot endringer i maktforholdene i samfunnet til at andre grupper med ressurser også fikk anledning til å markere seg i bylandskapet. Domosh (1988) og Short (2012) viser for eksempel til hvordan *skyskrapere* vokste fram som sosio-materielt fenomen i New York City og Chicago på slutten av 1800-tallet. King (2004) hevder at utviklingen av skyskrapere i de to byene også var med på å legge grunnlaget for diskursen om *verdens høyeste bygning*, samt etablerte skyskraperen som *en metafor for modernitet*. Skyskraperen og byenes *skyline* ble et symbol på den moderne byens muligheter og på den kapitalistiske ideologi som lå til grunn for deres eksistens (King 2004: 11). Samtidig var høye og spektakulære bygg med på å gjøre "[...] nowhere suddenly into somewhere" (Sudjic 1996 i King 2004: 12) og ble dermed viktig for å kommunisere makt og posisjon som en del av en form for urban entreprenørstrategi.

Ved siden av å ha blitt benyttet som symbol og ikon innen byutvikling, har høyhus også vært viktige innen ulike byplanleggingsideal (Kaika og Thielen 2006). Tilnærmingen til høyhus innen 1900-tallets modernistisk byplanlegging kan eksemplifiseres gjennom arkitekten og byplanleggeren Le Corbusier, som var en viktig inspirasjonskilde for arkitekter og planleggere fra mellomkrigstiden og fram til 1970-tallet (P. Hall 2002). Le Corbusier så høyhus som den mest formålstjenlige bygningsformen for å kombinere høy tetthet av mennesker, arbeidsplasser og tjenester med grøntområder og nye trafikksystemer som kunne transportere mennesker mellom funksjonsdelte bolig-, industri- og næringsområder (Short 2012). Høyhus ble dermed en viktig del av svaret på bolignød og etterkrigstidens boligmangel i mange vestlige land.

På 1960- og 70-tallet vokste kritikken mot en modernistisk byplanlegging som ble oppfattet som lite refleksiv og kontekstsensitiv (Ley og Mills 1993). Innen teorien kan utviklingen illustreres med Jane Jacobs' kritikk av sterile, funksjonsdelte bymiljøer og hennes hyllest av den tette, organiske byens mangfold og tilpasning til menneskelige skala (Ley 2003: 551). Mange steder fikk høyblokker skylden for fremveksten av tunge sosiale problemer og ble kritisert av akademikere og nabolagsaktivister (P. Hall 2002). Innen norsk

byplanlegging førte kritikken mot byplanleggingen til at fokuset ble rettet mot vern og forsøk på å forbedre bymiljøet i indre by (Bowitz og Høegh 2005).

2.2.1 Høyhus i den tette og funksjonsblandede byen

Dagens ideal for utviklingen og planlegging av byer i den vestlige verden er i stor grad fundert i et mål om å skape tette og funksjonsblandede byer (Lees 2010; Røe Under utgivelse). Et viktig grunnlag for dette idealet har bakgrunn i byutviklingskonseptet om *den kompakte byen*, der byens utforming skal bidra til at byens funksjonalitet øker og behovet for transport reduseres (Røe Under utgivelse). Siden starten av 1990-tallet har norsk planlegging vært sterkt inspirert av dette idealet om en konsentrert byutvikling der byen skal vokse gjennom fortetting og transformasjon i etablerte byområder (Falleth og Saglie 2012). Innen norsk planlegging har hovedargumentasjonen for den kompakte byen vært knyttet til mål om vern av naturområder og jordbruksland og en restrukturering av transportsystemet rundt myke trafikanter og kollektivtransport (Hofstad, Hanssen, Saglie, Nordahl og Schmidt 2013). Som en del av den kompakte byen er høyhus en bygningstype som muliggjør høy tetthet på et lite grunnareal (Short 2012). I byutviklingen i Oslo argumenteres det for eksempel for at høyhus åpner for å få en høy tetthet nær kollektivknutepunkter samtidig som det blir gjort plass til offentlige rom og friareal (Iglebæk 2010).

Mange har derimot stilt seg kritiske til den kompakte byen som byutviklingsstrategi og stiller spørsmål om hvorvidt dette byutviklingskonseptet virkelig er løsningen for å skape en bærekraftig by (Neuman 2005). Neuman mener for eksempel at idealet er altfor formorientert, og at byutvikling må forstås som en kompleks, kontinuerlig pågående prosess der man ikke kan "nå" et mål om en bærekraftig by. Det pekes også på problematiske aspekter ved interessekonflikter i den kompakte byen. Blant annet viser kasusstudier av flere norske byer hvordan innbyggers argumenter og interesser for å beholde lokale grøntareal utfordres i møte med nasjonale retningslinjer for fortetting og offentlige og private eiendomsutviklingsinteresser (Hanssen og Saglie 2010; Falleth og Saglie 2012).

2.2.2 Sosialitet og høyhus i den tette byen

Et viktig grunnlag for idealet om en tett og konsentrert byutvikling er at kompakte og flerfunksjonelle byområder tenkes å gi positive sosiale effekter og et grunnlag for økonomisk revitalisering av indre by (Jabareen 2006; Jenks og Jones 2010; Røe Under utgivelse). Ifølge Lees (2010) er slike oppfatninger også utbredt innen det hun omtaler som postmoderne planleggingsteori. En slik planleggingsteori kan eksemplifiseres ved Talen og Ellis (2002)

som argumenterer for at planleggingsteori må bevege seg mot *et normativt ideal for en god by*, basert på blant annet Jane Jacobs' prinsipper om hvordan mangfold i form og funksjon vil kunne skape aktivitet i byen. Lees (2010) mener man må være kritisk til å tro at "urbanitet" og positive sosiale effekter vil være et produkt av å bygge tettere byer, noe hun hevder ser ut til å prege mange tilnærminger til den kompakte byen. Røe (Under utgivelse) ser målet om tette og flerfunksjonelle byer i relasjon til utbredelsen av Florida (2002) sin teori om den *kreative klasse*. Florida hevder at byer som vil tiltrekke seg arbeidskraft og investeringer må skape bymiljøer tilpasset konsumpreferansene til høyt utdannede arbeidstakere innen kreative og kompetansekrevede næringer. Slike bymiljøer må tilby autentisitet og gater fulle av liv, samtidig som de må kunne gi mulighet til å kommunisere en kreativ identitet. Utvikling av bymiljø av høy kvalitet kan dermed være en urban entreprenørstrategi Røe (Under utgivelse).

I den tette byen har høyhuset igjen fått relevans som bygningstype. Fincher (2007) beskriver for eksempel hvordan bolig høyhus i Melbourne i Australia har gått fra å relateres til offentlige sosialboliger for vanskeligstilte, til å sees som en boform for mer velstående grupper som studenter, ansatte i fremvoksende tertiærnæringer og eldre par som selger forstadsvillaen sin og kjøper leilighet i byen. Høyhusets potensial som et bidrag for å skape positive sosiale og økonomiske synergieffekter i byen illustreres av Sandercock (2006). Hun henviser til utviklingen av sentrumsbydelen False Creek North i Vancouver der flerfunksjonelle høyhus var et sentralt element. For å skape en ønsket befolkningstetthet og tilby et bredt spekter av boliger, samtidig som man tok hensyn til livet på gatenivå, ble det utformet en ny arkitekturform: Tilbaketrukne, høye og slanke boligblokker i glass og lyse farger, plassert i kvartaler med to-tre etasjers bygninger ut mot gaten, og på en slik måte at de gav minimalt med skygge og tok hensyn til utsikten til fjellene i horisonten. På denne måten gav man mange leiligheter god utsikt og opprettholdt aktive og trygge gater. I de nye høyhusene kobles dermed en modernistisk form med postmoderne ideal om en menneskesensitiv skala (Sandercock 2006: 56). Suksessen til denne nye formen for høyhus lå ifølge Sandercock (2006) i prosesser kjennetegnet av et utstrakt samarbeid mellom ulike aktører og interessenter i byutviklingen: Her så utviklerne at et helhetlig perspektiv på utviklingen av byområdet og investering i utviklingsprosjektenes kvalitet skapte gode bymiljø som på sikt gav økt økonomisk gevinst. Samarbeidet var fundert i en offentlig deltagelse som henvendte seg til, og tok på alvor, både naboer og eiere, interessegrupper og byens befolkning generelt. Ifølge Punter (2003) har kritiske røster imidlertid pekt på at det urbane landskapet som er skapt i False Creek North bærer preg av å være konsumlandskap for middelklassen der

en har skapt en *planlagt urbanitet*, en urbanitet nært opp til hva Lees (2010) beskriver som *sanert*, der elementer av bylivet som ikke regnes som positive og produktive fjernes.

Høyhus kan også være en krevende bygningstype i den tette byen. Høye bygg kan for eksempel ha en sterk påvirkning på sitt lokale mikroklima (Short 2012). De kan føre vinden ned på gateplan og skape vindtuneller og ukontrollerte vindforhold. Høyhus vil også kunne kaste lange skygger og dermed påvirke solforhold for omkringliggende bygg og uterom. Dovey (2008) mener at høye bygg innehar en paradoksal dimensjon som del av en byutvikling. Høyhus som bygningstype forbindes ofte med modernitet og urbanitet og trekkes fram som noe som trengs i en hver storby, men materialiserer seg ifølge Dovey ofte som en *antiurban urban form*. Dette knytter han spesielt til at høye bygg kan ha en tendens til å kommunisere dårlige med gatene og de urbane rommene rundt seg. Short (2012) påpeker at møtet med bakken er et meget viktig moment som har stor påvirkning på hvordan høyhuset oppfattes i byen. Med sin potensielt store kapasitet kan høyhus inneholde mange enheter, enten det er boliger, kontorer, hotellrom eller andre funksjoner (Dovey 2008). Disse kan skape logistiske utfordringer med tanke på parkering og varelevering og kan gi et stort press på trafikkavviklingen i sine nærområder. Få innganger for gående og tilpasning til bilen kan skape lite aktive fasader og dominerende koblinger mellom bygningen og veinettet i bygningens møte med sine omgivelser.

I sin artikkel om høyhus i Melbourne, peker Fincher (2007) også på at bolighøyhus i indre by må sees i sammenheng med fremveksten av større aktører innen eiendomsutvikling som investerer store penger i å utvikle boliger for ressurssterke kjøpegrupper. En tilsvarende utvikling har funnet sted i Norge, der eiendomsutvikling i større grad enn tidligere utføres av store, profesjonelle utviklingsselskaper som transformerer tomter som tidligere har huset industri- og infrastruktur til boligområder (Bowitz og Høegh 2005; Guttu 2012). Boligbygging i Norge i dag er ifølge Guttu (2012: 154) basert på kommersielle prinsipper, der høye tomtepriser og potensialet for profitt bidrar til å presse opp utnyttelse og byggehøyde. I en gjennomgang av høyhuspolitikk og høyhusprosjekter i de baltiske og nordiske hovedstedene merker (Iglebæk 2010) seg at flere av høyhusprosjektene knyttes til behov for større utnyttelse for å betale for investeringer i infrastruktur, og at mange prosjekter virker å være initiert på bakgrunn av profittpotensialet til utviklere. Slik blir høyhus en bygningstype som kan gi tilstrekkelig volum for både offentlige investeringer og privat inntjening.

2.2.3 Høyhus som symbol i den tette byen

I den kompakte byen kan arkitektur få en viktig rolle for å kommunisere det "gode bylivet" som fremheves av Florida og andre forestillinger som forbindes med vitale og attraktive byer (Røe Under utgivelse). Som en del av postmoderne bylandskap har for eksempel den ikoniske skyskraperen fått en rolle som en viktig markør for byer og utviklingsprosjekter (McNeill 2005). Ifølge Crilley (1993) er et viktig aspekt ved skyskraperens rolle i dagens byer oppfatningen om at skyskraperen er noe mer enn bare en vanlig, høy bygning. I sin tolkning av en uttalelse fra arkitekten Cesar Pelli om arbeidet med en skyskraper som var en del av det omfattende byutviklingsprosjektet Canary Wharf i London, bemerker han:

"Fundamental to his argument is a hierarchical distinction between 'true' skyscrapers and mere tall buildings. The latter are just vertical objects that do not carry the civic responsibilities of true skyscrapers. True skyscrapers, he maintains, are charged with representational responsibilities to act, by virtue of their towering height, as markers of place, sculptors of the city silhouette and as conveyors of public image." (Crilley 1993: 145)

Som en del av større byutviklingsprosjekter får dermed skyskrapere rollen som en form for *ikonisk landemerke*, et bygg som får stor oppmerksomhet og har en spesiell symbolsk eller estetisk betydning og blir et *flaggskip* for byutviklingen (Jencks 2005; Kaika 2010)

I dagens byutvikling peker King (2010) på at høye og ikoniske bygninger har fått en viktig rolle for å signalisere modernitet. Denne utviklingen kobler King (2004) til kampen mellom byer om å etablere seg, og opprettholde sin status, som knutepunkt i en global økonomi. I London har myndighetene gått fra å inneha en meget konservativ tilnærming til høyhus, til å omfavne ikoniske skyskrapere som strategi for den videre utviklingen av City of London, eller City (Charney 2007). Grunnlaget for den nye satsningen fremstilles i planene for byutviklingen i City å være behovet for nye høykvalitets kontorlokaler sentralt i byen som kunne konstituere London som verdensby og europeisk finanshovedstad. Spesielt viktig var det, ifølge Charney, at tårnene representerte høy arkitektonisk kvalitet utført av anerkjente arkitekter. Kaika (2010) tolker den nye høydepolitikken i London som en reaksjon på en institusjonell krise blant myndighetene og elitene som styrer byutviklingen. Den tradisjonelle styringsenheten i byen som utgjør Londons finanssentrum fikk utfordret sitt maktgrunnlag og sin bevaringsorienterte linje når finansnæringen begynte å svikte City på midten av 1990-

tallet. Både Charney (2007) og Kaika (2010) hevder at den nye og mer liberale planen, og sentrums påfølgende ikoniske skyskraperne, vitner om et ønske om å benytte arkitektur som et middel for å manifestere en institusjonell fleksibilitet og tilpasse seg preferansene til den globale finanskapitalen. Slik kan skyskraperne i London forstås som et uttrykk for behovet for en ny økonomisk forestilling i møte med en krise i byens økonomiske utvikling (Grubbauer 2014).

Samtidig som det har vokst fram en omfattende litteratur som omhandler spektakulære skyskrapere og ikoniske bygninger, mener Grubbauer (2010; 2014) at høye kontorbygg av en mer ordinær og hverdagslig karakter i stor grad blitt oversett innen samfunnsvitenskapen. Grubbauer (2010) og Saarikangas (1993 i Llewellyn 2003) mener at arkitektur bør forstås gjennom en bred tilnærming til kultur som ikke ignorerer majoriteten av det materielle miljø som omgir oss i hverdagen. Grubbauer (2014) peker på at arkitektur som ikke nødvendigvis er spesielt spektakulær eller bemerkelsesverdig også kan fungere som fysiske manifestasjoner av, og referere til sosiale og økonomiske funksjoner og forestillinger:

"It is [the] ordinary and commonplace office tower that figures as one of the most cited symbols of processes of economic as well as cultural globalization. It provides powerful images when arguing in favor of economic integration, urban competitiveness and a 'business-friendly' environment, as done by entrepreneurial urban policies" (Grubbauer 2010: 64-65).

En slik meningskobling skjer blant annet gjennom representasjonen av slike bygninger i generiske arkivbilder, samt gjennom hvilke funksjoner byggene har og hvilke praksiser som finner sted i dem (Grubbauer 2010; 2014). Grubbauer mener at høye kontorbygg kan knyttes til en form for global konformitet innen arkitektur og derfor er et interessant studieobjekt sett i lys av prosesser knyttet til utformingen av konsumlandskap.

Selv om det i mange byer satses på både ikoniske og mer ordinære høybygg som en strategi for å skape forestillingen om et potent sted i økonomisk og sosial utvikling, peker King (2004: 2) på at effekten også kan være motsatt og at "[...] somewhere can suddenly become nowhere". I forbindelse med debatter om foreslåtte skyskrapere i byer som London og Melbourne viser King (2004) til debattanter som mener at slike bygg fører til at byene vil assosieres med et lillebrorkompleks og et utdatert syn på hva som utgjør urban modernitet. Dovey (2008) mener at kampen om å ha det høyeste bygget ikke har noen virkelige, og i alle

fall ikke varige, vinnere. Den symbolske kapitalen tilknyttet det å ha det høyeste bygget "[...] is not so much created, as moved around from one temporary landmark to another" (Dovey 2008: 5).

Ettersom høyhus potensielt kan ha stor påvirkning på sine omgivelser, kan høye bygg utfordre verneinteresser som vil bevare det som defineres som symbolsk- og kulturhistorisk viktige kulturmiljøer (Short 2012). Et *kulturmiljø* kan defineres som et større, sammenhengende område der flere kulturminner inngår (Sandnes kommune 2006). Gjennom reguleringsmekanismer på ulike nivå i plansystemet søker man å beskytte og bevare kulturminner og kulturmiljøer og utvikle dem på en slik måte at de blir en del av et levende og framtidsrettet bysamfunn (Short 2012). Majoriteten av norske kulturmiljø kan kategoriseres som det Swensen (2012) kaller *heterogene bylandskap* som består av morfologiske enheter som henstammer fra ulike tider og dermed henviser til forskjellige stilarter og tidsepoker. Ulike interessegrupper knytter forskjellige kulturelle, økonomiske, politiske og estetiske verdier til vern og bevaring av bygningsmiljøer (Short 2012). Swensen (2012) peker på at det kan være spesielt vanskelig å få gjennomslag for argumenter om bevaring og vern av kulturmiljøer av en heterogen karakter i en byutvikling som er preget av enkeltstående prosjekter som kan ha stor påvirkning på miljøet som helhet.

2.2.4 Dagens kontekst for byplanlegging i Norge

Dagens norske byplanlegging må blant annet sees i sammenheng med politiske endringer inspirert av *nyliberale politiske ideal* om konkurranse og markeds mekanismer som verktøy for fordeling av goder og tjenester (Sager 2011). Politiske løsninger med bakgrunn i nyliberalisme har blant annet tatt form av privatisering, deregulering, og økt tilretteleggelse for private aktører (Bergsli 2005; Sager 2011). Innen politisk-administrative systemer omtales reformer med grunnlag i slike idealer som "*new public management*" (NPM) (Sager 2011). Nyliberalistisk politikk har blant annet vært medvirkende til omfattende rolleendringer for byens myndigheter (Harvey 1989b). Mange teoretikere peker på at offentlig styring har endret karakter og bærer preg av at stat og marked har blitt vevd tettere sammen (Fimreite, Medalen og Aars 2005; Røiseland og Vabo 2008). Innen litteraturen betegnes denne endringen i styringsformer som en overgang fra *government* til *governance*; "[...] den ikke-hierarkiske prosessen hvorved offentlige og private aktører og ressurser koordineres og gis felles retning og mening" (Røiseland og Vabo 2008: 90). Overgangen innebærer altså at politikk i større

grad en tidligere føres i samhandling mellom det offentlige, aktører fra det private næringsliv og aktører fra sivilsamfunnet.

Falleth og Saglie (2012: 271) hevder at norsk planlegging er sterkt påvirket av nyliberale strømninger, og at det er utviklere, private konsulenter og andre offentlige aktører enn selve planadministrasjonen som er "the real planners today". Det er i stor grad private aktører som utarbeider forslag til reguleringsplaner, mens planadministrasjonens rolle er redusert til å behandle, vurdere og legge fram planforslag før den endelige beslutningen om planvedtak tas på politisk nivå (Bowitz og Høegh 2005). Dermed defineres byggetiltak i norske byer i stor grad av utbyggerens økonomi og markedsforståelse, heller enn av offentlige planer (Børrud 2012: 215). Børrud (2012: 206) mener at dagens norske byutvikling er kjennetegnet av å være *prosjektbasert* og dermed ta form av "inkrementalistisk prosjektbehandling" heller enn som altomfattende samfunnsplanlegging: Byens myndigheter og politikere må dermed ha en mer *pragmatisk* tilnærming til planlegging enn tidligere (Børrud 2012).

Nordahl (2012) beskriver det offentliges rolle i byplanleggingen som å sette rammer og fremme visjoner for markedsaktørene og arbeide initierende og handlingsutløsende overfor disse aktørene. Det er altså en gjensidig avhengighet i relasjonen mellom det offentlige og private aktører i dagens norske byplanlegging, der det offentlige kan fastlegge hvordan byen burde utvikle seg, men ikke beslutte gjennomføring på vegne av private interesser (Børrud 2012). Falleth, Hanssen og Saglie (2010) og Mäntysalo, Saglie og Cars (2011) mener det eksisterer en spenning mellom to typer logikk innen norsk planlegging. De forstår denne spenningen i relasjon til Scharpf (1999: 6) sine begreper om *input-legitimitet* ("*input-legitimacy*") og *resultatlegitimitet* ("*output efficiency*"), to typer legitimitet Scharpf mener er nødvendig for at et demokratisk system skal oppleves som legitimt. På den ene siden finner man krav til input-legitimitet i form av planleggingsteoretiske ideal og institusjonaliserte krav om dialog og medvirkning (Falleth m.fl. 2010; Mäntysalo m.fl. 2011). Her forventes det at ulike grupper i byutviklingen skal komme til orde og at offentlige planleggere skal balansere sosiale, økonomiske og økologiske interesser i tråd med det idealet om en forhandlingsplanlegging informert av kommunikativ planleggingsteori (Sager 2009). På den andre siden finner man krav til resultatlegitimitet, i form av markedets krav om tids- og kostnadseffektivitet og politiske målsetninger om byutvikling (Falleth m.fl. 2010; Mäntysalo

m.fl. 2011). Her må offentlige planleggere rettferdiggjøre sine handlinger på bakgrunn av mål om en effektiv og forutsigbar planleggingsprosess (Sager 2009).

2.2.5 Byutvikling som sosial og kulturell konstruksjon: Makt, interesser og legitimitet i byutviklingen

Byutvikling er en sosial prosess der aktører med forskjellig bakgrunn og ulike forståelser av byen, bylivet og byutviklingen møtes (Skogheim og Røe 2003). For å forstå ulike meningsdannelser og perspektiver på byens utvikling, mener Røe, Eidheim og Schmidt (2002), Skogheim og Røe (2003) og Røe (2014) at arkitektur og byutvikling må oppfattes som en *sosial og kulturell konstruksjon*. Dermed kan man undersøke hvordan arkitektur og byutvikling konstrueres og konstitueres gjennom representasjoner og fortellinger, det Røe (2014: 502) omtaler som "[...] a layer on top of the structure of practice". Skogheim og Røe (2003) argumenter for å forstå byutvikling i relasjon til diskursive posisjoner og de ulike maktrelasjonene og interessekoalisjonene som eksisterer innen byutviklingen. De påpeker hvordan diskurser "[...] gir premisser for hvordan byen, bylivet og byutviklingen forstås og hvordan bestemte fortolkninger og forståelser av byen blir etablert som gjeldende" (Skogheim og Røe 2003: 41).

Mens andre områder av samfunnslivet, som for eksempel legevitenenskapelig medisin kan sies å være preget av et definert ekspertsystem, mener Skogheim og Røe (2003) at byutviklingen er en samfunnsområde uten *formelt eierskap*. Sosio-romlige endringer i byen har stor betydning for hverdagslivet til menneskene som bor i den og berører dermed deres *livsverden*. I spørsmål som berører folks livsverden mener Skogheim og Røe (2003: 36) at "[...] hver især [kan] være ekspert og utfordre fagfolkene". I diskusjoner om hva som er "god" og "dårlig" byutvikling har fagspesialister som arkitekter og planleggere dermed ikke den samme posisjonen som for eksempel leger innen medisinen (Skogheim og Røe 2003: 35; Skogheim 2008). I stedet utfordres arkitekter og planleggere både av lekfolk og fagfolk fra andre fagområder enn arkitektur og byplanlegging i diskusjoner og debatter knyttet til byutvikling. Häikiö (2007) forstår diskusjoner om byutvikling som å være en kamp om *legitimitet*, altså aksept og samtykke omkring en spesifikk konstruksjon av arkitektur og byutvikling. Diskusjoner om byutvikling kan dermed forstås som sosiale prosesser der ulike aktører kjemper om å skape aksept om, og dermed legitimere, egne konstruksjoner av verden.

Kampen om å definere hva som er "god" eller "dårlig" byutvikling kan forstås i lys av Bourdieu (1991) sitt begrep om *symbolsk makt*. Den symbolske makten er ifølge Bourdieu

evnen til å *naturalisere* dominansforhold i sosiale strukturer ved å kategorisere verden på en spesifikk måte. Når en spesifikk verdensoppfatning anses som naturlig, reproduseres maktrelasjonene ved at subjektet innfinner seg med den sosiale strukturen og reproduserer den. De med høy *sosial kapital*, som utdanning, ekspertise og anerkjente sosiale posisjoner, har ifølge Bourdieu mer makt enn andre til å definere hvilken oppfatning av verden som er den "riktige". Som det påpekes av Flyvbjerg (1998: 226): "Power determines what counts as knowledge, what kind of interpretation attains authority as the dominant interpretation".

Selv om byutvikling kan forstås som et felt uten noe spesifikt eierskap, er det ofte slik at autoriteten innen feltet knyttes til profesjoner og spesialistsystemer som arkitekter og planleggere. Lefebvre (1991) påpeker hvordan produksjonen av rommet domineres av *rommets representasjoner*; det begrepsliggjorte rommet, slik det konseptualiseres av fagfolk og makthavere i det Skogheim og Røe (2003) omtaler som *systemverden*. Ifølge Skogheim og Røe er ofte arkitekter og byplanleggere spesielt opptatt av de fysiske og formale aspekter ved byutviklingen. *Representasjonenes rom*; det levde rommet, utgjør menneskers livsverden (Lefebvre 1991; Skogheim og Røe 2003). Byens innbyggere kan sies å være orientert mot byutviklingens sosiale dimensjoner og forstå byen gjennom en bredde av kognitive fortolkninger og ikke-kognitive persepsjoner, heller enn å fokusere på det estetiske og formmessige aspektet av arkitektur (Skogheim og Røe 2003; Rose m.fl. 2010). Selv om sosiale strukturer og internaliserte disposisjoner legger rammer for hva som er riktige og gale praksiser og meninger (Bourdieu 1991), er det levde rommet likevel en arena for motstand, både gjennom praksis og fortelling (Lees 2001; Skogheim og Røe 2003; Simonsen 2005). Slik kan produksjonen av rommet gjennom romlig praksis også bidra til det Bourdieu (1991: 236) kaller *den politiske kampen* om å definere verden og legitimere en bestemt verdensoppfatning. Ifølge Häikiö (2007) prøver aktører i byutviklingen ofte å legitimere sin forståelse av byutviklingen gjennom å henvise til sin ekspertise, sin politiske representasjon eller at deres forslag er til allmennhetens beste. Gjennom sin faglige dominans innen byutviklingsfeltet kan representanter fra spesialistsystemer definere noen argumenter som faglig funderte og legitime, samtidig som andre argumenter kan avfeies som ikke-faglige og illegitime (Skogheim og Røe 2003). Skogheim og Røe peker blant annet på hvordan kritikk fra lekfolk og politikere ble avfeid av reguleringsmyndighetene i Oslo kommunes høyhusutredning fra 2002.

Jones (2009) og Dovey (2010) mener at man må forstå arkitektur som et fagfelt som har en sterk relasjon til politiske og økonomiske aktører i byutviklingen, og dermed fokusere mer på *arkitektens rolle* i byutviklingen. Dovey (2010) peker på arkitekturens *stilltiende medvirkning* til å kommunisere og opprettholde maktforhold i samfunnet ved å legge fysiske og diskursive rammer for mennesker hverdagsliv. Arkitekter er, i større grad enn andre estetisk orienterte yrkesgrupper, avhengige av økonomiske ressurser og politisk vilje for å få sine prosjekter realisert (Jones 2009). Samtidig innehar de kapasitet til å omgjøre politisk makt og økonomiske verdier til kulturell og symbolsk kapital (Jones, 2009; Dovey 2010). Denne evnen knytter Jones (2009) til arkitekturfeltets *autonomi*; feltets mulighet for å gjøre det som i utgangspunktet utgjør politiske og økonomiske interesser om til spørsmål om estetikk og semiotikk ved å fokusere på arkitekter som produsenter av et estetisk og sosialt meningsfull form. Gjennom sin faglige autoritet og sitt fagspråk, og dermed sin symbolske makt innen byutvikling og arkitektur, kan arkitekter bidra til å legitimere byggeprosjekter og konstituere maktrelasjoner i folks livsverden (Jones 2009: 2531). I en byutvikling og byplanlegging preget av urban entreprenørpolitikk der arkitektur kan ha en viktig rolle i byutviklingen, må dermed arkitekter anses som viktige aktører, både som del av utviklingskoalisjoner og som kritikere av prosjekter (Skogheim og Røe 2003; Jones 2009; Dovey 2010).

2.3 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg gjennomgått hvordan arkitektur kan forstås som et produkt av menneskers praksiser og fortellinger (Lees 2001; Simonsen 2005) konstruert i spesifikke kontekster (Jacobs 2006), samt hvordan arkitektur konstituerer og konstitueres av politisk-økonomiske strukturer og relasjoner (Jones 2009; Grubbauer 2014). Disse perspektivene utgjør den forståelsen av arkitektur som ligger til grunn i oppgaven. Videre har jeg tatt for meg ulike aspekter ved høyhus i den tette byen og hvordan høyhus gir både muligheter og utfordringer i en kompakt by. Jeg har også redegjort for hvordan byutvikling kan forstås som en sosial og kulturell konstruksjon (Skogheim og Røe 2003; Røe 2014). En slik tilnærming, der språk står sentralt, åpner for å undersøke maktrelasjoner, interessekonstellasjoner og kamper om symbolsk makt i byutviklingen.

3 Metodologi og metodevalg

I dette kapitlet gjennomgår jeg mitt diskursteoretiske rammeverk og mine metodiske og metodologiske valg. Først går jeg nærmere inn på det teoretiske grunnlaget for diskursanalysen og etablerer min vitenskapsteoretiske posisjon, før jeg presenterer mitt diskursanalytiske rammeverk. De diskursteoretiske forståelsene og de diskursanalytiske verktøyene blir lagt fram samlet. Videre tar jeg for meg mine metodologiske hovedgrep og metodevalg, min datainnsamling og bearbeidelsen av datamaterialet. Her gjennomgår jeg også min bruk av diskursanalytiske verktøy. Helt til slutt reflekterer jeg rundt noen etiske betraktninger og forskningens kvalitet.

3.1 Vitenskapsteoretisk ståsted og diskursanalytisk rammeverk

Ved å oppfatte byen som en sosial og kulturell konstruksjon representert gjennom beskrivelser av og fortellinger om byens sosiale liv, folks utsagn og ulike praksisformer, plasserer en seg innen en *sosialkonstruktivistisk* forståelse av samfunnet. Valget av diskursanalyse som metodologisk tilnærming anerkjenner hvordan vår måte å snakke om verden på ikke reflekterer den på en nøytral måte, men derimot spiller en aktiv rolle i å skape og endre den (Jørgensen og Phillips 2002: 1). Jørgensen og Phillips (2002) mener at bruk av diskursanalyse ikke bare omfatter metodologiske retningslinjer og teoretiske verktøy, men også filosofiske premisser for språkets rolle i den sosiale konstruksjonen av verden. Diskursanalysens kompleksitet nødvendiggjør dermed redegjørelse for forskerens vitenskapsteoretiske posisjon og bruk av diskursanalytiske verktøy (Lees 2004). Videre belyser jeg de teoretiske forutsetningene som ligger til grunn for min tilnærming.

3.1.1 Sosialkonstruktivisme som vitenskapsteoretisk posisjon

Jørgensen og Phillips (2002) omtaler sosialkonstruktivisme som en fellesbetegnelse som benyttes om flere nyere, teoretiske posisjoner innen humaniora og samfunnsvitenskap. Mangfoldet av posisjoner som kan kalles sosialkonstruktivistiske vanskeliggjør en enhetlig definisjon (Burr 2003). Likevel mener Burr at det kan identifiseres fire felles premisser som ligger til grunn for de ulike posisjonene: For det først forutsettes det *en kritisk holdning til den kunnskap som tas for gitt* der en anerkjenner at vår forståelse av verden ikke er en objektiv sannhet, men et produkt av vår måte å kategorisere verden på. Det andre premisset Burr trekker fram er at *kunnskap er historisk og kulturelt spesifikk*. Dette innebærer at de kategorier og konsepter vi benytter oss av for å forstå vår verden ville vært helt annerledes i en annen tid eller annen kultur. Kategoriene og konseptene er altså kontekstspesifikke. Forståelser av

verden er ikke bare spesifikke for en kultur eller en historisk periode, men også produkter av sin kultur og sin historie. Dermed må en verdensforståelse sees i sammenheng med sine kontekstuelle rammer. Et tredje premiss som påpekes av Burr er forståelsen av *kunnskap som konstruert og opprettholdt gjennom sosiale prosesser*. Vår kunnskap om verden er ikke hentet fra forståelser av en objektiv "verden der ute", men skapes gjennom sosial interaksjon mellom mennesker. Gjennom våre sosiale praksiser definerer vi hva som er "rett" og "galt" og skaper dermed våre felles "sannheter" (Jørgensen og Phillips 2002). Som sitt fjerde premiss nevner Burr (2003) *sammenhengen mellom kunnskap om verden og sosial handling*. Ulike konstruksjoner av verden legger føringer for hvilke handlinger som er naturlige og hvilke som er upassende og utenkelige. På denne måten er våre sosiale konstruksjoner med å opprettholde visse typer sosiale mønstre, samtidig som de ekskluderer andre.

3.1.2 Relasjonen mellom mennesket, språk og vår forståelse av verden

Som et viktig grunnlag for diskursanalyse ligger strukturalistisk og post-strukturalistisk språkfilosofi om språkets rolle som vår inngangsport til forståelse av verden rundt oss (Jørgensen og Phillips 2002). For å gjøre verden meningsfull *konstruerer* vi den gjennom symbolske praksiser: Det er ikke den materielle verden som innehar mening, men det språket vi benytter oss av for å *representere* verden (S. Hall 1997). Den franske lingvisten Saussure var på starten av 1900-tallet en pionér innen den strukturalistiske språkfilosofien med sin forståelse av språk som et *system av tegn* som ikke er determinert av den virkeligheten de refererer til. Saussure hevdet at et tegn besto av to deler som sto i relasjon til hverandre, *signifikant* (uttrykk) og *signifikat* (innhold), og at denne relasjonen var *arbitrær* (Jørgensen og Phillips 2002). Språkets meningsinnhold blir dermed skapt av sosiale og kulturelle koder der elementer i vår verden relateres til bestemte tegn, og omvendt (S. Hall 1997). Ulike tegn står i igjen i en relasjon til andre tegn og får sin mening ut ifra sin forskjell fra andre tegn. Dette språkssystemet kalte Saussure for *langue*, mens han gav situert språkbruk navnet *parole* (Jørgensen og Phillips 2002). Saussure mente at det var selve språkssystemet som var det mest interessante forskningsobjektet for lingvistikken.

Barths og andre teoretikere innen *semiotikken* videreutviklet Saussure sin teori slik at den også kunne benyttes til å forstå andre kulturelle produkter og praksiser som tegn (S. Hall 1997). Barths tok Saussures teori et skritt videre ved å flytte fokuset fra det *denotative*, det deskriptive nivået, til det *konnotative*, et høyere nivå av mening som knytter tegn til det S. Hall (1997: 38) kaller et bredere semantisk felt. Barths viser til hvordan et tegn eller en representasjon ikke bare peker mot et enkelt konsept, men aktiverer en kjede av konnotasjoner

relatert til koder innen visse sosiale og kulturelle rammer (Sæther 2008: 84). Slik er semiotikken rettet mot forståelse av kollektiv mening, altså de ubevisste kulturelle kodene som bestemmer hvordan vi tolker tegn og representasjoner (Heradstveit og Bjørge 1992).

Mens Saussure oppfattet språket som et stabilt system, påpekte poststrukturalistiske teoretikere hvordan tegn kan skifte mening etter hvilken kontekst de benyttes i. Relasjonen mellom form og innhold er dermed ikke fastsatt og ferdig definert (Jørgensen og Phillips 2002). Som en implikasjon av dette potensialet for endring, vendte teoretikere innen poststrukturalismen seg vekk fra *langue* og mot *parole*, altså mot situert språkbruk. Gjennom studier av konkret språklig praksis kan man undersøke hvordan språkstrukturene skapes, reproduseres og endres. Likevel er ikke alle tegn åpne for all mening til alle tider. Strukturer er tilstedeværende, men disse er temporære og ikke nødvendigvis stabile (Jørgensen og Phillips 2002: 11). Den franske filosofen Foucault forsto de ustabile systemer av tegn som gav oss vår kunnskap om verden som *diskurs* (S. Hall 1997). Diskursiv praksis former verden gjennom en sosial praksis som både er konkret og kontekstuell, men også institusjonalisert og fundert i sosiale mønstre (Jørgensen og Phillips 2002). I oppgaven tar jeg utgangspunkt i Jørgensen og Phillips (2002: 1 [utheving i original]) sin definisjon av diskurs som "[...] *a particular way of talking about and understanding the world (or an aspect of the world)*".

3.1.3 Vitenskapsteoretisk operasjonalisering av diskursens konstitusjon av det sosiale

I mitt diskursanalytiske rammeverk benytter jeg meg av analytiske verktøy hentet fra teoriene til Laclau (1990), Laclau og Mouffe (2001), Fairclough (1992; 2003) og Chouliaraki og Fairclough (1999). Disse teoretikerne henter inspirasjon fra poststrukturalistisk teori og oppfatter diskursiv praksis som en sosial praksis som skaper vår sosiale verden, men mener at diskurs konstituerer verden i ulike grad (Jørgensen og Phillips 2002). Fairclough (2003: 8) omtaler sin forståelse av diskursiv praksis som *realistisk*: Selv om aspekter av verden, som sosial institusjoner, er sosialt konstruert, vil de oppfattes som realiteter i etterkant av sin konstruksjon. Dermed vil de sette rammer som muliggjør og begrenser diskursiv praksis. Fairclough oppfatter diskurs som *en dimensjon av sosial praksis* som står i et dialektisk forhold til de andre dimensjonene (Jørgensen og Phillips 2002). Hvorvidt diskursiv praksis kan påvirke sosiale strukturer og relasjoner, avhenger av etablerte sosiale strukturer og relasjoner (Fairclough 2003) Fairclough sin posisjon kan dermed sees i relasjon til den dialektiske relasjonen mellom politisk økonomi og kultur innen KPØ. Laclau og Mouffe

(2001) innehar på sin side en posisjon som omtales av Fairclough (2003) som *idealistisk*: De forstår all sosial praksis som diskursiv og mener at man ikke kan skille mellom diskursive og ikke-diskursive dimensjoner av sosial praksis (Jørgensen og Phillips 2002). Det er dermed ingen dialektisk interaksjon mellom diskurs og andre former for sosial praksis i deres rammeverk; verden konstitueres fullt og helt av diskurs. Laclau og Mouffe (2001) avviser ikke at virkeligheten eksisterer eksternt fra menneskers tankeprosesser, men at den derimot kun kan gjøres meningsfull gjennom diskurs. Diskurs oppfattes i så måte som materiell og altomfattende (Jørgensen og Phillips 2002).

Jørgensen og Phillips (2002) kritiserer Fairclough sitt skille mellom det diskursive og det ikke-diskursive og de implikasjoner dette skillet medfører. Blant annet stiller de spørsmål om hvordan man skal kunne bevise de dialektiske relasjonene mellom diskursive og ikke-diskursive dimensjoner, hvor man eventuelt skal dra skillelinjen mellom disse dimensjonene og hvordan man skal kunne avdekke hvor og når konkret endring har funnet sted. For å imøtekomme denne kritikken anbefaler flere teoretikere å benytte et skille mellom en diskursiv og en ikke-diskursiv dimensjon som konstituerer og konstitueres av hverandre som et *analytisk*, heller enn *ontologisk* skille (Chouliaraki 2002; Jørgensen og Phillips 2002; Sæther 2008). I oppgaven følger jeg denne linjen og kombinerer en idealistisk ontologi med en realistisk epistemologi som aksepterer at det sosiale kun er tilgjengelig gjennom artikuleringer av mening, samtidig som jeg bruker skillet mellom ulike dimensjoner av sosial praksis i analytisk henseende (Chouliaraki 2002: 106). Slik unngår jeg de påpekte utfordringene tilknyttet Fairclough sin dialektiske ontologi.

3.1.4 Laclau og Mouffes diskursteori

Jeg har benyttet meg av analytiske verktøy hentet fra Laclau (1990) og Laclau og Mouffes (2001) diskursteori. Laclau og Mouffe oppfatter det sosiale som diskursivt konstruert gjennom kontinuerlige sosiale prosesser. Sosiale fenomener er dermed aldri fastlåst og endelige, men alltid åpne for kamp om å endre fenomeners betydning og innhold (Jørgensen og Phillips 2002). Laclau og Mouffe (2001) forstår en diskurs som mening som er midlertidig fiksert rundt et *nodalpunkt*, et privilegert tegn i diskursen som andre tegn er strukturert rundt. De andre tegnene i diskursen får videre sin mening gjennom sin relasjon til nodalpunktet. De tegnene som er gitt mening og til sammen utgjør diskursen kaller Laclau og Mouffe for *momenter*. Dette er tegn som er posisjonert i forhold til hverandre og basert på sin ulikhet fra hverandre (Jørgensen og Phillips 2002). Tegnene som ikke er fastsatt i diskursen kalles for

elementer og er polysemiske, de har altså et potensielt et mangfoldig meningsinnhold. Elementer gjøres om til momenter gjennom det Laclau og Mouffe (2001) kaller *artikulasjon*. En slik prosess etablerer en relasjon mellom tegnet og andre tegn og skaper den strukturerte totaliteten som utgjør en diskurs. Artikulasjonsprosessen *låser* dermed tegnets mening og *ekskluderer* tegnets potensielle meningsinnhold (Jørgensen og Phillips 2002). Alt det potensielle meningsinnholdet som ekskluderes fra de momentene som utgjør diskursen omtaler Laclau og Mouffe (2001) som *det diskursive felt*. En artikulasjon av en diskurs utgjør dermed en reduksjon i potensielt meningsinnhold (Jørgensen og Phillips 2002).

Det er derimot viktig å påpeke at låsningen som gjør elementer til momenter aldri er endelig og at diskurser dermed kun er midlertidig strukturert (Jørgensen og Phillips 2002). Dermed er det åpent for kamp om hvordan totaliteten skal struktureres. De elementer som er spesielt åpne for nytt meningsinnhold kalles for *flytende betegner*. Et tegn som fungerer som nodalpunkt kan også være en flytende betegner, men mens begrepet nodalpunkt refererer til det tegnet som andre tegn i en diskurs krystalliserer seg rundt, peker begrepet flytende betegner til et tegn det kjempes om å definere (Jørgensen og Phillips 2002: 28). Når to diskurser forsøker å strukturere mening innen det samme feltet og gjensidig utelukker hverandre kalles dette en *antagonisme* (Jørgensen og Phillips 2002). Antagonismen utgjør en kamp om å artikulere en dominerende, men midlertidige, fastsettelse av mening. Laclau og Mouffe omtaler dette som en kamp om å etablere *hegemoni* (Chouliaraki og Fairclough 1999).

Selv om diskurser kun er midlertidig strukturert og dermed ikke fullstendig satt, er det viktig å påpeke at diskurs også har en viss kontinuitet (Jørgensen og Phillips 2002). Igjen kan legeprofesjonens rolle innen medisinen være et nyttig eksempel: Selv om legens posisjon har endret seg siden legevitenenskapens fremvekst, står legen i en særstilling når det kommer til både kunnskap innen medisinfeltet og sin relasjon til pasienter og andre innen helsevesenet. Mennesker er i stor grad sosialt konstituert i samfunn bestående av relativt fastsatte strukturer av mening. Selv om de diskurser som utgjør vår forståelse av samfunnet kontinuerlig produseres og dermed er "[...] at all times partly structured, but only partly and temporarily" (Jørgensen og Phillips 2002: 39), handler vi i stor grad *som om* samfunnet var en eksisterende totalitet. De sosiale, kulturelle og institusjonelle kontekstene for våre ytringer og handlinger setter rammer for hva vi forstår som meningsfylt og meningsløst, og dermed hva som er "sant" og "falskt" (Jørgensen og Phillips 2002: 205). Laclau (1990) omtaler flytende

betegnere, som refererer til en totalitet, som for eksempel samfunn, som *myter* som skaper og avgrenser aktørers handlingsrom. Røe (2014) peker for eksempel på hvordan myten om småbyen Sandvika utenfor Oslo som preget av motorveier og stygge betongbygg ble brukt av et arkitektteam for å legitimere deres planer om å forskjønne byen gjennom omfattende, transformative grep.

3.1.5 Faircloughs kritiske diskursanalyse

Jeg har også benyttet meg av teoretiske verktøy fra Fairclough (1992; 2003) og Chouliaraki og Fairclough (1999) og deres tolkning av *kritisk diskursanalyse* (KDA). Gjennom KDA prøver Fairclough (2003) å kombinere tekstanalyse og sosial teori. I sin tilnærming til tekst benytter Fairclough en bred forståelse som omfatter alle *tilfeller av språkbruk* og eventuelle visuelle og auditive aspekter av disse; alt fra avisartikler, til intervjutranskripsjoner og TV-programmer. Ifølge Fairclough er diskursteori nødvendig innen en samfunnskunnskap som tar tekstens konstruktive effekt på alvor. Samtidig må man benytte samfunnsvitenskapelig teori for å forstå de sosiale effektene av menneskers produksjon av tekster. Fairclough mener at en tverrfaglig tilnærming er et viktig grunnlag for å forstå relasjonen mellom tekster og sosiokulturelle prosesser og strukturer, og hvordan produksjon og konsum av tekster medvirker til å konstituere vår sosiale verden (Jørgensen og Phillips 2002).

I tråd med blant annet Bourdieu (1991) og Giddens (1979) peker Chouliaraki og Fairclough (1999) på viktigheten av å se det sosiale som både begrenset av sosiale strukturer og aktivt produsert gjennom prosesser som endrer disse strukturene. Mens Laclau og Mouffe avviser ideologisk effekt og mener at alle relasjoner mellom subjekter er skapt innen diskursen, oppfatter Fairclough (1995 i Jørgensen og Phillips 2002: 75) *ideologi* som "meaning in the service of power": Ideologiske diskurser bidrar til å opprettholde og endre maktrelasjoner i samfunnet, blant annet gjennom sin rolle i menneskers hverdagsliv (Jørgensen og Phillips 2002). Mennesker er derimot refleksive angående sin sosiale praksis, noe som gjør hegemonisk dominans og konsensus til en artikulasjon av mening som aldri er konstant og stabil, men alltid har et ideoende endringspotensial (Fairclough 1992; Chouliaraki og Fairclough 1999). Fairclough sitt begrep om ideologi kan sees i relasjon til Bourdieu (1991) sitt begrep om symbolsk makt. Den sosiale og kulturelle konstruksjonen av byen er aldri endelig, selv om noen diskurser er mer dominerende enn andre. Fairclough (1992) er spesielt opptatt av hvordan endringer i språkbruk er en viktig del av bredere sosiale og kulturelle endringer. I terminologi hentet fra Laclau og Mouffe omtaler Fairclough (2003)

diskurser som nodalpunkt i den dialektiske relasjonen mellom språk og andre elementer av vår sosiale verden.

Ifølge Jørgensen og Phillips (2002) benytter Fairclough begrepet *diskurs* både for å referere til språk som sosial praksis, hvilke språk som benyttes innen et sosialt domene og som en måte å gi verden mening fra et spesifikt perspektiv. For å analysere diskurser i henhold til KDA må man ifølge Jørgensen og Phillips (2002: 67-69) fokusere på to aspekter ved diskurser, nemlig tilfeller av språkbruk og diskursorden. Et tilfelle av språkbruk omfatter tre ulike dimensjoner som Fairclough mener det er viktig å ta hensyn til i en analyse: 1) *tekstdimensjonen*, der en undersøker tekstens lingvistiske aspekter; 2) en dimensjon av *diskursiv praksis*, der en undersøker prosesser knyttet til produksjonen og konsumpsjonen av tekst; og 3) en dimensjon av *sosial praksis*, der en tar for seg den sosiale praksisen som språkbruken er en del av og hvordan tilfellet av språkbruk bidrar til å opprettholde sosial orden eller bidra til sosial endring. Ifølge Jørgensen og Phillips (2002) er det viktig å trekke inn alle de tre dimensjonene i sin analyse.

For å undersøke tekstens lingvistiske aspekter kan man benytte ulike tekstanalytiske verktøy og se nærmere på teksttrekk som for eksempel ordvalg og grammatikk eller meningsdannende sammenhenger mellom begreper og setninger (Fairclough 2003). Slik vil man kunne undersøke hvordan en diskurs aktiveres tekstuelte gjennom måten begreper relateres til hverandre og dermed strukturerer verden på ulike måter (Jørgensen og Phillips 2002; Fairclough 2003) De tekstanalytiske verktøy jeg benytter i min oppgave er *metaforer* og *transitivitet*.

En metafor er en *trope*, en form for figurlig tale der bruken av et begrep ikke må tolkes denotativt, men må sees i sammenheng med de konnotasjoner bruken av begrepet gir (Heradstveit og Bjørge 1992). Fairclough (2003) beskriver metaforer som ord fra et sosialt domene som brukes på et annet sosialt domene. Dermed kobles to kontekster sammen og det skapes et overskudd av mening som gir en fleksibilitet i tolkningspotensialet (Heradstveit og Bjørge 1992). Dovey (2010: 122) trekker for eksempel fram hvordan den internasjonalt anerkjente arkitekten Koolhaas beskriver arkitekters praksis som "'surfing' the waves of capital". Ved å presentere arkitekters praksis på denne måten illustreres det hvordan arkitekter ikke er autonome i sin praksis; i et kapitalistisk system er de avhengige av "bølgene" som skapes av økonomisk kapital. I stedet for å motsette seg "bølgene", kan de benytte sine faglige evner til å skape noe ut av de mulighetene som "bølgene" gir; de kan "surfe" på dem og søke å

skape bygg av høy kvalitet. Når man benytter en metafor framfor en annen for å gi noe mening, representeres verden på en måte som er til fordel for en spesifikk konstruksjon av verden (Fairclough 1992). Dermed kan metaforer være med på å differensiere mellom ulike diskurser (Fairclough 2003).

Transitivitet er et begrep om omhandler hvordan hendelser og prosesser relateres til subjekter og objekter i en tekst (Jørgensen og Phillips 2002). Når man undersøker transitivitet er det i følge Fairclough (1992) spesielt interessant å se på hvordan en konstruerer kausalitet og ansvar i samfunnet, og dermed hva slags ideologiske konsekvenser slike konstruksjoner kan ha (Jørgensen og Phillips 2002). Et eksempel kan være setningen "det bevaringsverdige bygget ble revet i går". I eksempelet framstår handlingen uten subjekt, noe som er med på å naturalisere handlingen og dermed avskrive hendelsen som et utløp av politisk interessekamp, slik Short (2012) påpeker spørsmål om bevaring er.

Den andre dimensjonen av diskurs, *diskursorden*, defineres av Fairclough (2003: 220) som en spesifikk kombinasjon av diskurser, sjangre og stiler som konstituerer det diskursive aspektet av et sosialt domene. Forholdet mellom tilfeller av språkbruk og diskursordenen kan sies å være *dialektisk*: På den ene siden former en diskursorden språkbruk ved å fungere som en sosial strukturering av variasjon som avgrenser hvilke diskurser en kan benytte seg av (Fairclough 2003). Samtidig formes en diskursorden gjennom tilfeller av språkbruk der diskurser og sjangre brukes på nye måter eller der man henter diskurser og sjangre fra andre diskursordener (Jørgensen og Phillips 2002). Slik kan tilfeller av språkbruk enten bidra til å reprodusere eller utfordre diskursordenen. Nye artikuleringer av diskurser og sjangre kaller Fairclough (2003) for *interdiskursivitet*. Slik kreativ diskursiv praksis kan ifølge Fairclough tolkes som et tegn på sosial endring ettersom den utfordrer den eksisterende diskursordenen (Jørgensen og Phillips 2002). Interdiskursivitet er en form for *intertekstualitet*, et begrep som peker på det faktum at alle tilfeller av språkbruk baserer seg på tidligere tilfeller av språkbruk og at en tekst dermed alltid vil ha en relasjon til andre tekster. Intertekstualitet kan sies å inneha en tilsvarende funksjon som begrepet artikulering i Laclau og Mouffe sin terminologi, med tanke på at begge begrepene omfatter det å ta utgangspunkt i noe eksisterende for å skape noe nytt (Jørgensen og Phillips 2002). Fairclough (2003) skiller mellom *manifestert* intertekstualitet, som er når produsenten av en tekst tydelig henviser til en annen tekst, og *konstitutiv* intertekstualitet, som er det samme som interdiskursivitet. Fairclough (1992) vektlegger viktigheten av å forstå endringspotensialet i en diskursorden i sammenheng med

ideologi og maktrelasjoner, og hvordan disse legger føringer for diskursers endringspotensiale og ulike aktørers handlingsrom og påvirkningskraft i hegemonisk kamp. Intertekstualitet og interdiskursivitet er relevante verktøy for å forstå hvordan de som produserer teksten trekker på allerede eksisterende diskurser for å skape teksten og hvordan de som konsumerer teksten trekker på diskurser i sin fortolkning (Jørgensen og Phillips 2002: 69).

3.2 Metodologiske hovedgrep og metodevalg

Det er vanlig at metodevalget i et forskningsprosjekt gjøres på bakgrunn av hva slags spørsmål forskeren søker å besvare (Thagaard 2013). Ettersom jeg har vært interessert i å forstå hvordan høyhus i Sandnes sentrum og relaterte byutviklingsprosesser tillegges mening, har jeg valgt å benytte meg av *kvalitativ metode*. Kvalitative metoder muliggjør intensive og dyptpløyende analyser og er derfor egnet når forskeren søker forståelse for sosiale prosesser og sosiale aktørers meninger (Thagaard 2013). En diskursanalytisk tilnærming forutsetter en kvalitativ tilnærming til det sosiale fenomenet en vil utforske. En slik tilnærming kreves for å forstå menneskers meningsdannelse om sin verden og de mønstrene disse meningsdannelsene utgjør.

3.2.1 Analytisk strategi

Forskningsprosessen i arbeidet med denne oppgaven har vært preget av at tematikk og problemstillinger har blitt videreutviklet og presisert gjennom store deler av prosessen. Blant annet har jeg gjennomført to runder med intervjuer med delvis ulikt fokus. Når jeg dro ut for å gjennomføre mine første intervjuer hadde jeg avgrenset teoretisk interessefelt og kasus, men var usikker på både metodologi og teoretiske fokus innenfor interessefeltet. Denne første intervjurunden kan dermed sies å ha vært av en eksplorerende karakter. Etter hvert som jeg dykket dypere i tematikken, begynte den spesifikke interessen for høyhus og ulike aktørers kunnskap og argumenter å utkrystallisere seg. Den andre intervjurunden var derfor preget av at jeg hadde rettet min interesse mot høyhus og en diskursanalytisk tilnærming til byutvikling og arkitektur, og mine intervjuer var derfor mer spesifikke.

Abduksjon har blitt benyttet som analytisk strategi i alle ledd av forskningsprosessen. En abduktiv tilnærming til forskning er en mellomting mellom en empirinær induktiv strategi og en teoretisk fundert deduktiv strategi, og innebærer en veksling mellom empiri og teori gjennom tolkningsarbeidet (Tjora 2012; Thagaard 2013). Et viktig aspekt ved en slik tilnærming vil ifølge Thagaard (2013) være at forskeren må være sensitiv til tendenser i sitt materiale, samtidig som empirien knyttes til teoretiske perspektiver. Målet i denne oppgaven

er dermed å holde analysen empirinær, men også gi grunnlag for det Geertz kaller *tykke beskrivelser*, eller fortolkende beskrivelser, av det som utledes av empirien (Thagaard 2013: 41-42).

3.2.2 Kritisk refleksjon rundt egen forforståelse og situerte posisjon

Ettersom kvalitativ forskning er en dynamisk og sosial prosess som påvirkes av både forskeren og informantene, kreves det *kritisk refleksjon* rundt forskerrollen, selve forskningsprosessen og ens kunnskaps situerte karakter (Jørgensen og Phillips 2002; Dowling 2010).

Som et utgangspunkt for prosjektet lå min teoretiske og praktiske interesse for byutvikling og fortetting av suburbane områder. Jeg har lest meg opp på teori om arkitektur, planlegging og interessekonflikter innen kompakt byutvikling. Mye av teorien jeg har lest har vært av en kritisk art. Jørgensen og Phillips (2002) argumenterer for at en diskursteoretisk tilnærming burde være nettopp kritisk. Mitt teoretiske utgangspunkt kan dermed vært en faktor som har formet mine valg og min forståelse av datamaterialet.

Interessen for det teoretiske feltet førte meg i kontakt med NIBR og de ansvarlige for det tidligere omtalte prosjektet om konflikthåndtering i kompaktbyutvikling. Min relasjon til NIBR ble tatt opp av noen av mine informanter. Denne koblingen kan ha bidratt til at jeg har blitt oppfattet som mer profesjonell og med mer autoritet enn jeg ellers ville hatt, selv om jeg var klar på å henvise til at jeg i all hovedsak gjennomførte intervjuer som masterstudent med et eget prosjekt som jeg selv sto ansvarlig for. Slik sett kan relasjonen til NIBR ha bidratt til å utjevne maktforholdet i møtet med personer i stillinger som er vant til å diskutere og argumenter, men potensielt bidratt til et skjevt maktforhold i møtet med noen av mine informanter fra sivilsamfunnet. Relasjonen til NIBR påvirket også valg av kasus. Både jeg og min kontaktperson hos NIBR anså Sandnes som et interessant studieområde på bakgrunn av mulighetene for å sammenligne studien med andre studier i regionen.

Min forforståelse av Sandnes har jeg hovedsakelig tilegnet meg gjennom lesning av offentlige dokumenter som ulike kommunale og fylkeskommunale planer, mediedekningen av byutvikling i Sandnes og historisk litteratur om byens utvikling og arkitektur. Jeg fikk også et innblikk i viktige tema angående utviklingen i regionen gjennom min tilstedeværelse på et møte om bærekraftig byutvikling i på Nord-Jæren, arrangert av Fylkesmannen i Rogaland.

Videre har jeg familie i Stavanger, noe som har påvirket både min for forståelse for kasus og min relasjon til mine informanter. Min familiære tilknytning var et tema som ofte kom opp i forkant av intervjuene. Jeg opplevde at min tilknytning til regionen ble mottatt positivt hos informantene. Dette kan ha gjort det lettere å bli akseptert enn hvis jeg ikke hadde hatt noen kobling til området. Min kjennskap til regionen også ha ført til at jeg har rettet mye fokus på Sandnes sin relasjon til sine nabokommuner.

Jeg har hatt et bevisst forhold til de nevnte aspektene gjennom forskningsprosessen.

3.2.3 Analytisk avgrensning av diskursorden og kasus

Jørgensen og Phillips (2002) argumenter for å forstå diskurser og diskursordener som analytiske konsepter utviklet av forskeren. Altså må ikke diskurser oppfattes som noe som eksisterer "der ute", men som et teoretisk verktøy som benyttes for å si noe om det aspektet av verden en er interessert i å få en dypere forståelse av. Der er dermed viktig å redegjøre for hvilke diskursanalytiske rammer en opererer med i sin analyse og forankre sine analytiske konsepter til et konkret materiale (Dittmer 2010). I tråd med begrepsapparatet til Fairclough (1992; 2003) må man avgrense en diskursorden relatert til et spesifikt sosialt domene. I min oppgave vil jeg forankre diskursordenen til den tidligere avgrensede diskusjonen om høyhus og byutvikling i Sandnes sentrum. I tråd med min analytiske strategi, ligger det både teoretiske og empiriske avveininger til grunn for denne avgrensningen. Utvalget av litteratur og min lesning av teori har påvirket datainnsamling og analytisk fokus, mens empirien har vært med på å avgrense de aspekter av verden diskusjonen relateres til.

Fairclough (2003) påpeker hvordan diskurser er et produkt av ulike nivå av abstraksjon. Diskurser har for eksempel ulike grader av *stabilitet* og *skalanivå* som omfatter hvor stor del av verden de inkluderer. Selv om diskursene jeg konstruerer innen min definerte diskursorden i stor grad omhandler et spesifikt aspekt av verden, til en spesifikk tid, og dermed er definert av denne temporære og romlige konteksten, kan de også sees i relasjon til mer generelle diskurser som er mer stabile og inkluderer en større del av verden. Som påpekt av Jørgensen og Phillips (2002) har forskjellige diskurser ulik grad av kontinuitet. Mer stabile diskurser som omfatter større deler av verden kan forstås som å utgjøre forholdsvis fastsatte strukturer av mening. Slik vil de i større grad enn mer kontekstspesifikke diskurser kunne oppfattes som fastsatte "sannheter". Ved å trekke på Skogheim (2008) sin oppfatning av arkitektprofesjonen som et diskursivt felt, kan man for eksempel hevde at kontekstspesifikke konstruksjoner av arkitektur og arkitekters praksis er relatert til mer generelle diskurser om

arkitektur og arkitekters praksis. De teoretiske perspektivene jeg har lagt fram kan forstås som innfallsporner til mer generelle diskurser tilknyttet arkitektur og byutvikling. I produksjonen av diskursene innen min avgrensede diskursorden vil de ulike aktørene kunne trekke på slike generelle diskurser for å konstruere høyhus som en del av byutviklingen i Sandnes sentrum.

Hensikten med en studie av et spesifikt kasus ("*case study*") er å oppnå en dybdeforståelse av et sosialt fenomen og dets kontekst. Refleksjon rundt valg av kasus bør derfor skje med grunnlag i teori om hva og hvordan noe kan forskes på og hvilken nytteverdi som ligger i nettopp et utvalgt kasus (Baxter 2010: 82). Med bakgrunn i Ragin og Amoroso (2011) sine sju hovedmål for samfunnsforskning kan målet for min oppgave sies å være å fortolke et spesifikt kulturelt og historisk fenomen, i form av høyhus som en del av en konsentrert byutvikling i en norsk byutviklingskontekst. Tilnærmingen til valg av kasus kan kategoriseres som det Yin (2003) kaller *instrumentell*. Dette innebærer at man velger ut et kasus på grunnlag av dets evne til å gi innsikt i et fenomen, og dermed større forståelse for fenomenet. Diskusjonen om høyhus i Sandnes er et interessant kasus ettersom det illustrerer utfordringene knyttet til en konsentrert byutvikling generelt og spesifikke utfordringer ved høyhus i en slik byutvikling. Mediedebatten som utviklet seg i relasjon til utviklingsprosjektet i Øglændkvartalet gir et innblikk i hvordan den diskursive kampen om å definere høyhus som en del av byutviklingen utspiller seg.

3.3 Datainnsamling

For å samle inn data til mitt forskningsprosjekt har jeg utført det Hammersley og Atkinson (2007) omtaler som *kildetriangulering* og *metodetriangulering*. Kildetriangulering innebærer å innhente og kryssjekke informasjon fra flere kilder, for eksempel fra ulike informanter. Metodetriangulering innebærer å benytte ulike typer datainnsamlingsteknikker. I min oppgave har jeg gjennomført flere kvalitative forskningsintervjuer og innhentet tilleggsdata i form av artikler i aviser, samtidig som jeg har lest meg opp på dokumenter fra ulike forvaltningsnivå. Ved å triangulere vil en belyse det sosiale fenomenet en undersøker fra flere perspektiver og gi mer dybde til ens tolkning av fenomenet.

Innen forskning med et sosialkonstruktivistisk grunnlag må trianguleringsbegrepet derimot redefineres ettersom begrepet har et premiss om at mer kunnskap om et fenomen vil kunne validere hverandre og dermed gi en mer "sann" forståelse (Richardson og St. Pierre 2005). I tråd med Richardson og St. Pierre oppfatter jeg triangulering som en framgangsmåte

som gir dypere forståelse av et fenomen ved å gi innblikk i ulike konstruksjoner av fenomenet. Samtidig anerkjenner jeg at forståelsen for fenomenet bare er delvis.

3.3.1 Utvalg og rekruttering av informanter

Utvalget av informanter har i all hovedsak skjedd på bakgrunn av strategiske og teoretiske avveininger. Når en gjør et *strategisk utvalg* baserer en utvalget på at informantene innehar egenskaper eller kvalifikasjoner som gjør dem relevante med tanke på oppgavens problemstilling og teoretiske perspektiv (Thagaard 2013). I artikler med en lignende tematikk, som for eksempel Skogheim og Røe (2003), Hanssen og Saglie (2010) og Røe (2014), argumenteres det for å snakke med en bredde av ulike aktører i byutviklingen som representerer både systemverden og livsverden. Utvalget av informanter er farget av at jeg har gjennomført to feltarbeid hvorav det første var preget av en bred tilnærming til feltet. Selv om de fleste av intervjuene endte opp med å være relevant for den endelige oppgavens tematikk og alle var meget nyttige, er det likevel noen intervjuer jeg ikke har benyttet i analysen. Av 17 personer som ble intervjuet, regner jeg intervjuene med de 14 informantene oppført i min informantliste som relevante nok til å benyttes i oppgaven. Jeg gjennomførte også oppfølgingsintervjuer med to informanter ettersom jeg anså det som interessant å prate med disse mer spesifikt angående høyhus. I analysen skiller jeg mellom oppfølgingsintervjuene ved å henviser til intervjudato. Alt i alt består mitt intervjubaserte datamateriale dermed av 16 intervjuer.

I min første intervjurunde valgte jeg ut informanter på bakgrunn av deres tilknytning til sentrumsutviklingen i Sandnes og aktører jeg mente ville kunne belyse tematikken fra ulike perspektiv. Grunnlaget for utvalget var hovedsakelig basert på aktører som var fremtredende i mediedekningen av sentrumsutviklingen og som jeg merket meg i min gjennomgang av offentlige dokumenter og prosjektbeskrivelser. To informanter ble derimot valgt på andre måter. Den ene møtte jeg på den tidligere omtalte konferansen om bærekraftig byutvikling i Rogaland og den andre ble jeg anbefalt å kontakte av en bekjent på bakgrunn av informantens rolle i byutvikling i Sandnes og kjennskap til transformasjonsprosessene i sentrum. I min andre intervjurunde ble informantene valgt ut på bakgrunn av deres spesifikke relasjon til diskusjonen om høyhus i Sandnes sentrum. Her tok jeg både utgangspunkt i aktører som hadde vært til stede i mediedekningen og aktører som var relatert til aktuelle høyhusprosjekter. Jeg tok også kontakt med representanter fra interessegrupper som ikke hadde vært fremtredende i media, men som kunne tenkes å inneha meninger omkring høyhus

i sentrum og dekningsen av denne, blant annet ulike aktører fra sivilsamfunnet (se liste over informanter i vedlegg 10.2).

Den relativt lange avstanden mellom Oslo og Nord-Jæren, og de avgrensede tidsrommene jeg hadde for mine intervjuavtaler, skapte derimot noen utfordringer med tanke på gjennomføringen av intervjuer. For eksempel fikk jeg ikke det utvalget av lokalpolitikere jeg i utgangspunktet hadde målsetning om. I løpet av mine to feltarbeid fikk jeg bare gjennomført intervjuer med politiske representanter fra høyresiden og sentrum ettersom de representantene fra venstresiden jeg kontaktet ikke var tilgjengelige. For å utfylle utvalget avtalte jeg å gjennomføre et intervju med en representant fra et parti på venstresiden gjennom telefon eller e-post, hjelpemidler for intervju som kan være til god hjelp i situasjoner der forskeren har behov for å overkomme romlig og temporære barrierer (Dunn 2010). Dessverre viste det seg vanskelig å gjennomføre. Etter gjentatte henvendelser måtte jeg tilslutt avfinne meg med at jeg ikke fikk med representanter fra hele det politiske spekteret. Likevel er bredden til en viss grad opprettholdt ettersom det er uttalelser i media fra politikere fra hele det politiske miljøet.

En gruppe jeg derimot mener burde vært bedre representert er ungdom. Unge utgjør en stor andel av befolkningen i Sandnes og er de som skal leve i byen i framtiden. Samtidig bruker mange unge sentrumsområdet mye. På grunn av at min opprinnelige søknad til Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD) ikke omfattet informanter under 18 år og fordi jeg hverken fant tid til å skrive en ny søknad, eller noen ungdomsorganisasjoner jeg mente var relevant, falt denne gruppen ut. Representantene fra sivilsamfunnet er dermed i stor grad eldre. For å bringe inn perspektiver fra barn og unge har jeg inkludert en rapport fra et medvirkningsopplegg for ungdom blant mine tilleggsdata.

3.3.2 Gangen i mine kvalitative forskningsintervju

Det kvalitative forskningsintervjuets formål er å få fyldig informasjon om informantenes oppfatning av verden, og dermed deres meninger om og forståelse av hendelser og opplevelser (Dunn 2010; Thagaard 2013). Kvalitative forskningsintervju gir dermed forskeren anledning til å øke sin forståelse av en aktuell tematikk og få et innblikk i hva informantene anser som interessant og viktig angående tematikken.

I mitt prosjekt har jeg valgt å gjennomføre det Thagaard (2013) kaller *semistrukturerte intervju*. Her har jeg benyttet en intervjuguide, en liste over generelle tema som en ønsker å gjennomgå i løpet av intervjuet (Dunn 2010). En semistrukturert intervjuform muliggjør en

samtale med en flytende og naturlig karakter, samtidig som man har en viss kontroll på at man får snakket om de temaene en er interessert i å få en dypere forståelse for. Intervjuformen er dermed godt egnet for å samle data om hvordan mennesker konstruerer sin verden, noe som også gjør den egnet i kombinasjon med en diskursanalytisk tilnærming.

Til mine intervjuer utformet jeg en generell intervjuguide (se eksempel på intervjuguide i vedlegg 10.4). Guiden var strukturert rundt spørsmål som dekket det jeg anså som viktige tema og tilhørende oppfølgingsspørsmål. I begynnelsen følte jeg meg til en viss grad bundet av spørsmålene under intervjuet. Etter hvert som jeg ble bedre kjent med guiden og fikk erfaring med intervjusituasjonen, begynte jeg derimot å benytte spørsmålene mer som en tematisk huskeliste. Jeg tilpasset guiden til hvert intervju, men beholdt i all hovedsak de samme temaene. Spørsmålene endret seg derimot fra informant til informant, og ettersom jeg fikk nye informasjon om mitt kasus stilte jeg også spørsmål der jeg bygget på andre informanternes utsagn.

Under intervjuene benyttet jeg lydopptaker for å få et materiale som var egnet for diskursanalysen. Alle unntatt én av mine informanter synes det var greit at intervjuet ble tatt opp. Under intervjuene tok jeg notater for hånd. Her beskrev jeg ulike aspekter ved intervjusituasjonen som ikke ble fanget opp på båndet, slik som kroppsspråk, henvisning til objekter i rommet og stemningen gjennom intervjuet. Under intervjuet som ikke ble tatt opp, tok jeg i stedet notater på min bærbare datamaskin. Dette intervjuet endte jeg med ikke å benytte i mitt datamateriale. Intervjuene varte i en til tre timer.

Alle unntatt ett av mine intervjuer var med kun en informant. Intervjuet som skilte seg ut var et gruppeintervju med to informanter. Disse jobbet med samme prosjekt innen samme konsultantselskap, men hadde ulik fagbakgrunn. Med tre deltagere fløt samtalen godt, da jeg hadde mer tid til å tenke på oppfølgingsspørsmål. Samtidig utfylte de faglige perspektivene til de to informantene hverandre på en god måte.

Cloke m.fl. (2004) vektlegger viktigheten av å skape en god relasjon mellom intervjuer og informant i forbindelse med intervjuet og dermed legge et godt grunnlag for den intersubjektive dataproduksjonen. I begynnelsen av intervjuene prøvde jeg som oftest å småprate litt for å skape et godt utgangspunkt for samtalen. Dette var en strategi som fungerte godt for å skape god stemning, men jeg merket ved et par anledninger at slik småprat kunne legge visse rammer for samtalen. Når jeg ble oppmerksom på dette prøvde jeg å bevege

samtalen over på nye tema ved å stille oppfølgingsspørsmål. Flere ganger ble jeg stilt direkte spørsmål om mine meninger om ulike tema. Så godt det var mulig prøvde jeg å holde mine egne synspunkter for meg selv slik at jeg ikke skulle legge føringer for samtalen. Likevel kan slike samtaler ha påvirket responsen til mine informanter i noen tilfeller.

Et viktig aspekt som påvirker muligheten for å skape rapport i en intervjusituasjon er hvor intervjuet finner sted (Hammersley og Atkinson 2007). Jeg la jeg alltid opp til at mine informanter skulle kunne få bestemme hvor vi skulle møtes og dermed gi dem mulighet til å finne en kontekst de var komfortable med. De aller fleste av mine informanter hadde tilgang til kontorer eller møtelokaler vi kunne benytte til intervjuet. Noen intervjuer fant også sted hjemme hos informanten. I disse intervjuene prøvde jeg å være sensitiv med hensyn til informantens ønsker ettersom jeg var invitert inn i deres private sfære. Et positivt aspekt ved at intervjuene fant sted i kjente omgivelser for informantene, var at de hadde tilgang på kart, bilder, avisartikler og saksdokumenter de hadde liggende. Dette var både med på å gi ytterligere grunnlag for fortolkning av informantenes argumenter og på å åpne for samtale om nye tema.

Selv om jeg forberedte meg godt før intervjuene, følte jeg at den skjeve fordelingen av kunnskap om kasus i møtet med informanters dybdekunnskap av og til gjorde at jeg mistet kontroll over intervjuets gang. Som Dunn (2010) trekker fram, kan det semistrukturerte intervjuets fleksibilitet være en utfordring hvis forskeren har lite intervjuerfaring. Schoenberger (1991) peker på hvordan informanter med autoritet, kunnskap og erfaring med intervjusituasjonen kan lede intervjuet i den retningen informanten ønsker. Flere ganger opplevde jeg at det var vanskelig å føre intervjuet over på de tema jeg ville snakke om. Dette førte til at noen intervjuer bar preg av at informantene ble sittende å prate, mens min rolle ble mer passiv enn jeg hadde ønsket. Slike situasjoner førte også til at intervjuene tok lengre tid enn planlagt og at jeg flere ganger slet med å stille gode oppfølgingsspørsmål. Mens jeg burde ha vært flinkere til å føre intervjuet tilbake til mer relevante tema, førte samtidig disse episodene til at jeg fikk større innsikt i tematikk jeg ikke hadde planlagt å ta for meg. Etter hvert som jeg fikk mer erfaring følte jeg også at fikk opparbeidet meg den selvtilliten som kreves for å ta mer kontroll over intervjusituasjonen.

En faktor som kan ha påvirket min evne til å være sensitiv for intervjusituasjonen og følge opp spennende utviklinger i samtalen er min nedsatte hørsel. Jeg er nærmest døv på ett øre og min nedsatte hørsel fører til at samtaler med nye mennesker krever ekstra mye energi

og oppmerksomhet. Dette gjorde at jeg ble veldig sliten i løpet av mange av intervjuene. På den andre siden har min hørselsproblematikk gjort meg veldig flink til å fortolke kroppsspråk, noe Cloke m.fl. (2004) trekker fram som en viktig del av det å forstå kommunikasjonen i intervjusituasjonen.

3.3.3 Utvalg av tilleggsdata

I oppgaven har jeg også datakilder som kan betegnes som det Tjora (2012) kaller *tilleggsdata*. Analysen omfatter artikler, ledere og debattinnlegg i aviser og den tidligere omtalte rapporten fra et medvirkningsopplegg for barn og unge. Et viktig aspekt ved bruk av tilleggsdata som datamateriale, er at de omtaler et saksforhold i en bestemt romlig og temporær kontekst og ofte har et budskap som er tiltenkt spesifikke lesere (Tjora 2012). Cloke m.fl. (2004) vektlegger for eksempel hvordan avisartikler vinkles fra bestemte perspektiv, og at debattinnlegg derfor gir et bedre innblikk i ulike personers meninger ettersom de ikke har blitt produsert av en journalist. Det er derfor viktig å ta hensyn til hvordan språkbruk i avisartikler kan være farget av journalistiske interesser og vinklinger.

I sin artikkel skriver Skogheim og Røe (2003) at innlegg og artikler i aviser er en viktig inngangsport til forståelse av diskursive posisjoner innen byutviklingen. Mitt utvalg av avisartikler, ledere og debattinnlegg består av tekster som forholder seg til byutviklingsspørsmål om Sandnes sentrum generelt og diskusjonen om høyhus spesielt. For å finne fram til avisartikler og debattinnlegg benyttet jeg meg av nyhetsarkivet ATEKST som gir digital tilgang til artikler fra en mengde norske aviser³. I mine søk på ATEKST brukte jeg blant annet søkeord som: "SANDNES BYUTVIKLING", "SANDNES HØYHUS" og "SANDNES SENTRUM". Jeg søkte også på navnene til spesifikke prosjekter og ulike aktører i byutviklingen. Slik fikk jeg oversikt over tekster som omtalte prosjektene og der relevante aktører hadde uttalt seg om utviklingen i sentrumsområdet.

Jeg har i denne oppgaven valgt å avgrense mitt utvalg av avistekster til tidsrommet fra år 2010 og fram til ut 2014. Bakgrunnen for denne avgrensingen er at det i 2010 var en del diskusjoner i forbindelse med sentrumsplanen som ble reviderte i 2011. Året var også preget av en del pressedekning av et høyhusprosjekt på Bryne som var et viktig referansepunkt for flere av mine informanter. Tekster fra dette året var dermed viktige for å kontekstualisere dagens situasjon. Grunnen til at jeg ikke har med tekster fra etter utgangen av 2014 er fordi mediedekningen av høyhustematikken i stor grad la seg etter den politiske behandlingen av de

---

³ <http://www.retriever-info.com/no/category/news-archive/> (Lest 10.04.15)

to mest omtalte utviklingsprosjektene, høsten 2014. Jeg samlet inn 90 tekster som jeg anså som interessante. Av disse har jeg benyttet de 32 tekstene jeg anså som mest relevant for den endelige tematikken i min analyse (for oversikt over tilleggsdata, se vedlegg 10.1). Som nevnt er også en rapport fra "Framtidsverkstedet 2010" (Sandnes kommune 2010), som ble gjennomført i forbindelse med revisjonen av kommuneplanen og områdeplanen for Sandnes indre havn, inkludert i mitt datamateriale.

3.4 Bearbeidelse av datamaterialet og bruk av diskursanalytiske verktøy

Da det avgrensede tidsrommet og den noe hektiske konteksten for mine intervjuer ikke tillot meg å transkribere mine intervju umiddelbart etter endte intervjuavtaler, skrev jeg fylldige notater av intervjuets gang etter hvert intervju. Dette bidro til at jeg satt igjen med et helhetlig bilde av intervjusituasjonen og eventuell ikke-verbale kommunikasjon når jeg senere fikk transkribert mine intervjuer.

For å transkribere intervjuene benyttet jeg Hypertranscribe. I mine transkripsjoner har jeg prøvd å holde meg så tett opptil informantens muntlige utsagn som mulig, med unntak av lyder som "ehh" og lignende. I stedet har jeg illustrert pauser og brudd i setningene med to punktum: (...). Da jeg er interessert i å se på språklige uttrykk og virkemidler i tillegg til brede meningsmønstre, mener jeg dette er en god tilnærming til transkriberingen. Likevel vil min tolkning kunne få konsekvenser for meningsinnholdet i mine informanternes utsagn, for eksempel gjennom min tegnsetting. Jeg har prøvd å bevare det meningsinnholdet jeg har fortolket fra intervjuene så godt som mulig.

Bearbeidelsen av tekstmaterialet startet med at jeg leste gjennom hele materialet. Jeg valgte å behandle mine intervjuetranskripsjoner og mine tilleggsdata samlet. Et slikt grep gjorde det mulig for meg å se de ulike tekstene i sammenheng. Ettersom jeg har blandet tekster av ulike sjangre innen samme materiale, har jeg vært konsekvent på å gi tydelige henvisninger til sjangertilhørighet i analysen. Etter jeg hadde lest gjennom mitt materiale benyttet jeg meg av det kvalitative analyseverktøyet NVivo i min andre gjennomlesning. I tråd med min abduktive tilnærming begynte jeg analysen med en noen tematiske kategorier som jeg utledet på bakgrunn av min forforståelse og fra tema og tendenser jeg observerte i datamaterialet. I NVivo kategoriserte jeg tekstbolker etter hvordan ulike tema ble omtalt i tekstene. Tilslutt satt jeg igjen med et stort antall kategorier. Disse omhandlet både tema jeg hadde utledet på bakgrunn av min forforståelse og tema som hadde blitt utledet gjennom

analysens gang. Eksempler på kategorier er blant annet "landemerke og attraktivitet" og "gateliv". Ettersom mange av tekstbolkene hadde et innhold som var relevant for flere av mine kategorier, endte noen av teksten med å bli kategorisert under ulike tema. Videre gikk jeg gjennom hver kategori og delte disse opp i underkategorier basert på hvordan tema ble gitt mening på ulike måter, samtidig som jeg merket meg karakteristiske trekk i språket og illustrative sitater. Tilslutt så jeg mine kategorier i sammenheng, og utledet noen hovedkategorier av hele materialet, basert på både teori og sammenhenger i materialet. Analyseprosessen har vært preget av at jeg har beveget meg mellom mitt originale datamateriale, det kategoriserte materialet og teorien.

3.4.1 Min bruk av diskursanalytiske verktøy

I min analyse har jeg benyttet meg av begreper og analytiske verktøy hentet fra Fairclough (1992; 2003), semiotikk, Laclau (1990) og Laclau og Mouffes (2001) diskursteorier. Gjennom analysen har jeg fokusert på den diskursive praksisen i tekstene som utgjør mitt datamateriale, men også undersøkt tekstuelle kjennetegn. Avslutningsvis så jeg den diskursive praksisen i debatten om Øglændkvartalet i relasjon til sosial praksis. Jeg har derimot ikke gjort detaljerte tekstanalyser av hele mitt tekstmateriale, til det er materialet altfor stort.

Fairclough (2003: 129) anbefaler å starte selve diskursanalysen med identifisere ulike hovedtema i det empiriske materialet og hvordan disse temaene representeres. For å gjøre dette har jeg i mitt første analysekapittel benyttet begreper hentet fra Laclau og Mouffe (2001). Høyhus i sentrumsutviklingen kan sees på som en flytende betegner som det er kamp om å artikulere. Meningen til en flytende betegner varierer fra en diskursiv artikulering til en annen og åpner dermed for mange ulike meningskoblinger og tekstlige relasjoner. Dermed artikuleres høyhus på ulike måter som en del av byutviklingen. Diskusjonen om høyhus kan sies å være preget av antagonisme ettersom forskjellige aktører og grupper prøver å tilegne fenomenet ulik mening. For å belyse ord og begreperes konnotative meningsdimensjon vil jeg også benytte begrep fra semiotikken i dette kapitlet. Jeg vil også trekke inn Laclau (1990) sitt begrep om myter for å se hvordan spesifikke representasjoner av høyhus knyttes til myter om byliv og byutvikling.

Videre mener Fairclough (2003) at man må undersøke hvordan de identifiserte representasjonene inngår i ulike konstruksjoner av verden i fra forskjellige perspektiver. Disse perspektivene utgjør diskurser. For å identifisere disse må man undersøke tilfeller av språkbruk i tråd med de ulike analytiske nivåene hos Fairclough (1992; 2003). Jeg har i all

hovedsak undersøkt språkbruk ved å fokusere på de ulike aktørenes diskursive praksis, og med utgangspunkt i dette utledet det jeg mener er de mest framtreddende diskursene det trekkes på i mitt materiale. Fokuset har altså vært på hvordan aktører trekker på diskurser og representasjoner i sin tekstproduksjon. Altså er intertekstualitet og interdiskursivitet relevante begreper. For å avgrense diskursene har jeg benyttet begrep og verktøy fra semiotikk og tekstanalyse. Jeg har benyttet metaforer og transitivity som tekstanalytiske verktøy for å belyse hvordan de ulike diskursene aktiviseres i tekstene. Fremstillingen av sosiale relasjoner og sosiale prosesser har vært et viktig fokus. Begrepsapparatet til Laclau og Mouffe (2001) er også relevant i dette kapitlet. Diskursene jeg har utledet gjennom min analyse kan forstås som midlertidige meningslukninger, altså midlertidig fastsatte systemer av tegn. I disse systemene blir høyhus et nodalpunkt som blir gjort meningsfullt gjennom å artikuleres sammen med andre tegn. Tegnene som artikuleres sammen med høyhus kan dermed sees som momenter innad i diskursene. Samtidig er flere av disse tegnene å regne som flytende betegnelser innen et antagonistisk terreng i diskursordenen: Selv om tegnene kan regnes som momenter innad i diskursene er det en kamp om å definere dem.

Tilslutt i mitt andre analysekapittel vil jeg se på relasjonen mellom diskursiv praksis og sosial praksis i diskusjonen om høyhus og byutvikling i Sandnes sentrum. Først vil jeg se nærmere på den diskursive praksisen i utvalgte tilfeller av språkbruk i debatten om utviklingsprosjektet i Øglændkvartalet. Også her vil interdiskursivitet og intertekstualitet benyttes for å se hvordan det trekkes på ulike diskurser i de utvalgte tekstene. Jeg vil ta for meg både produksjon og konsum av tekster, ved å se nærmere på hvordan aktørene forstår og svarer på andre aktørers argumenter i debatten. Videre vil jeg se denne diskursive praksisen i relasjon til min diskursorden og til sosial praksis. Relasjonen til sosial praksis vil jeg undersøke ved å knytte den diskursive praksisen i debatten til teori om arkitektur, byplanlegging og byutvikling. Dermed vil jeg belyse hvordan språkbruken i debatten kan sees i sammenheng med de sosiale, kulturelle og politiske relasjonene som utgjør "the social matrix of discourse", som Fairclough (1992: 237) omtaler det han forstår som sosial praksis.

3.5 Etske betraktninger

Etsk refleksjon rundt ulike aspekter ved relasjonen mellom forsker og informanter og forskerens praksis er en viktig del av et forskningsprosjekt (Dowling 2010). Den nære kontakten mellom forsker og informant innen kvalitative studier gjør behovet for refleksjon rundt etske spørsmål ekstra framtreddende (Thagaard 2013). Thagaard anser *informert*

samtykke, konfidensialitet og opplysning om konsekvenser for deltagelse for å være de tre viktigste etiske prinsippene for kvalitativt forskningsarbeid.

3.5.1 Informert samtykke

Ettersom oppgavens forskningsopplegg har blitt godkjent av NSD, er jeg som forsker forpliktet til å innhente informert samtykke fra mine informanter og å sikre deres anonymitet i henhold til NSD sine krav. Informert samtykke innebærer at deltagerne i et forskningsprosjekt skal ha kontroll over sin deltagelse i prosjektet. De skal ikke presses til og delta, samtidig som samtykket skal være basert på informasjon om hva deres deltagelse innebærer og et premiss om at de skal kunne trekke seg fra prosjektet uten å oppleve negative konsekvenser (Dowling 2010; Thagaard 2013). I mitt prosjekt ble denne informasjonen gitt via et informasjonsskriv som jeg la ved e-postene når jeg tok kontakt med mine informanter og som jeg fikk underskrevet av hver informant i forbindelse med intervju (se vedlegg 10.3). I e-postene til mine informanter presenterte jeg meg, informerte om formålet med oppgaven og hvorfor jeg hadde kontaktet akkurat dem, samt hvor jeg hadde fått tak i deres kontaktinformasjon. Informasjonen om informert samtykke ble også gjentatt muntlig før intervjuene.

Kvalitative metoders fleksible natur kan være en utfordring med tanke på informert samtykke ettersom den informasjonen informantene får som bakgrunn for sin avgjørelse om deltagelse i forskningsprosjektet, ikke nødvendigvis vil være basert på fullstendig informasjon om prosjektet (Thagaard 2013). I begynnelsen av arbeidet med oppgaven hadde jeg en meget bred tilnærming der det foreløpige temaet for oppgaven var relatert til interessekonflikter i forbindelse med fortetting. Mitt fokus ble derimot mer spisset etter hvert som arbeidet med oppgaven skred fram. Til mitt andre feltarbeid utarbeidet jeg derfor et mer spesifikt informasjonsskriv som ble godkjent av NSD. Ettersom jeg fikk godkjent endringene i prosjektet og tematikken er noenlunde lik vurderer jeg denne endringen som en lite problematisk.

3.5.2 Konfidensialitet

Å sørge for tilstrekkelig konfidensialitet handler om at forskeren må sikre at informasjon ikke brukes eller formidles på en slik måte at det kan skade enkeltpersoner (Thagaard 2013). Et viktig mål vil derfor være å anonymisere sine informanter i sin presentasjon av undersøkelsens resultater. I denne oppgaven har jeg valgt å tilby informantene delvis anonymitet ved at jeg henviser til deres stilling eller posisjon. Jeg mener at opplysning om relasjon til byutviklingen er nødvendig informasjon for tolkning av data og presentasjon av

forskningens resultater. Thagaard (2013) peker på at opprettholdelse av informantenes anonymitet kan være spesielt vanskelig når man studerer små og gjennomsiktede miljøer. Ettersom jeg har intervjuet ulike aktører innen et lite miljø for byutvikling i en mellomstor norsk by har noen informanter innehatt en rolle innen byutviklingen som tilsier at de lett vil kunne kjennes igjen, for eksempel ved at de er den eneste i Sandnes som innehar en spesifikk stilling. Disse er imidlertid offentlige personer og er intervjuet i lys av sin stilling. Deres synspunkter på byutviklingen i Sandnes og høyhusdebatten er allerede kjent gjennom dekning i media og offentlig tilgjengelig informasjon. Jeg mener derfor at valget om å omtale disse med yrkestittel kan legitimeres. For å verne om de resterende av mine informanternes anonymitet har jeg unnlatt å nevne deres kjønn og å gjengi sitater som potensielt kunne avsløre informantens identitet. Jeg har også valgt å anonymisere de som uttaler seg i avistekster slik at navn ikke kobles til oppgaven. Videre ble jeg også eksplisitt bedt av en informant om å ikke gjengi et spesifikt sitat, noe jeg heller ikke gjør i den ferdige analysen.

I forbindelse med intervjuene tilbød jeg sitatsjekk til de av mine informanter som på grunn av sin rolle innen byutviklingen i Sandnes lett ville kunne gjenkjennes. Tre av mine informanter bad om en slik sjekk. Etter gjentatte kontaktforsøk, var det imidlertid kun en som svarte på mine forespørsler om å se over intervjutranskripsjonene og gi sin endelige godkjenning. Tilslutt sendte jeg en e-post der jeg informerte de to resterende informantene om at jeg anså deres utsagn som godkjent hvis jeg ikke hørte noe innen en gitt tidsfrist. Da informasjonen som er gitt i intervjuene ikke er av sensitiv art og ligger tett opp mot utsagn som har blitt fremmet av dem tidligere, og fordi de aktuelle informantene er offentlige personer, anser jeg at dette må være innenfor kravene til konfidensialitet.

Et annet viktig mål for å opprettholde konfidensialitet relaterer seg til behandling av data (Thagaard 2013). Informasjonen skal lagres på en slik måte at de ikke gjøres tilgjengelig for andre enn forskeren og må slettes så snart den har tjent sitt formål. I forbindelse med utsettelsen av min oppgave søkte jeg om forlenget frist hos NSD for oppbevaring av data og informerte mine informanter om at dataene i mitt forskningsprosjekt kom til å lagres lengre enn først forespeilet.

Ved å følge de retningslinjer som er satt av NSD og ta de forbehold som er gjennomgått over, mener jeg å ha ivare tatt konfidensialiteten til oppgavens informanter på en tilfredsstillende måte i denne oppgaven.

3.5.3 Konsekvenser av deltagelse

De som deltar som informanter i et forskningsprosjekt skal heller ikke ta skade av å være med i prosjektet (Thagaard 2013). Altså må forskeren reflektere over hva slags konsekvenser deltagelse i forskningsprosjektet kan ha for prosjektets informanter. Alle mine informanter gav inntrykk av å ha hatt en positiv opplevelse i forbindelse med intervjuet og jeg var bevisst på ikke å presse på for informasjon de ikke ville dele. Jeg mener at jeg i denne oppgaven presenterer mine informanter og den informasjonen de har gitt meg på en slik måte at bruken ikke vil ha negative konsekvenser for dem. Graden av utnyttelse og skade som oppleves som følge av et forskningsarbeid er likevel et spørsmål som kan bedømmes ulikt av forskeren og studiens informanter (Hammersley og Atkinson 2007: 218).

3.6 Refleksjon rundt forskningens kvalitet

Tilslutt i dette kapitlet vurderer jeg forskningsarbeidets kvalitet. Innen samfunnsvitenskapen har kriteriene reliabilitet, validitet og generaliserbarhet vært ansett som viktige indikatorer på kvaliteten til et forskningsprosjekt (Tjora 2012). Et ideal om at forskning skal nå opp til definerte, objektive standarder er derimot fundert i en positivistisk epistemologi og kvantitativ forskning, noe som gjør at begrepene ikke er gangbare innen kvalitative studier generelt, og studier med et sosialkonstruktivistisk vitenskapsteoretisk perspektiv spesielt (Jørgensen og Phillips 2002; Thagaard 2013). Jørgensen og Phillips (2002) peker på at det ikke er enighet mellom teoretikere med ulike tilnærminger til diskursanalyse om hvilke kriterier som vil kunne si noe om forskningens kvalitet. Tjora (2012) og Thagaard (2013) argumenterer derimot for at tilpassede versjoner av begrepene *reliabilitet* og *validitet* og begrepet *overførbarhet* kan brukes til å si noe om kvaliteten til et kvalitativt forskningsarbeid.

Innen kvantitativ forskning har betydningen av begrepet reliabilitet vært knyttet til spørsmålet om en forsker vil kunne komme fram til de samme konklusjonene hvis han eller hun benyttet samme metode på et lignende utvalg (Thagaard 2013). En slik forståelse er ikke relevant innen en tilnærming som anerkjenner hvordan data konstrueres i samspillet mellom forsker og informant. Innen kvalitativ forskning mener Thagaard (2013) og Tjora (2012) at begrepet heller burde være relatert til forskningens *troverdighet* og *pålitelighet*. Forskningens troverdighet og pålitelighet knyttes til forskerens redegjørelse av sine framgangsmåter og hvordan data har blitt utviklet gjennom forskningsprosessen (Thagaard 2013). I dette kapitlet har jeg lagt vekt på å gjøre forskningsprosessen gjennomiktig ved å gi detaljerte skildringer av hvordan jeg har gått fram i ulike deler av datainnsamlingsprosessen, blant annet ved å legge fram hvordan jeg har valgt ut kasus og datamateriale, og ved å oppgi kildene til mine

tilleggsdata. Jeg har også redegjort for ulike faktorer som kan ha påvirket datamaterialets kvalitet, inkludert min relasjon til mine informanter, utfordringer ved utvalget og gjennomføringen av mine intervjuer. Videre har jeg redegjort for mitt teoretiske ståsted og mine teoretiske vurderinger gjennom presentasjon av mitt teoretiske rammeverk. Thagaard (2013) peker også på at troverdighet krever at forskeren tydelig skiller mellom hva som er han ellers hennes egne tolkninger og notater, og hva som kommer fra andre kilder, et grep jeg mener å etterkomme i min analyse.

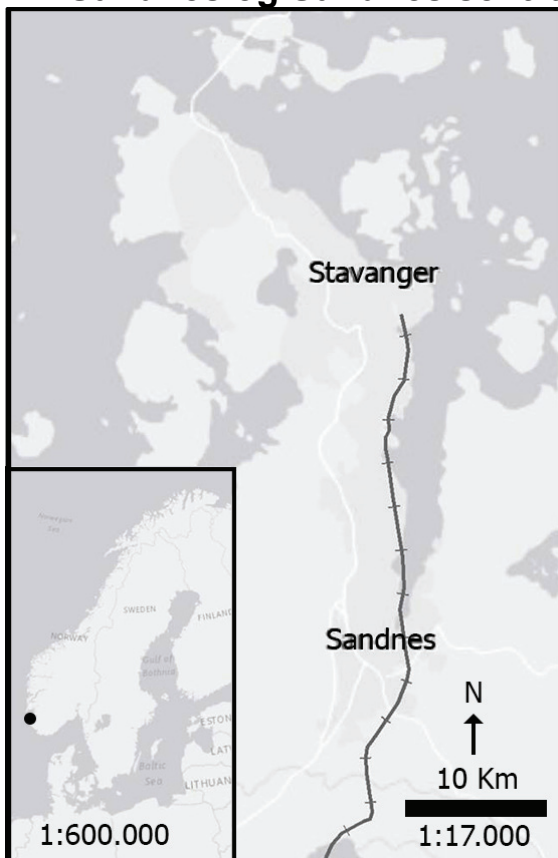
Forskningsprosjektets validitet handler ifølge Thagaard (2013) om viktigheten av å reflektere over de tolkningene en gjør i løpet av forskningsprosessen og disse tolkningenes gyldighet. Over har jeg blant annet gjennomgått den analytiske prosessen og min bruk av mine analytiske verktøy og dermed gitt oppgavens lesere et innblikk i prosessens gang. Thagaard (2013) anser derimot at gyldighet vurderes ut fra hvorvidt forskerens resultater gir en "riktig" representasjon av en verden "der ute". Et slikt premiss er ikke relevant innen et forskningsprosjekt med et sosialkonstruktivistisk perspektiv der kunnskap ikke anses å utgjøre en refleksjon en objektiv sannhet (Jørgensen og Phillips 2002). Det behøves dermed andre validitetskriterier i en diskursanalyse. I min oppgave har jeg har gitt leseren tilgang til det empiriske materialet gjennom utdrag i teksten og hatt en kritisk tilnærming til egne tolkninger, to alternative grep for å sikre validitet som foreslås av Jørgensen og Phillips (2002).

Kriteriet om overførbarhet omhandler hvorvidt den tolkningen og forståelsen en forsker utvikler innen et gitt prosjekt kan være relevant også i andre kasus (Thagaard 2013), Hvorvidt et studie av et kasus kan sies å ha en overføringsverdi, vurderes ikke bare av forskeren selv, men også av de som leser publikasjonen av studien. Forskeren må gi mottakeren grunnlag for å avgjøre studiens overføringsverdi ved å gi et godt vurderingsgrunnlag på bakgrunn av grundige og fyldige beskrivelser av sine funn. Jeg vil komme tilbake til oppgavens potensial for overførbarhet i oppgavens konklusjon.

4 Konteksten for diskusjonen om høyhus i Sandnes sentrum

I dette kapittelet presenterer jeg de aspekter ved utviklingen av Sandnes sentrum som jeg mener det er viktig å ha kjennskap til for å få en forståelse for konteksten for diskusjonen om høyhus og byutvikling i Sandnes sentrum. Jeg går også nærmere inn på utviklingsprosjektet i Øglændkvartalet, et utviklingsprosjekt som er spesielt relevant for min analyse. Gjennomgangen synliggjør hvordan diskusjonen om høyhus i Sandnes sentrum eksisterer i en etablert og kompleks byutviklingsprosess, der sosiokulturelle og politisk-økonomiske rammer legger føringer for byutviklingen.

4.1 Sandnes og Sandnes sentrum

Figur 1. Kart over Nord-Jæren. Kilde: Esri, DeLorme, NAVTEQ.

Innerst i Gandsfjorden på Nord-Jæren ligger Sandnes kommune. Sandnes har de siste årene vært en av de norske byene med raskest vekst, med en befolkningsvekst på rundt 2% hvert år de siste 20 årene (Storøy 2013). Per 2014 er Sandnes er med sine rundt 72.000 innbyggere Norges syvende største by og åttende største kommune⁴. Dagens befolkning består av en relativt stor andel unge og innbyggere med innvandrerbakgrunn og det forventes at byen vil få ytterligere 50.000 innbyggere de neste 30-40 årene (Sandnes kommune 2014a; 2014b).

Sammen med Stavanger, Randaberg og Sola utgjør Sandnes tettstedet "Stavanger-Sandnes", Norges tredje største tettsted slik de defineres av Statistisk sentralbyrå⁵. I skjæringspunktet mellom Sandnes, Stavanger

⁴ <https://www.sandnes.kommune.no/Globalmeny/om-kommunen/Om-Sandnes/Sandnes-i-tall/> (Lest 20.04.15)

⁵ <http://www.ssb.no/a/kortnavn/befsett/tab-2012-09-06-01.html> (Lest 02.07.14)

og Sola kommuner ligger næringsområdet Forus som er et viktig regionalt nærings- og handelssenter med rundt 40.000 arbeidsplasser⁶. Sentrum i Sandnes kommune ligger innerst i Gandsfjorden og innehar en rekke kommersielle, kommunale og regionale funksjoner.

Området som i dag utgjør Sandnes sentrum vokste fram fra midten av 1800-tallet som havn og handels- og industristed for Jæren. På 1970-tallet ble sentrumsområdet preget av tap av industriarbeidsplasser og handelslekkasje. Fra slutten av 1980-tallet og framover mot 2000-tallet ble det satset stort på å styrke Sandnes sentrum slik at sentrumsområdet igjen kunne bli attraktivt (Lindanger 2010). For å synliggjøre mulighetene for en sentrumsutvikling på lokalhistoriske premisser utviklet man blant annet *Sandnesmodellen* for istandsetting av bygg og fasader (Sandnes kommune 2006). Nyttårsaftnen 1999 åpnet Sandnes kulturhus og i 2008 var Stavanger og Sandnes sammen europeisk kulturhovedstad (Nerheim 2010). Sandnes har også satset på miljø som strategi i byutviklingen og deltar blant annet i det nasjonale miljøsamarbeidet Framtidens byer (Sandnes kommune 2014b).

En fylkesdelplan for samordnet byutvikling på Nord-Jæren ble vedtatt i 2000. I denne planen ble Sandnes sentrum og større områder øst for byen utpekt som viktige vekstområder med tanke på den regionale byutviklingen. I den reviderte utgaven av planen, som ble vedtatt i 2013 (heretter *regionalplanen*), fokuseres det på viktigheten av konsentrert byutvikling med gode bomiljø, miljøvennlig transport og vern av kulturminner, kulturmiljø og landbruksområder (Rogaland fylkeskommune 2013). Slik er fokuset i regionalplanen i tråd med nasjonale retningslinjer for en konsentrert byutvikling, slik de fremstilles av Hofstad m.fl. (2013). I regionalplanen har Sandnes sentrum blitt tildelt rollen som ett av to hovedsentra i en regional storbystruktur. Regionalplanen kategoriserer Sandnes sentrum som et område med høy urbaniseringsgrad, noe som innebærer at området skal tilrettelegges for næringsbebyggelse med høy arbeidsplass- og/eller besøksintensitet og høy arealutnyttelse (Rogaland fylkeskommune 2013).

Sommeren 2014 var det hovedhøring angående ny kommuneplan, noe som også innebar at også sentrumsplanen ble revidert. De endelige forslagene til reviderte planer forelå våren 2015. Ettersom jeg har avgrenset prosjektet til 2014, velger jeg å basere meg på de dokumentene som forelå i 2014. Videre vil jeg henvise til høringsutkastet til revidert sentrumsplan à 2014 som *høringsutkastet til sentrumsplanen*.

---

⁶ <http://www.forusnaeringspark.no/event/dolink/famid/131990> (Lest 02.07.14)

4.1.1 Dagens Sandnes sentrum

I høringsutkastet til revidert utgave av kommuneplanens samfunnsdel presenteres hovedmålsetningen for sentrumsutviklingen slik:

"Sandnes sentrum vil være: Et levende attraktivt regionalt senter med kompetansekrevene virksomheter, undervisning, handel, kultur og boliger. Et levende attraktivt sentrum for kommunens innbyggere og øvrige besøkende." (Sandnes kommune 2014b: 30)

Viktige mål er transformasjon av gamle industri- og havneområder til næring og bolig, og oppgradering og styrking av det gamle sentrumsområdet som utgjøres av Langgata og gatens omkringliggende kvartaler (Sandnes kommune 2014b). Den største utfordringen for sentrumsutviklingen anses å være og skape en helhetlig utvikling av sentrumsområdet. I tråd med målene i regionalplanen, vektlegges utvikling av sentrum som sted for næring og arbeidsplasser, men også for bolig og rekreasjon.

Dagens sentrumsutvikling preges av byens sterke vekst. I Dagens Næringsliv (02.01.13) ble det i starten av 2013 uttalt at det var planlagt eiendomsinvesteringer for opp mot 13 milliarder kroner i sentrumsområdet, og vinteren 2014 meldte Aftenbladet (12.12.14) om at utviklingen av 400 000 kvadratmeter bygningsareal var i planfasen i og rundt sentrum. De ulike prosjektene omfatter alt fra store transformasjonsområder med krav om områdeplaner, til utvikling av enkelteierdommer i etablerte bolig- og næringsstrøk. Det er også utfordringer knyttet til den sterke veksten og de omfattende målene for sentrumsutviklingen. I regionalplanen påpekes det at handelen i sentrum er under press fra kjøpesentrene på Forus, og dermed virker negativt inn på mål om økt handel og sysselsetting i sentrum (Rogaland fylkeskommune 2013). Videre har flere av byggene som har blitt oppført siden 2000 i ettertid blitt kritisert for manglende kvalitet (Aftenbladet 29.11.11; Korsberg 2011). Korsberg (2011) fremhever også hvordan manglende ressurser for overordnet arealplanlegging på bakgrunn av omfattende vekst og stort utbyggingspress har bidratt til utfordringer med styringen av byens utvikling. Rogaland Revisjon (2013) påpeker i en rapport at kommunen har altfor få ansatte i forhold til det omfattende antallet planer og områdeplaner som er under behandling. Ifølge rapporten fører dette blant annet til lang saksbehandlingstid, lang responstid og at de fleste av områdeplanene blir satt ut til private konsulenter. Sett sammen med at flere områdeplaner utvikles parallelt hevdes det i rapporten at dette svekker

byplanavdelingens rolle i byutviklingen og deres mulighet til få et helhetlig perspektiv på arealutviklingen i kommunen.

Flere utviklingsprosjekt de siste årene har utfordret kommunens føringer for byggehøyde i sentrum. Noen av disse initiativene har vært heftig debattert og møtt både motstand og støtte blant innbyggere, politikere og innen planadministrasjonen. Nettopp diskusjonen om disse utviklingsprosjektene er hovedgjenstand for mine undersøkelser.

4.2 Høyhus i Sandnes sentrum

I løpet av 2000-tallet og 2010-tallet har planer om høyhus både i Sandnes og i resten av regionen flere ganger vært fremme i mediebildet. Av regionale høyhusprosjekter kan en blant annet nevne høyhuset Forum Jæren, som er rundt 66 meter høyt og ble oppført på Bryne i 2009. Forum Jæren tok over tittelen som Rogalands høyeste hus fra Scandic Forum Hotell i Stavanger og fikk mye pressedeckning i lokale og regionale medier. I Sandnes ble det i 2008 oppført et høyhus som en del av bolig- og næringsprosjektet Hanapiren nordøst for sentrum. I 2013 ble bolighøyhusene Tre Taarn oppført på Lura, nord for sentrum. Begge prosjektene ble kritisert av sine respektive naboer i forbindelse med behandlingen av planforslagene. I ettertid har derimot Tre Taarn blitt trukket fram som meget vellykket⁷. Høyhustematikken ble ytterligere aktualisert i 2013, da forslag om to utviklingsprosjekter med høyhus fikk stor dekning i media. Samme våren var høyhus tema for den årlige konferansen Huseierforum, en møtearena for huseiere, næringsliv og ulike aktører på ulike forvaltningsnivå for å fremme en mer enhetlig utvikling av Sandnes sentrum (Byantikvaren i intervju). Her deltok blant andre en arkitekt fra Snøhetta som var ble invitert til konferansen på bakgrunn av arkitektkontorets fremtredende rolle innen norsk og internasjonal arkitektur og erfaringen fra arbeidet med den 15 etasjer høye Barcode B.10.1 i Barcode-rekken i Oslo.

4.2.1 Regulative rammer for høyhus i Sandnes sentrum

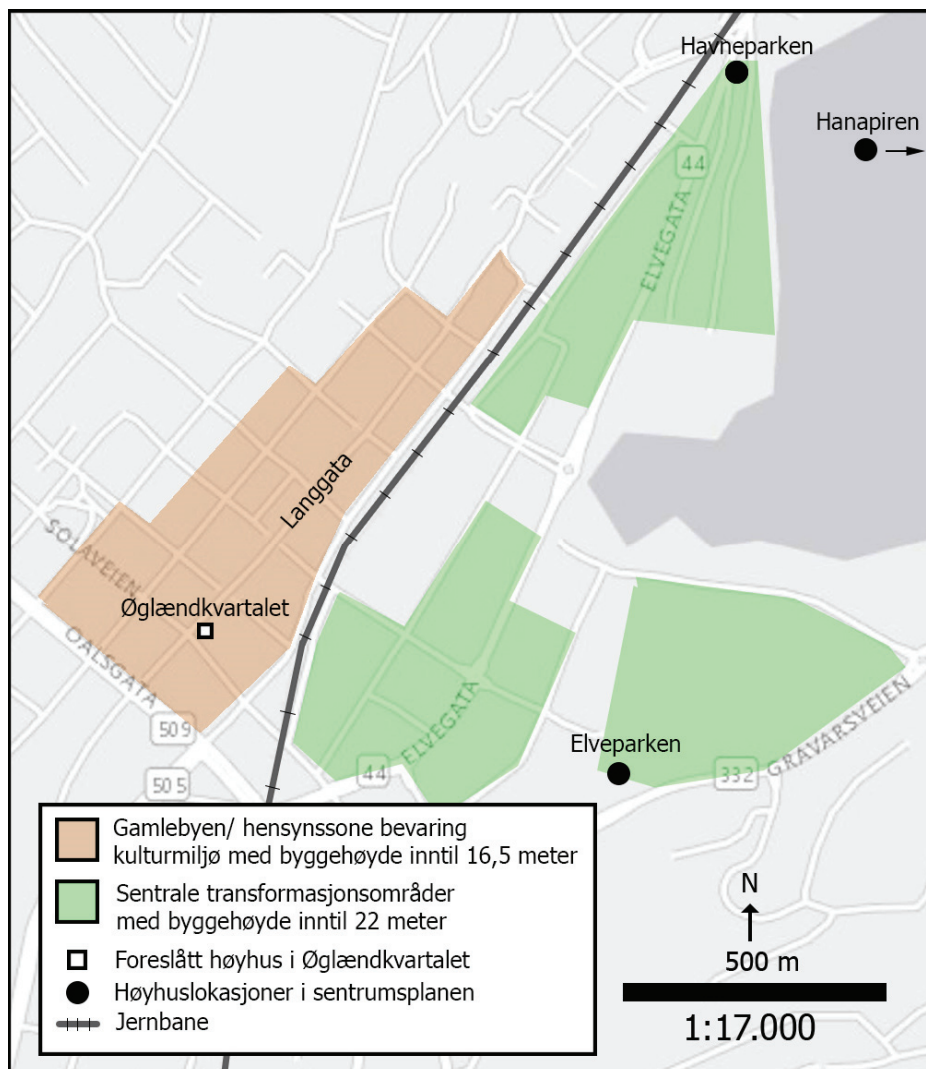
Transformasjonsområdene i sentrum er inndelt i åtte hensynssoner med krav om felles planlegging. Resten av sentrum omfattes av individuelle detaljreguleringsplaner. Deler av de etablerte byområdene er definert som soner med særlig hensyn, blant annet Langgata og tilhørende kvartaler (Sandnes kommune 2014a). I kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljø defineres Langgata med sine tilhørende kvartaler som den historiske sonen *Gamlebyen* (Sandnes kommune 2006). I planen vektlegges viktigheten av å bevare kulturmiljøet som helhet og at utfordringene for området i forbindelse med nye

---

⁷ <http://www.statensbyggeskikkpris.no/2014/prosjekter/tre-taarn-rundesbogen> (Lest 09.05.15)

utbyggingsprosjekter vil være å sikre området volum og skala. Gamlebyen er også på Riksantikvarens NB!-liste over kulturmiljøer av nasjonal interesse⁸.

Store deler av sentrum er i høringsutkastet til sentrumsplanen regulert til sentrumsformål. Her kan man etablere kjøpesentre og boliger utformet på "bylivets premisser", men med ekstra hensyn til kulturminner og kulturmiljø (Sandnes kommune 2014a: 13-14). Reguleringsplaner på detalj- og område nivå innenfor rammene av sentrumsplanen omfattes av rekkefølgebestemmelser relatert til både generelle infrastrukturtiltak i sentrum og spesifikke tiltak i planforslagets område (Sandnes kommune 2014a).

Figur 2. Kart over Sandnes sentrum. Kilde: Esri, DeLorme, NAVTEQ, Sandnes kommune 2014a.

⁸ <http://nb.ra.no/nb/delomrade.jsf?id=346> (Lest 11.02.15)

Under overskriften "[b]yform og byggehøyder" opererer høringsutkastet til sentrumsplanen med delmål om å "[s]kille mellom byens to hovedstrukturer på vest- og østsiden av jernbanen" og sikre at nye utviklingsprosjekter tar hensyn til omkringliggende bebyggelse, og da særlig verneverdige bygg og bygningsmiljøer (Sandnes kommune 2014a: 15-16). Samtidig vektlegges viktigheten av å tilby tilstrekkelig utviklingsmuligheter for å møte den omfattende befolkningsveksten. I planen har man definerte områder med ulik maksimal gesims- og mønehøyde for de tomter som ikke har gjeldende reguleringsplaner. Generelt kan man snakke om et skille i de mest sentrale områdene mellom en maksimalhøyde på 16,5 meter vest for jernbanen og en tillatt maksimalhøyde på 22 meter øst for jernbanen (se figur 2). Endelige byggehøyder bestemmes derimot i reguleringsplan (Sandnes kommune 2014a).

I høringsutkastet til sentrumsplanen er det anvist tre lokasjoner som er definert som egnet for høyhus, altså for bygninger med over åtte etasjer. Disse områdene befinner seg på hver sin side av Gandsfjorden helt nord i sentrumsområdet, henholdsvis i Havneparken på vestsiden og som en del av det nevnte prosjektet Hanapiren på østsiden, og innerst i Vågen i det nåværende bolig- og næringsprosjektet Elveparken. Grunnlaget for høyhusenes plassering fremstilles i høringsutkastet til sentrumsplanen å være deres formmessige funksjon som markører i bylandskapet. I planen påpekes det at høyhus i etablert by reiser spørsmål om både byforming, identitet, hensyn til kulturminner, landskapsoppfattelse, funksjoner, vind og skygge. Et poeng er også at høyhusene skal ha et innhold som gjør toppen av bygget tilgjengelig for allmennheten (Sandnes kommune 2014a).

I planen fremmes det forslag om å videreføre høyhusstrategien fra gjeldende sentrumsplan, men med vedlagte retningslinjer fra planutvalget for byutvikling (UBU). I utkastet fra 2014 er forslaget til nye retningslinjer formulert slik:

"De angitte byggehøydene i sentrumsplanen er retningsgivende. Regionalplanens retningslinjer i kap 6.1 [om bomiljø og kvalitet] legges til grunn ved vurdering av tetthet og høyder. [...] Dersom det dokumenteres gode bymessige kvaliteter, kan det tillates enkelte høyhus [utover de tre i sentrumsplanen]. Endelige byggehøyder bestemmes i reguleringsplan." (Sandnes kommune 2014a: 7)

Endringen som er foreslått av UBU har blant annet blitt møtt med motbør fra fylkerådsmannen som mener at forslaget var uklart, lite nyansert og problematisk med henhold til mål om vern av kulturhistoriske miljøer (Fylkerådsmannen i Rogaland 2014).

På bakgrunn av nye retningslinjer for tetthet i regionalplanen og signaler fra utbyggere av ulike prosjekter i sentrum, ble det juni 2013 fattet et vedtak i UBU om at administrasjonen måtte fremme sak om prinsippavklaring angående byggehøyder og utnyttelse i sentrumsplanen. Prinsippavklaringen kulminerte i rapporten "Analyse for etablering av høyhus i Sandnes sentrum" (Storøy 2013) som ble presentert i UBU i april 2014. I rapporten ble det konkludert med at gjeldende plan hadde en god høyhusstrategi som burde beholdes. I høringsutkastet til revidert sentrumsplan (Sandnes kommune 2014a: 17) påpekes det at rapporten "kan legges til grunn for fremtidig lokalisering av høyhus". Selv om rapporten har blitt implementert i høringsutkastet til revidert sentrumsplan, ble den dårlig mottatt av politikerne da den ble regnet for å være for bevaringsorientert (Den kommunale planleggeren i intervju 14.08.14; Lokalpolitikeren fra Høyre i intervju 19.08.14).

4.2.2 Øglændkvartalet/Aaslandkvartalet

Figur 3. Konseptskisse av Øglændkvartalet/Aaslandkvartalet å 2014. Kilde: LINK Arkitektur.

Et av de utviklingsprosjektene som har vært sentralt i diskusjonen om høyhus i Sandnes sentrum er Øglændkvartalet/Aaslandkvartalet (videre *Øglændkvartalet*). Prosjektet har også vært et viktig referansepunkt i mine intervjuer. Debatten om det foreslåtte høyhuset i

utviklingsprosjektet skapte stort engasjement, og debatten om utviklingsprosjektet vil være sentral i min analyse.

Øglændkvartalet er et utviklingsprosjekt planlagt i det som i planverket er definert som en sone bevaring kulturmiljø og den historiske sonen Gamlebyen. Kvartalet har en sentral posisjon i Sandnes, både i kraft av å ligge midt i byens gamle handelssentrum *Krossen* (krysset Solaveien, Langgata og Gjesdalsveien), og fordi kvartalet omfatter forretningsgården til den tidligere hjørnesteinsbedriften Jonas Øglænd AS. Forslaget om detaljreguleringsplanen ble fremmet av LINK Arkitektur AS for Øglændhuset AS. Øglændhuset AS eies av SPG Øglænd AS, der eiendomsutviklingselskapet Otium AS er største aksjonær med 39.5%⁹.

Detaljplanarbeidet ble startet opp i januar 2013. Utviklingsprosjektet skulle inneholde bolig, næring og kontor, samt et hotell i ni etasjer (Aftenbladet 13.03.13). Senere økte hotellets størrelse til 15 etasjer (Aftenbladet 18.06.13a). Den 17.09.14 ble planforslaget for prosjektet lagt fram i UBU. På bakgrunn av tilbakemeldinger fra planadministrasjonen og mangel på driver av hotell, ble det levert et planforslag med to alternative utbyggingsmuligheter (LINK Arkitektur 2014; Rådmannen i Sandnes 2014). Planens hovedgrep ble beskrevet som å skape mer "liv i Langgata" gjennom å åpne opp lukkede kvartal og skape nye uterom (LINK Arkitektur 2014: 17). Grepet skulle muliggjøres ved å begrense bygningens grunnflater og løfte bygningsmassen opp i høyden. Planforslaget brøt med sentrumsplanen og regionalplanen på flere områder, blant annet med tanke på andel bolig og næring, utnyttelsesgrad og byggehøyde. Arealeffektivitet og områdets sentrale beliggenhet ble trukket fram som et viktig argument for prosjektets foreslåtte tetthet og høyde.

I alternativet fremstilles det nevnte hotellet på 15 etasjer og inntil kote +55 meter (52 meter) som et viktig grep som resten av prosjektet bygger opp rundt. Det argumenteres for at hotellet vil markere seg som et viktig punkt i Sandnes og at dets plassering vil ha liten visuell virkning på nært hold. Deler av den eksisterende bebyggelsen er bevart, og det arkitektoniske hovedgrepet vil være en lav bebyggelse mot Langgata som øker mot St. Olavsgate og jernbanen, noe som hevdes å ville bygge "bro" mellom den høye utnyttelsen på østsiden og de lavere dimensjonene på vestsiden. Prosjektet vil være 23,5-26,5 meter mot St. Olavsgate og 9-13,5 meter mot Langgata. Det fremheves hvordan Sandnes sentrum er preget av en heterogen bygningsmasse og at prosjektet vil være med på å samle og vise variasjon i typologier. Lys og

---

⁹ <http://www.proff.no/selskap/%C3%B8gl%C3%A6ndhuset-as/stavanger/eiendomshandel-og-utleie/Z0IAVPAU/> (Lest 19.04.15)

skygge er ivaretatt gjennom en klimaplan og prosjektet hevdes å ta hensyn til felles og private uteoppholdsareal både på egen og naboenes eiendom. I alternativ to er høyhuset, og dermed også hotellet fjernet. Dette fører til omrokninger i de andre enhetene i prosjektet, blant annet økes høyden mot St. Olavsgate. I dette prosjektet økes også antall boliger (LINK Arkitektur 2014).

I rådmannens innstilling ble forslaget flerfunksjonelle konsept vurdert som positivt. Planforslaget ble likevel regnet som å ha sentrale fravik som ikke kunne forsvares med bakgrunn i forslaget kvalitet. Disse omfattet blant annet tetthet og utnyttelse, samt hensyn til byggehøyder og kulturminner (Rådmannen i Sandnes 2014). Konklusjonen i innstillingen var blant annet at et høyhus passet bedre i transformasjonsområdene på østsiden av jernbanen, på bakgrunn av vernehensyn og den etablerte bystrukturen. I sin uttalelse til planforslaget påpekte Fylkesrådmannen viktigheten av at nye bygg måtte tilpasses kulturmiljøet i tråd med overordnede planer. I sin innstilling foreslo rådmannen ikke å legge detaljreguleringen ut til offentlig ettersyn før blant annet byggehøyde, utnyttelse og utforming var justert i henhold til bestemmelsene og retningslinjene i sentrumsplanen og høyhuset var tatt ut av planforslaget. I det politiske vedtaket ble planforslaget vedtatt, men med krav om en rekke justeringer. Blant annet ble det stilt krav om å at planforslaget måtte tilpasses sentrumsplanen på flere områder, og at høyhuset ble tatt ut av prosjektet (Sandnes kommune 2014c).

4.3 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg illustrert hvordan diskusjonen om høyhus i Sandnes sentrum skjer innen en etablert kontekst som allerede er fylt med mening, der ulike aspekter ved sentrumsutviklingen danner en bakgrunn for diskusjonen om høyhus i Sandnes sentrum. Det er viktig å påpeke at denne fremstillingen er et produkt av de kontekstuelle bakgrunnsaspekter som jeg oppfatter som relevante for å forstå byutviklingen i Sandnes og dermed bare utgjør en av mange sosiale konstruksjoner av diskusjonen om høyhus og byutvikling i Sandnes sentrum.

5 Representasjoner av høyhus i Sandnes sentrum

I dette kapitlet presenterer jeg min analyse av hvordan begrepet høyhus, og andre sentrale tema og begrep i relasjon til byutviklingen i Sandnes sentrum, blir gitt mening i mitt datamateriale. Fairclough (2003) anbefaler å starte en diskursanalyse med å kategorisere datamaterialet ut i fra de hovedtema som representeres i materialet. Jeg har kategorisert mitt datamateriale under overskifter som er konstruert med bakgrunn i min teoretiske forståelse, de tendenser jeg har observert i datamaterialet og mine tolkninger av disse tendensene. Jeg har valgt å kategorisere representasjonene i datamaterialet ut fra tre tema jeg anser som å være fremtredende i materialet: "*Høyhuset som markør*"; "*Høyhus, sosialitet og den tette byen*"; og "*Høyhus og bevaring*".

5.1 "En by, ikke et byggefelt" - høyhuset som markør

Intervjuer: "Hva er bakgrunnen for lokasjonene av høyhus i sentrumsplanen?"

Den kommunale planleggeren (14.08.14): "Man markerer at her er det en blanding av funksjoner og tettere bebyggelse, også handler det også om å vise at dette er en by, og dette er ikke et byggefelt. Sånn rent typologimessig. Og ikke minst, politisk, og identitetsmessig, at her skjer det noe, sant."

Den kommunale planleggeren illustrerer her hvordan høyhus kan oppfattes som en bygningstypologi som kommuniserer at "dette er en by" og dermed kan være en markør for byen. Høyhus ble konstruert som en potensiell markør for byen i flere tekster i mitt datamateriale. Flere informanter påpekte hvordan høyhus kunne være nettopp et tegn på at det "skjer noe" i byen i form av vekst og endring:

"Jeg.. jeg syns jo det er positivt [med høyhus i Sandnes], jeg syns det.. komponert med flott arkitektur så er.. det blir noen landemerker i byen som er greie å manøvrere etter og de skaper også en.. de skaper engasjement som regel, helt fra starten av og andre byer får det også med seg, ikke sant. Og det viser at Sandnes er under en veldig utvikling når det popper opp sånne prosjekter og det tror jeg er bra for Sandnes." (Utvikleren)

Et høyhus med en "flott" og distinkt arkitektur konstrueres som noe som skaper publisitet og interesse for byen. Samtidig viser de at det er "en veldig utvikling", et press fra utbyggere som

finner byen kommersielt interessant, noe som underbygger fortellingen om et sted i vekst og i en rivende utvikling. Lokalpolitikeren fra Høyre (19.08.14) peker på hvordan byer som utvikler seg preges av høyhus som vokser fram:

"[...] det jo utformingen av høyhuset som er ekstremt viktig, det estetiske. [...] Formen på det, og det ser du alle steder, høyhusene som kommer opp i andre byer som nå utvikler seg. Warszawa for eksempel er et godt eksempel på at det er.. altså, spenstig arkitektur, arkitektur som.. for 20 år siden så hadde vi sagt at "de er spinningalene som bygger sånne ting", men det er den nye tiden det".

Et høyhus med "spenstig arkitektur" artikuleres her sammen med "byer som utvikler seg" og "den nye tiden" og konstrueres som noe som vil kunne være med på å skape en identitet om et sted i utvikling, slik Sudjik (1996 i King 2004) peker på. Representanten fra historielaget mener et høyhus som skal være et signalbygg må være "noe som skiller seg ut, noe som står for noe". I disse tekstene representeres altså høyhus som potensielle landemerker og identitetsskapende elementer for byen. Når høyhus konstrueres som signalbygg blir de altså sosio-romlige symbol som er med på å bygge opp om byens identitet som et sted i utvikling og framgang.

Andre vektlegger hvordan høyhus kan vise at noe "skjer" gjennom andre midler enn de konnotasjonene som skapes av moderne arkitektur og spektakulær estetikk. Lederen for sentrumsforeningen sier det slik:

"Fordi at by handler om liv. Hvis det ikke er et visst trøkk i byen, så er det på en måte begynnelsen på slutten, for folk vil være der folk er, og vi vet at det å gjøre noe i nærheten av der du er, er hakket lettere enn å gjøre noe langt vekk[.] [...] Kan du bo i byen, så bruker du byen mer, kan du jobbe i byen, så bruker du byen mer. Så dermed vil høyhus signalisere at her er det mer som skjer."

Det pekes blant annet på hvordan høyhus gir et bilde av et sted der det bor, jobber og handler så mange mennesker at en må bygge i høyden, noe som er med på å illustrere "liv" og "by". Som påpekt av Grubbauer (2014) er bygningers innhold viktig for å kommunisere ulike forestillinger. Ved å knytte høyhus til store mengder mennesker som kan utgjøre et grunnlag for et mangfold av tjenester og tilbud, konstrueres ikke høyhus som et symbol basert på estetikk, men blir en markør for byen og bylivet nettopp på grunn av sitt innhold.

5.1.1 Høyhus som symbolsk markør for spesifikke prosjekter

Spektakulære høyhus konstrueres også som en bygningstype som potensielt kan gi identitet og oppmerksomhet til spesifikke prosjekter. Utvikleren påpeker at nettopp dette aspektet var en del av grunnlaget som lå til grunn for valget om å utforme sitt hotellprosjekt som høyhus:

"[...] når vi skal utvikle land så tenker vi; hva er det behov for, og hva er det muligheter for å gjøre penger på ikke sant, og da.. så enkelt er det. Vi mente det var behov for hotell, og for å få det til så var det nødt til å bli et signalbygg, det må være et prosjekt som virkelig blir lagt merke til. [...] [Vi vet] at Sandnes er litt i skyggen av Stavanger fremdeles og at vi.. for å få en av de store hotelloperatørene for å bli interessert, så måtte vi "vise litt igjen" [gjør seg gjeldende] og da ønsket vi å skape et signalbygg. Både for å få medieoppmerksomhet, og for å få operatørene sin oppmerksomhet".

Her artikuleres høyhus i sammenheng med eiendomsutviklerens mål om å skaffe seg drivere til sitt hotellprosjekt og grepet blir dermed et uttrykk for en markedsmessig vurdering. Bowitz og Høegh (2005) viser hvordan eiendomsutviklere kan sies å være deltagere i en konkurransesituasjon der de kjemper om å gjøre seg attraktive for salg og utleie av sine eiendommer og bygg. I en slik situasjon kan høyhus være med å skape distinksjon og interesse for prosjektet (Crilley 1993). Den kommunale planleggeren (14.08.14) påpeker at det derimot kan være en diskrepans mellom planfaglige interesser og eiendomsutvikleres interesser når planleggeren besvarer et spørsmål om grunnlaget for lokaliseringene av høyhusene i sentrumsplanen: "Det handler jo om at høyhusene skal ha en karakter utover akkurat *det* tomteområdet for å markere bysentrum, og planmyndighetene har bestemt at det er der de skal markere sentrum. Hvis noen eier en tomt en annen plass vil de jo selvfølgelig markere sentrum der, ikke sant". Her oppfattes de mange forslagene til høye bygg i byen som et forsøk på å utfordre de definerte målene for sentrumsutviklingen.

I sitt utsagn illustrerer Utvikleren et viktig poeng ved å artikulere høyhuset og kampen om operatørenes oppmerksomhet i sammenheng med et regionalt nivå. Nettopp Sandnes sin relasjon til resten av regionen er en viktig tematikk i flere tekster i datamaterialet.

5.1.2 Høyhus og regional identitet

I konstruksjonene av det regionale, urbane hierarkiet er det Stavanger som troner øverst og figurerer som regionhovedstad. Journalisten uttrykker relasjonen mellom byene slik i intervju: "Sandnes er jo ikke sentrum i regionen. Men Sandnes ligger veldig tett på det som er sentrum i regionen, og dermed så ser jeg på Sandnes litt som en sånn soveby for Stavanger og Forus,

sant". Her fremheves Stavanger og Forus som sentrale i regionen, i motsetning til Sandnes som fremstilles som underordnet i hierarkiet. I flere tekster konstrueres Sandnes som en "lillebror" i relasjon til "storebror" Stavanger. Konsulent 4 oppfattet det som at "Sandnes har et ønske om å vokse og å bli mer urbant. "Konkurransen" mellom Stavanger og Sandnes bidrar sikkert i denne sammenhengen". Her påpekes det hvordan relasjonen også bærer preg av en "konkurrans", altså er ikke det regionale hierarkiet fullstendig satt. Utvikleren konstruerer høyhus som et byutviklingsmessig grep som kan være medvirkende til å utfordre hierarkiet:

"Det er jo ikke noen flotte høyhus i Sandnes. Og det er jo liksom, hvis lillebror skal pirke litt på storebror [Stavanger], det gjør de jo i fotball etter hvert, eller har i alle fall prøvd. Men man trenger noen prosjekter som "viser igjen" ikke sant. Jeg tenker at Sandnes har anledning da, til å vise at de er.. at det er en veldig vekst og nyskaping i Sandnes."

Som et regionalt eksempel på høyhus i byutvikling trekkes ofte høyhuset på Bryne fram. I en artikkel i Aftenbladet (05.02.10) uttaler en investor i prosjektet at han mener høyhuset signaliserer "Norges mest voksende region" og at "[...] det signaliserer at her vil vi bygge en by. Med andre ord det samme som katedralen i Stavanger signaliserte i 1125". Her konstrueres høyhus som ett moderne uttrykk for det Kaika og Thielen (2006) omtaler som et monument som skal signalisere autoritet og identitet. I denne sammenheng tillegges høyhuset også konnotasjoner som modernitet og urbanitet, og får dermed en funksjon som et symbol på en tenkt utvikling fra et lite sted til en moderne by. I en artikkel angående Otiums høyhusprosjekt i Øglændkvartalet siteres en lokalpolitiker fra Høyre slik: "[...] jeg er veldig glad i det nye når arkitektene virkelig får lekt seg. Med noen flere arkitektonisk flotte bygg blir vi litt mer storby" (Aftenbladet 09.05.14). Her artikuleres en identitet som "storby" sammen med "arkitektonisk flotte" signalbygg. Den kommunale planleggeren (14.08.14) mener at både press fra høyhuset på Bryne og den politiske prestisjen som ligger i gjennomføringen av prosjekter med signalbygg, har påvirkning på diskusjonen om høyhus i Sandnes sentrum:

"Sandnes har jo.. ikke akkurat vi på plankontoret, men jeg tror Sandnes sin befolkning og Sandnes politikere spesielt, de har et mindreverdigetskompleks for Bryne som er en by som er en fjerdedel eller tredjedel av størrelsen til Sandnes, de har jo høyhus midt på stasjonen. Som har kvaliteter det, og det kan være bra det. Men det har vi ikke i Sandnes

og det burde vi hatt, mener mange politikere. [...] [F]or høyhus er ubestridelig et identitetsskapende element for mye av befolkningen og selvfølgelig politisk og kanskje også planfaglig? Hvis man får til et godt bygg, ikke sant."

I dette utsagnet påpekes det hvordan høyhuset oppfattes å være et identitetsskapende symbol for både befolkningen og politikerne. Ved å artikulere høyhuset på Bryne og diskusjonen om høyhus i Sandnes sammen med forskjellen i byenes størrelse og ordet "mindreverdigheitskompleks", illustreres det hvordan høyhus oppfattes å være et viktig regionalt symbol på urbanitet og kampen om å konstruere et bilde av akkurat sin by som moderne og fremtidsrettet. Høyhus kan dermed forstås som et potensielt bidrag til å endre byenes rolle og identitet i regionen, noe Lorentzen og van Heur (2011) påpeker er en viktig strategi for mindre byer som vil skape nye forestillinger om byen.

5.1.3 "Unødvendig og uoriginalt" - høyhus som lite attraktivt symbol

Høyhusets symboleffekt artikuleres ikke bare sammen med positive momenter. I forbindelse med diskusjonen om høyhus i Sandnes påpeker faglederen for sentrum i en artikkel i Aftenbladet (10.04.14) hvordan høyhus både kan skape identitet, men også kan "utkonkurrere historisk forankring og identitet". I en lederartikkel i Sandnesposten (16.09.14) illustreres det nevnte høyhuset på Bryne gjennom dette sitatet fra en nasjonalt anerkjent arkitekt: "[Forum Jæren] viser hvordan oljealderens overmot og respektløshet mot det flate og karakterfulle Jæren-landskapet har ført til en helt meningsløs demonstrasjon av dumskap og fruktesløs potens". Her konstrueres høyhuset på Bryne som det motsatte av et tegn på "vekst" og "framgang"; heller som et symbol på en by drevet av "olja" som har mistet grepet om sin historie og sin utvikling. Andre konstruerer høyhus som tilknyttet en trend i tiden der de "liksom er løsningen for å bli en moderne by" (Byantikvaren). I rapporten fra "Framtidsverkstedet 2010" lyder ett av punktene angående framtidens Sandnes: "Sandnes har gjort som alle andre storbyer, plassert en stor skyskraper midt i byen, hotell. Unødvendig og uoriginalt" (Sandnes kommune 2010). Som i arkitektens representasjon av høyhuset på Bryne, representeres her høyhus i Sandnes som en markør som symboliserer nettopp det King (2004) omtaler som en "utdatert" modernitetsforståelse og det Dovey (2008) forstår som en flyktig form for symbolsk kapital.

5.2 Høyhus, sosialitet og den tette byen

En tilbakevendende tematikk i mitt datamateriale er hvordan høyhus i sentrumsutviklingen gir ulike muligheter og utfordringer for å skape en kompakt by basert på den nasjonale

planstrategien om fortetting for å skape en by som begrenser transportbehov og byspredning, samtidig som den ikke skal gå på akkord med bokvalitet.

For å nå de fastsatte, regionale målene om jordvern og redusert transportproduksjon argumenteres det for at det må bygges høyere og tettere rundt kollektivknutepunkter enn det som det legges opp til i dagens planer:

"Sandnes er en by i sterk vekst, og dette området [deres prosjekt] ligger innenfor sentrumsområdet – med nærhet til Sandvedparken, buss og jernbane, som gjør det mer attraktivt. Jeg mener vi må planlegge nye boligområder med tanke på å tilrettelegge for god tilgjengelighet til kollektivtransporten. Vi må samle bebyggelsen mest mulig sentrumsnært og bygge mer i høyden. Det er en stor samfunnsøkonomisk gevinst. [...] I Stavanger kommune er det byggeplaner som blir sendt i retur til utbygger med beskjed om å bygge tettere. Slik bør man også tenke i de sentrumsnære områdene i Sandnes" (Utvikler sitert i Rogalands Avis 24.01.14)

En utvikling der det gjøres plass til flere boenheter og større næringsareal ved kollektivtransportnoder hevdes her å ville gi en "stor samfunnsøkonomisk gevinst". Det henvises også til Stavanger som oppfattes som å tenke rett når de gir "beskjed om å bygge tettere". Konsulent 2 støtter opp om argumentasjonen: "Prinsippet med fortetting rundt knutepunkter betyr at du faktisk er nødt til å gå litt opp i høyde. Det ligger inne i begrepet. Du kan ikke ta å lage rekkehus rundt et kollektivknutepunkt". Her artikuleres kommunens restriktive holdning til høyde i sentrum sammen med "å lage rekkehus". Da rekkehus er en bygningsform som er vanlig i forbindelse med funksjonsdelt forstadsbebyggelse, konstrueres det et bilde av en byutviklingsstrategi som ligger tett opp mot modernistiske planleggingsprinsipper. En slik byutviklingsstrategi står i kontrast til de postmoderne idealene om flerfunksjonelle og konsentrerte byer. I disse tekstene representeres altså høyere utnyttelse og mindre restriktive byggehøyder som en nødvendighet hvis man skal nå målene om å ta deler av den omfattende veksten i regionen gjennom fortettingsstrategier.

5.2.1 Høyhuset som et byutviklingsgrep for en levende by med høy bokvalitet

Høyhus konstrueres også som et viktig grep for å muliggjøre liv, bokvalitet og gode byrom i den tette byen. I konstruksjonen av høyhus som et grep for en god, tett by vektlegges det at bygningsformen gir muligheter til å få inn tilsvarende antall enheter som i et mer kompakt bygg, samtidig som en kan frigjøre areal som kan bidra til å skape gode byrom. I en artikkel i

Aftenbladet (18.06.13b) påpekes det av en lokalpolitiker fra Senterpartiet at det må "[...] gis noe tilbake i form av variasjon, lavere bygg og åpne rom andre steder i sentrum" hvis en skal oppføre høyhus. En konsulent uttaler i en artikkel i Sandnesposten (03.07.14a) at nettopp dette er grunnlaget for høyhuset i deres prosjekt: "Et høyhus som dette gir oss mulighet til å utnytte tomten langt mer effektivt og gir mer plass til åpne og grønne uterom". Lokalpolitikeren fra Høyre (20.01.14) mener høyhus også kreves på bakgrunn av byens form: "Vi har i dag en sentrumsplan hvor det er gitt en utbyggingshøyde [...] og hvis man utnytter dette maksimalt, så blir det nærmest bare noe man bygger vegger rundt, altså homogene byggeklosser i fem etasjer". Konsulent 4 oppsummerer de positive aspektene ved høyhus i en tett bystruktur slik:

"Generelt både for den lave bebyggelsen eller et høyhus er det veldig viktig hva som skjer i første etasjen. Det er det man opplever når man går gjennom byen. [...] Om et høyhus blir 12 eller 18 etasjer blir ikke den store forskjellen for hva som oppleves i byrommet. Fordelen med en høy utnyttelse, og i denne sammenhengen høyhuset, ligger i en funksjonskonsentrasjon som gjør at flere kan bo, arbeide og bevege seg i nærområdet. [...] Samtidig har det også en kvalitet å kunne bo høyt opp med utsikt over hele byen."

I tråd med Short (2012) vektlegger Konsulent 4 høyhusets møte med bakken som viktig. Nettopp høyhuset møte med bakken fremstilles av mange som det kanskje aller viktigste aspektet ved høyhus i den tette byen.

I disse tekstene fremstilles høyhus altså som et grep for å kunne gi grunnlag for å skape prosjekter med arkitektonisk kvalitet, samtidig som man får et større handlingsrom med tanke på uterom og næring på gatenivå. Flere av disse representasjonene kan sies å henvise til det Wüst (2007) oppfatter som en generisk myte om byen og det "urbane" for å legitimere sine oppfatninger. Ifølge Konsulent 4 er urbanitet "[a]t man bor tettere, at man bygger bystrukturer med funksjonsblanding, at man legger til rette for aktiviteter i første etasje [og] at det lages gode by- og gårdsrom". Konsulent 2 vektla viktigheten av et klart skille mellom by og land i sin definisjon av den urbane byen: "At du har tette gater og åpne plasser, det har vært et sånn byplanprinsipp siden Rom, og sikkert før det også".

Som Laclau (1990) peker på, er myter medvirkende til å skape sosialt handlingsrom. Wüst (2007) og Lees (2010) mener at "urbanitet" er et diffust begrep som brukes til å legitimere spesifikke mål i byutviklingen. De sosiokulturelle og fysiske sidene av begrepet

om urbanitet, slik de presenteres av Wüst (2007), har mange likhetstrekk med de forespeilete effektene av en kompakt byutvikling med fokus på tette og flerfunksjonelle byer, der mangfoldet av mennesker, tjenester og byrom skal ha positive sosiale, økonomiske og økologiske effekter (Jabareen 2006; Lees 2010). Wüst (2007) mener begrepet urbanitet kan forstås som en myte som er gjensidig avhengig av begrepet om en "europeisk by", et begrep som fungerer som det Siverts (1999 i Wüst 2007) oppfatter som et ikonisk bilde av det tradisjonelle, fotgjengerorienterte og flerfunksjonelle bysentrum. I konstruksjonene over illustreres det "urbane" og "byen" gjennom byplanleggingsprinsipper knyttet til "den europeiske byen", slik det påpekes av Wüst (2007).

Derimot påpekes det også at høyhus kan skape utfordringer i den tette byen, slik det vektlegges av Short (2012). En lokalpolitiker fra Senterpartiet uttalte i en artikkel i Aftenbladet (09.05.14) at "[u]tfordringen er å lage kvalitetsmessig gode løsninger som innebærer gode solforhold, både for den bebyggelsen det blir søkt om og for naboer. Hvis du klarer dét, er det ikke avgjørende om bygget er fem, seks eller sju etasjer høyt". Som i teksten over knyttes høyhusets utfordringer i stor grad til sol- og vindforhold hos de som konstruerer høyhuset som et gode i den tette byen. Denne forutsetningen er plukket opp av ulike aktører på konsulent - og utviklersiden, som alle trekker fram viktigheten av ta slike hensyn i sine prosjekter. Konsulent 2 påpeker hvordan sol, skygge og vind er faktorer som er enkle å forholde seg til med riktige verktøy: "[...] det er håndterbare faktorer, hvis man bare bestemmer seg for det". Høyhus som grep i et etablert bymiljø konstrueres dermed som et teknisk problem som kan "håndteres". Utfordringene ligger dermed i designmessig tilpasning og i å gjennomføre gode tekniske undersøkelser i forbindelse med utforming av prosjektet.

5.2.2 "Hvem er det som tjener på det da?" - høyhus, bærekraft og interesser

I flere tekster stilles det derimot spørsmål ved konstruksjonen av høyhus som et naturlig element i en byutvikling som vektlegger jordvern og fortetting rundt kollektivnoder. Den kommunale planleggeren (14.08.14) hevdet at "[...] hvert eneste planforslag som vil ha høyere tetthet viser jo til regionalplanen. De viser til dette om at man skal ha høyere tetthet der og der". På spørsmål om hvilke argumenter som benyttes for utviklingsprosjekter med høyhus svarer Journalisten:

"Det handler vel om at det er en tone i tida med fortetting av sentrum og når Sandnes har vært i så stor vekst som byen har vært så har det ordet kommet mer på banen og politikerne har vært mer i bevegelse, noe det her vedtaket om å oppheve de absolutte byggegrensene er med på å bekrefte da. [...] Så fort ordet fortetting nevnes ikke sant, så ser jo de [eiendomsutviklerne] muligheten til å øke profitten sin på de arealene de sitter på."

Her artikuleres ikke bare fortettingsargumentasjonen sammen med den omfattende veksten i regionen, men også i sammenheng med politikere som "har vært mer i bevegelse" og de foreslåtte retningslinjene for høyhus. Regionalplanens mål om fortetting oppleves som å benyttes som et argument for høyere tetthet i spesifikke prosjekter. Konsulent 1 uttaler seg slik om argumenter om effektiv arealutnyttelse, jordvern og bærekraft i forbindelse med høyhusprosjekter nær kollektivknutepunkt:

"Den der diskusjonen om effektiv arealutnyttelse er jo nesten en karikatur på diskusjonen om jordvern, bærekraftmodellene, det har jo kommet som en bestilling for å få til en høyhusdiskusjon. I Oslo ville Høyre fronte enda høyere bygg bak Barcode, "quick-fix"-løsning det. Hvem er det som tjener på det da?"

I disse utsagnene vises det til at argumenter om jordvern og bærekraftig utvikling gjennom fortetting i stor grad sammenfaller med interessene til utviklere som vil legitimere sine utviklingsprosjekter og få mest mulig ut av sine tomtearealer. Relatert til utbygges argumenter om å bygge tett og høyt midt i byen, påpeker Den kommunale planleggeren det planleggeren oppfatter som sterkt fokus på egeninteresse og manglende vilje hos mange utviklere i Sandnes til å bedrive *byutvikling* heller enn *eiendomsutvikling*:

"Tiltakshaver, forslagsstiller og private parters interesse i byplanleggingen er at de vil være midt i byen, leiligheter, butikker, kontorer - midt i byen. Men de vil ikke forholde seg til å være midt i byen. De vil ikke avgi grunn for å få større fortausbredde, de vil ikke senke bygg for å tilpasse seg naboer, de vil ikke forholde seg til styringsdokumenter. De vil bare være midt i byen, men de vil ikke gi noe tilbake til byen."

Her vektlegges viktigheten av å forholde seg til byen, heller enn kun til egen tomt. I disse tekstene pekes det altså på hvordan argumenter om høyhusenes bærekraft også kan sees som et produkt av utviklingsaktørers egeninteresser.

5.2.3 Høyhus som en potensielt antiurban urban form

Konsulent 1 fulgte opp sitt utspill slik: "Ja, det er viktig å bo tettere, ja det er viktig med matjord, ja det er viktig, men bymiljø er også viktig. For alle de du skal stappe inn i denne tette bystrukturen må også ha noen kvaliteter, både når de er på jobb og når de skal hjem". Lederen for sentrumsforeningen viser i likhet med Konsulent 1 til Oslo og Barcode for å illustrere det han oppfatter som et "lite urbant" høyhus:

"Altså, hvis du går langs Barcode, så er ikke det noe trivelig sted å gå. Det er kjekt å fotografere fra sjøen, men hvis du går der så er det et dødt strøk og det er stort sett kodelås på alle dørene. Fordi det er inngang til et boligkompleks eller kontorkompleks og det er ikke noe liv og det er veldig sterilt og sånne ting."

I disse utsagnene konstrueres presset på høyhus som en potensiell trussel mot bymiljø og bokvalitet, og fremstilles som det Dovey (2008) kaller en antiurban urban form. Hos Konsulent 1 artikuleres den høye tettheten sammen med å "stappe" mennesker inn i en tett bystruktur. I stedet vektlegges det hvordan høyhus kan være en ressurs for noen "der ute" og utgjøre et godt fotoobjekt. Når høyhus konstrueres som et problematisk grep i den tette byen tillegges bygningstypen karakteristikker tilhørende det Wüst (2007) oppfatter som motsatsen til "den europeiske byen"; den "ikke-urbane" "amerikanske byen". Konsulent 2 beskriver denne motsetningen slik: "Altså, LA er jo motsatsen ikke sant, der det bare eser utover og der det er veldig lav tetthet og du får på en måte, du får ikke en byfølelse". Slike byer mangler viktige aspekter ved "den europeiske byen", nemlig den omtalte "riktige kombinasjonen" av tett og høyt, bygninger koblet til gatene og fokus på gående og syklende. I disse tekstene er ikke høyhuset et redskap for å skape liv og gi rom for urbane kvaliteter, men oppfattes som en potensielt negativ bygningstype i sentrumsutviklingen.

Skal man føre opp et prosjekt som fungerer kreves det ifølge Den kommunale planleggeren (14.08.14) en bred og helhetlig tilnærming. "[B]yen Sandnes er jo en stor organisme" der man må ta tak i mange ulike aspekter for å skape gode prosjekter:

"[F]ør å si det veldig flåsete: Hvis vi får et høyhus i Sandnes så tror kanskje mange at vi får mye mer mennesker inn i Langgata som da kan "kjøpe masse mer frisørtjenester og kaffetjenester". [...] Vi mener at det virkelig ikke er så enkelt. [...] [Et høyhus] skaper skygge, det skaper mye intern trafikk, det skaper biltrafikk og vareleveringstrafikk og.. så det er mange ting som må tas hånd om der som et enkelt planforslag på en eiendom ikke kan ta opp i seg."

Ved å omtale Sandnes gjennom metaforen "organisme" vektlegges det hvordan ulike dimensjoner av byen fungerer sammen i en helhet og at kvaliteter oppstår som et produkt av nettopp denne helheten. Høyhus i prosjekter med enkeltstående detaljreguleringsplaner fremstilles som problematiske og argumentasjonen om at flere mennesker vil gi mer liv i sentrum kritiseres. Som et eksempel på et planlagt høyhus som oppfattes som lovende, trekker Den kommunale planleggeren (14.08.14) fram høyhuset som er en del av områdeplanen for Havneparken:

"[...] det [er] veldig bra [...] at det er et pilotprogram, at det er Futurebuilt og at det dermed er en streng hånd på det. Da kan man se at et høyhus der kan være en god del av byrommet, noe det automatisk ikke er. De handler veldig mye om hvordan bygget møter byrommet. Og da må detaljert fasade og snitt og tegninger og forståelse av det være en del av planprosessen, men ikke minst må dette også hjemles i bestemmelsene."

Når et høyhusprosjekt er hjemlet i en helhetlig plan fremstilles det som et potensielt gode for hele byens utvikling. Slik rettes i stor grad kritikken mot det som oppleves som spekulative aktører som planlegger prosjekter knyttet til avgrensede detaljreguleringsplaner.

5.3 Høyhuset og bevaring - høyhusprosjekter i Gamlebyen

Spørsmålet om utvikling av prosjekter med høyhus i nærheten av og innen hensynssonen som utgjøres av Langgata og gatens tilhørende kvartaler var tydelige tilstedeværende i mitt datamateriale, og ble ansett som meget viktig av flere av informantene. Mens det både i media og blant mine informanter fremheves at selve Langgata er et bymiljø med et uttrykk det var verdt å ta vare på, var det uenighet om hvilken rolle høyhus burde ha som en del av en videre utvikling av området på vestsiden av jernbanen. Øglændkvartalet og utviklingsprosjektets høyhus var fremtredende i tekstene som omhandlet tematikken.

5.3.1 Høyhus i Gamlebyen som et gode for vestsidens utvikling

I avisartikler som presenterte skisser for to utviklingsprosjekter med hotellhøyhus på vestsiden av jernbanen og i nærheten av Langgata, vektla ulike aktører på utviklersiden hvordan hotell i Langgata ville bidra til utviklingen av et område med utfordringer: "Du trenger bare å spasere en runde gjennom Langgata, så ser du at det er behov for revitalisering", som eiendomssjefen i Otium uttalte i en artikkel i Aftenbladet (06.06.14). En representant for et annet utviklingsselskap kalte sitt hotell "en viktig vitamininnsprøytning i

sentrum" (Aftenbladet 18.06.13a). En partner i Link Arkitektur illustrerte viktigheten av prosjektet i Øglændkvartalet på denne måten i en artikkel i Aftenbladet (13.03.13):

"På 1970- og -80-tallet var Langgata kjernen i Sandnes. Etter dette har sentrum flyttet seg nedover mot Vågen. Det gjorde at leieprisene i Langgata og de tilstøtende gatene gikk ned, og lokaler i området sto oftere tomme. Når det nå i tillegg kommer en storstilt utbygging i Vågen, mener jeg Langgata med dette prosjektet vil ta attraktiviteten tilbake"

I den samme artikkelen utdyper salgs- og markedssjef i Otium Næring hvordan prosjektet vil "[...] gi Sandnes noe som Sandnes trenger":

"Vi vil aktivere smugene og få inn nisjebutikker, kafeer og spisesteder. Det vil skape ny aktivitet i ei gate der lite eller ingenting foregår etter klokka 19. [...] Vi er fullt klar over at vi bryter med sentrumsplanen på noen områder. Men vi tror det er liv laga for et slikt prosjekt. Planen vi har levert er av høy kvalitet og gir mye igjen til Sandnes sentrum."

I disse tekstene vektlegges det hvordan Langgata og området på vestsiden av jernbanen har behov for investeringer som kan gi "en revitalisering" slik at Langgata kan konkurrere med den omfattende utviklingen i transformasjonsområdene på østsiden av jernbanen. Høyden på hotellet i Øglændkvartalet hang sammen med at "[...] et hotell må ha minimum 200 rom for å være stort nok for aktuelle drivere. Da må man ha et visst volum på bygget", ifølge et sitat fra eiendomssjefen i Otium i Aftenbladet (06.06.14). For å få utviklingsprosjektet på plass fremstilles altså høyhuset som en nødvendighet.

Innen det politiske miljøet var det flere positive reaksjoner på forslagene. I Aftenbladet (18.06.13a) ble forslagene om hotell i Langgata beskrevet som "musikk i ørene" til en lokalpolitiker fra Høyre som mente at gata trengte noen "store publikumsmagneter":

"[Høyrepolitiker] mener Langgata må gjøres mer attraktiv, for å unngå at næringsdrivende flytter på seg når andre deler av sentrum nå rustes opp i en rasende fart. Han tenker spesielt på det som skal skje i havneområdet, og de nye kjøpesentrene som er under utbygging på østsiden av jernbanen. - Langgata er byens sjel. Vi må sørge for at den forblir dét, sier [høyrepolitiker]."

En annen lokalpolitiker fra Høyre uttalte seg slik i en artikkel i Aftenbladet (09.05.14):

"Jeg vil ikke si nei til høyhus i den historiske delen av Sandnes. Skissen over Øglændkvartalet synes jeg rett og slett er rådelekk - en skikkelig kombinasjon av det nymoderne og det gamle. [...] Hun legger til: - Kriteriene må selvfølgelig være at reglene følges når det gjelder sol-, skygge- og vindforhold".

I disse tekstene henvises det til hvordan Langgata er "byens sjel"; en metafor som tillegger Langgata en viktig rolle som et uttrykk for byens karakter, historie og identitet. Ved at metaforen knyttes til aktiviteten i gaten, vektlegges behovet for at politikerne må strekke seg for å ta imot investeringer som kan "sørge for at den forblir" attraktiv for både næringsliv og handlende. Forslaget om et høyhus som en del av utviklingsprosjektet i Øglændkvartalet fremstilles også som arkitektonisk spennende, og ønskes velkommen så lenge en tar hensyn til tekniske utfordringer.

5.3.2 Høyhus som en trussel mot helheten i et bevaringsverdig kulturmiljø

I flere tekster blir høyhus også konstruert som et byutviklingsgrep som ikke passer inn i Gamlebyen. Forslaget om høyhus i Gamlebyen ble blant annet mottatt med skepsis i kommunens planadministrasjon. Fagleder for sentrum i byplan ble sitert slik i en artikkel i Aftenbladet (04.03.14b):

"Skal vi ha høyhus, må det være en strategi bak plasseringen. Og vi må tenke nøye over hvilken rolle de skal ha i sentrum. Den historiske delen av Sandnes, som Langgata, er et sårbart område, sier [faglederen]. [...] På generelt grunnlag kan jeg si at det er utfordringer knyttet til høyhus og vind- og solforhold. Det er også viktig å tenke gjennom hvilken rolle et høyhus skal ha i bylandskapet."

En lokalpolitiker fra Arbeiderpartiet uttalte i Aftenbladet (09.05.14):

"Min mening er at høyhus ikke hører hjemme i Langgata [...] Utbyggerne er ivrige på høyhus, men vi må spørre oss: Hva er det vi trenger? Høyhusene må ikke bli svære kolosser midt blant småhusene. Da kan det passe bedre nede ved Vågen, der både rådhuset og Sandnes Sparebank skal komme".

Her vektlegges det hvordan høyhusene bryter med de etablerte føringene for byggehøyde i sentrum. Det påpekes hvordan et slikt brudd utfordrer det som anses som kvaliteter både i form av bokkvalitet, og med tanke på kulturmiljøet og bylandskapet. Slik er både faglederens og arbeiderpartipolitikerens utsagn i tråd med Short (2012) som påpeker hvordan høyhus kan gi utfordringer som en del av et bymiljø, og da spesielt med tanke på vern av eksisterende kulturmiljø. Faglederen henviser til at høyhus krever "en strategi bak plasseringen", et utsagn som implisitt fremhever at høyhusforslaget i dette utviklingsprosjektet ikke er en del av de definerte føringene for sentrumsutviklingen.

Ved å omtale Gamlebyen som et "sårbart område", konstruerer faglederen Gamlebyen som et område som må "beskyttes". I debattinnlegget "Gjerne høyhus i sentrum, men øst for jernbanen" i Aftenbladet (25.06.14) beskriver skribenten sin motstand mot høyhus i Gamlebyen: "Jeg er imot høyhus på vestsida av jernbanen, fordi høyhus i gamlebyen svekker vår historie og vår identitet. Sandnes ligger midt i smørøyet, og det er ingen grunn til panikk. Vi må kunne klare å utvikle byen uten å ødelegge vårt særpreg". Her påpekes det nettopp hvordan høyhus kan utfordre en historie og identitet knyttet til Gamlebyens uttrykk og at man dermed ikke burde tillatte at dette særpreget potensielt "ødelegges". Med grunnlag i disse konstruksjonene oppfattes det at "[...] et høyhus kan være med på å redusere kulturminneverdien i et helhetlig område som har en tidsdybde og en størrelse og en målestokk som *er* kulturmiljøet", slik Byantikvaren uttrykte det i intervju.

Den kommunale planleggeren beskrev Gamlebyen slik i intervju (14.08.14): "Vi har et sentrum som er på Riksantikvarens NB!-liste over kulturmiljøer med nasjonal verdi, altså Langgata og tilsvarende kvartaler. Der er det på en måte mye av sjelen til Sandnes, og der er det mye av den bebygde historien til Sandnes finnes". Som i utsagnet til Høyrepolitikerens over, henvises det til "sjelen til Sandnes". Hos Den kommunale planleggeren artikuleres derimot metaforen sammen med verdien av kulturmiljøets fysiske form. Viktigheten av bevaring av området understrekes ved henvisningen til Riksantikvarens interesse. Slik tillegges verdien av bevaring av det fysiske miljøet i Gamlebyen ikke bare lokal, men også nasjonal interesse.

I tekster der aktørene er skeptiske mot høyhus i Gamlebyen artikulerer også motstanden mot høyhus sammen med fortellinger om sosio-romlige erfaringer.

Representanten fra historielaget pekte på viktigheten av å bevare Langgata på grunn av gatens rolle som sosial møteplass:

"Altså, jeg syns jo fortsatt at den gamle gågata, Langgata, er miljøskapende og er en møteplass for store deler av befolkningen. Spesielt i helgene når det er aktiviteter som "Sandnesugå" og kremmerdager og [...] den typen arrangement. Da vitaliseres jo sentrum på en veldig fin måte. Så det er fortsatt en møteplass denne Langgata og det er jo det vi er opptatt av å bevare, det miljøet der, med enkeltstående firmaer som kan drive sine butikker og skape et miljø i sentrum."

Langgata artikuleres her sammen med erfaringer fra handel og arrangementer i byen. Gamlebyen konstrueres som en sosial møteplass, der mange av stedets kvaliteter knyttes til områdets eksisterende fysiske og sosiale miljø. På spørsmål om hvordan representanten oppfattet planene om omfattende utbyggingsvolumer i det etablerte kulturmiljøet, lød svaret slik:

"Der er jeg litt skeptisk og vil heller se det naturlig at de kommer på østsiden av jernbanen[...] [...] Hvis det der skal komme et høyhus på 15 etasjer, det ser jeg ikke noe særlig lyst på. [...] Jeg tror det ville ødelegge mye av det bomiljøet vi har hatt, illustrert gjennom det bildet der [bilde av 17. mai feiring i Langgata tidlig på 1900-tallet]."

Skepsisen mot høyhus artikuleres her sammen med områdets "bomiljø" og miljøets historiske rolle som sosial arena. Høyhus og store utbyggingsvolumer konstrueres som en trussel mot bomiljøet og dermed som et grep som kan virke ødeleggende på områdets sosiale og identitetsmessige kvaliteter.

Som påpekt i flere av tekstene over, konstrueres jernbanen som et viktig skille mellom identiteten og historien i Gamlebyen og utviklingen i transformasjonsområdene av flere som er negative til høyhus i området. Byantikvaren uttalte i intervju:

"[...] kulturmiljøet i sentrum, det har en særlig identitet, og som jeg mener at jernbanelinjen er et naturlig skille mellom det nye og det gamle. Og det er ikke naturlig å klusse til den identiteten med å liksom bygge opp mot det nye. Det vil ikke fremme kulturmiljøet. Kulturmiljøet vil bli fremmet av at nye prosjekter tar hensyn til den småskala bebyggelsen. [...] Ligger de [høyhus] i Vågen så er de ikke så farlig, der lå det

jo flat bebyggelse som ikke noen la så veldig merke til nettopp på grunn av at det lå på andre siden av jernbanelinja, så jeg tror ikke at det har festet seg at det området skal være på en bestemt måte."

Her konstrueres jernbanen som et "naturlig skille" mellom "det gamle" på vestsiden og "det nye" på østsiden. Det oppfattes som at et høyhus på vestsiden vil bygge ned kvaliteten på kulturmiljøet ved å "klusse til identiteten" og ødelegge miljøets helhet. Videre påpekes det at områdene på østsiden er mindre etablert som urban form og at det dermed er mer legitimt å bygge høyere her.

5.3.3 "Skal Langgata være et "museum"?"

Mens de som argumenterer imot høyhus i nærheten av Langgata vektlegger hvordan Gamlebyens verdi ligger i nettopp områdets enhetlige volum, stilles det i flere av tekster av aktører som støtter høyhusprosjektene, spørsmål ved eksistensen av Gamlebyen som en estetisk enhetlig og bevaringsverdig helhet:

"[N]oen ønsker å ta vare på et eldre.. det man kaller for et historisk miljø, men det som er realiteten er jo at det har jo blitt.. fasader har blitt endra og noe har blitt revet og noe har brent og.. så det er jo en blanding, det meste er jo fra 1960-70-tallet. Og det er en periode da en ikke bygde så ekstremt pent heller i tillegg. Så det er innslag av ting som en absolutt bør ta vare på og verne[.] [...] Men så er det altfor mye vern, rett og slett."
(Utvikleren)

I utsagnet over konstrueres Langgata som bestående av både bevaringsverdig og mindre bevaringsverdige bygg. Ved å vektlegge byggene i området framfor områdets helhetlige uttrykk konstrueres det en stedsoppfatning som gir helt andre forutsetninger for diskusjoner om høyhus. Gamlebyen konstrueres dermed som det Swensen (2012) omtaler som et heterogent bylandskap. Ved at bygningsmassen artikuleres i sammenheng med "blanding" og en arkitektonisk periode "der man ikke bygde så ekstremt pent" legitimeres altså helt andre inngrep enn i et bymiljø som oppfattes å være bevaringsverdig med grunnlag i sin helhet. Bevaringen av Gamlebyen som totalitet konstrueres derimot som en økonomisk utfordring:

"Når det gjelder verneinteressene så syns jeg at de er alt for hermetiserende for å bruke et forslitt uttrykk. Hvis en ikke skal kunne gjøre tilpasninger og endringer i Langgata, at alt skal tilbakeføres til det gamle[,] [...] hva skal til for at en skal få til det vernet av

Langgata, opprettholde aktivitet i Langgata. Kan en bare verne? Det tror ikke jeg."
(Lokalpolitikeren, Høyre)

En butikkeier i Langgata, som også er lokalpolitiker i Høyre, stiller i et debattinnlegg i Aftenbladet (19.07.14) spørsmål om det er riktig å være kategoriske med henhold til høyhus, og etterlyser en mer fleksibel tilnærming til utviklingen i Gamlebyen:

"Hva vil vi med Sandnes i fremtiden? Skal Langgata være et "museum" som det er kjekt å besøke på lørdager når solen skinner? Der alle forventer at de samme familiebedriftene som har levert varer og tjenester i generasjoner bare står og venter på at kundene skal finne det for godt å stikke innom?"

I disse tekstene artikuleres bevaringen av kulturmiljøet i Gamlebyen sammen med ord som "museum" og "hermetiserende". I relasjon til forslagene om høyhus og debatten om vern, får begrepene negative konnotasjoner: Bevaringen av kulturmiljøet fremstilles som urealistisk med tanke på målet om å skape et bymiljø som er attraktivt for de som skal investere og drifte bygninger og butikker. Det omfattende vernet blir dermed konstruert som den rake motsetningen til et mål om å bevare Langgata som en arena for handel og sosialt liv, og ikke bare som fysisk miljø. Skal huseiere og eiendomsutviklere i Langgata kunne konkurrere med utviklingsprosjekter i transformasjonsområdene stilles det krav om mer moderne lokaler og høyere utnyttelse, som igjen utfordrer rammene for bevaring:

"Hvis du skal bygge noe helt nytt i sentrum [...] så ser vi at utviklerne sier "vi trenger flere kvadratmeter å fordele kostnadene på hvis det skal være kommersielt lønnsomt". Og da har du det presset, byggevolumene og utnyttelsesgraden på eiendommene må opp." (Lederen for sentrumsforeningen)

Som det påpekes av Lederen for sentrumsforeningen krever utviklerne slakkere tøyler hvis de skal kunne gjennomføre sine prosjekter på vestsiden av jernbanen.

Hos aktørene som argumenterer for en høyhus på vestsiden av jernbanen representeres derfor ikke jernbanen som et naturlig skille mellom det "gamle" og det "nye" Sandnes:

"Jeg syns at Sandnes sentrum er delt i forskjellige områder som står veldig for seg selv. I tillegg har man den store barrieren, jernbanen som skiller det som utvikles i dag i Havneparken og Langgata. [...] Store deler er regulert til vern som skaper identitet, som krever en god tilnærming for å forbedre potensialet i Langgata og for å utarbeide en strategi for å tilknytte Langgata til de nye områdene." (Konsulent 4)

Her påpekes behov for en vernestrategi som i større grad åpner for fornyelse av bygningsmassen på vestsiden. En slik strategi anses som å ville kunne styrke Langgata. Dagens tilnærming til bevaring gjør jernbanen til en "barriere" som oppfattes å true "en sammenhengende utvikling" der transformasjonsområdene i øst og Gamlebyen i vest vil kunne fungere sammen. Konsulent 4 oppfatter likevel at høyhus ikke passer i de "mest sårbare områdene", men gjør seg best i nærheten av den historiske bebyggelsen. Andre aktører anser derimot ikke dette som et like stort problem:

"Altså det er ikke nødvendigvis snakk om *enten eller* heller. Jeg føler at det er litt sånn på en måte den tilnærmingen en får, altså, enten skal en få bilde av hele kvartalet som et svært høyhus, ellers så skal det være de byggene som står der i dag." (Konsulent 3)

Konsulent 3 fremhever her hvordan et høyhus på vestsiden ikke nødvendigvis må dominere Langgata. Lokalpolitikeren fra Høyre (19.08.14) mente det burde være mulig å bygge seg opp mot jernbanen i sin omtale av høyhuset i Øglændkvartalet:

"[...] at det skal være høyhus inn til Langgata, det er ikke jeg heller tilhenger av. Jeg syns ikke at når man ser Langgata så skal man se høyhus, men man må kunne se høyhus i horisonten. [...] Men det høyhuset i Krossen det ligger jo ned mot St. Olavs gate. Det er jo ikke et "Langgata-problem" sånt sett, det er et "St. Olavs gate-problem"."

I motsetning til å være ødeleggende for kulturmiljøet, konstrueres høyhus her som en bygningsform som vil kunne motvirke "barrieren" mellom de ulike delene av byen. Ved å omtale høyhuset som et "St. Olavs gate-problem" konstruerer Lokalpolitikeren fra Høyre spørsmålet om høyhuset i utviklingsprosjektet som noe kvalitativt annet enn et spørsmål om bevaring av Langgata: Høyhuset konstrueres i stedet som et spørsmål om designmessig

tilpasning til bomiljøet i St. Olavsgate, heller enn som et spørsmål om påvirkning på kulturmiljøet i Gamlebyen.

Videre er det flere som trekker fram utfordringene knyttet til at Langgata og tilhørende kvartaler er regulert i form av mange forskjellige detaljreguleringsplaner. Kvartalene i gaten har dermed mange eiere med ulike interesser og ressurser til å utvikle sine eiendommer. Når større prosjekter først initieres, argumenteres det derfor for å tillate større bygningsvolum, for eksempel av Lokalpolitikeren fra Høyre (19.08.14): "Jeg tror at vi må være villige til å ta imot de som vil investere i nye prosjekter samtidig som de ivaretar identiteten til Langgata. Og et godt eksempel, spør du meg, var jo det prosjektet med det høyhuset.. for meg så klinger det". Her vektlegges her hvordan myndighetene må være fleksible og åpne for å "ta imot de som vil investere" hvis en vil at noe skal skje i Langgata. Et prosjekt som Øglændkvartalet, som ikke bygger høyhuset opp mot Langgata og dermed "ivaretar identiteten" til gata, fremstilles som et eksempel på et prosjekt som vil kunne bidra positivt til Gamlebyens utvikling.

5.4 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg vist hvordan høyhus artikuleres på ulike måter i diskusjonen om byutviklingen i Sandnes sentrum. Høyhuset kan forstås som en flytende betegnelse i et antagonistisk terreng, der det foregår en kamp om å fylle begrepet med mening. I mitt datamateriale representeres høyhus som en markør som kan symbolisere både positive og mindre positive forestillinger om byens utvikling og individuelle utviklingsprosjekter. Høyhuset artikuleres også sammen med ulike oppfatninger av en god byutvikling og hvordan byens arkitektur kan bidra til å fremme eller bryte ned byens sosiale liv og bokvalitet. Videre representeres høyhus som et byutviklingsgrep som kan gjøre utviklingsprosjekter økonomisk gjennomførbare og interessante og dermed bidra til å bevare byens historiske miljøer, men også som et grep som vil kunne ødelegge historiske verdier og innvirke negativt på folks positive opplevelse av deler av bymiljøet.

6 Analyse av diskurser i diskusjonen om høyhus og byutvikling i Sandnes sentrum

I dette kapitlet presenterer jeg min analyse av hvilken kunnskap om, og hvilke perspektiver på, høyhus og byutvikling i Sandnes sentrum, som ligger til grunn for de ulike representasjonene presentert i forrige kapittel. Disse ulike måtene å forstå og oppfatte byutviklingen på kan kalles diskurser. Diskursene forstås som midlertidige meningslukninger der tegn artikuleres i en spesifikk relasjon til hverandre. Slik blir høyhus et nodalpunkt innad i diskursene, et tegn som de andre tegnene er strukturert rundt. Samtidig blir høyhuset en flytende betegner innad i den avgrensede diskursordenen, ettersom det er et tegn som har ulik mening innad i de forskjellige diskursene. Jeg hevder at det er seks ulike diskurser som er mest fremtredende i mitt datamateriale. Disse diskursene har jeg kalt *den markedsorienterte diskursen*, *allmennhetsdiskursen*, *hverdagslivsdiskursen*, *byformdiskursen*, *fortettingsdiskursen* og *storbydiskursen*.

Diskursene jeg presenterer i dette kapitlet illustrerer meningsmønstre der det uttrykkes relativt lignende forståelser av verden. Ved å kategorisere spesifikke diskurser gjøres analytiske avgrensninger som forenkler ulike aktørers komplekse diskursive praksis. Dermed utgjør diskursene hverken fullstendige og homogene meningsdannelser eller det fullstendige meningsmangfoldet angående byutvikling i Sandnes. De må derfor forstås som kontekstavhengige, analytiske konstruksjoner som har blitt til gjennom det som kan anses som en dialektisk prosess mellom meg som forsker, mitt datamateriale og mitt teoretiske rammeverk. Likevel kan de være med på å kaste lys over, eller avdekke viktige forutsetninger for, og implikasjoner av, diskusjonen om høyhus og byutvikling i Sandnes.

6.1 Den markedsorienterte diskursen

I tekstene som produserer og reproducerer det jeg har valgt å kalle *den markedsorienterte diskursen* påpekes viktigheten av markedets rolle i utviklingen av sentrumsområdet og behovet for pragmatisme i møtet med markedsaktørenes krav. Blant aktørene som trekker på diskursen finner en både utviklingsorienterte politikere og markedsaktører innen eiendomsutvikling og næringseiendom, samt konsulentene som presenterer utviklernes prosjekter.

Innen den markedsorienterte diskursen vektlegges det hvordan Sandnes sentrum er "et mekka for utbyggjarar" (Dag og Tid 16.05.13). I en artikkel i Dagens Næringsliv (02.01.13) kan en lese at "[f]å byer er mer populære enn Sandnes for eiendomsinvestorer". En representant fra en nasjonal eiendomsutvikler uttaler i samme artikkel at "Sandnes er spennende. Byen ligger i en region i vekst. Både politikere og administrasjon vil at Sandnes skal endres. Det gjør det mer interessant for utviklere å komme inn fordi en vil ha endring". Gjennom nye investeringer i bygningsmasse og uterom vil Sandnes "gjennomgå tidenes ansiktsløft", ifølge en artikkel i Aftenbladet (12.12.14): "Innen 2020 blir byen totalt forvandlet med blant annet svære kontorbygg, boligbygg, 18 etasjers hotell og nytt rådhus". Utvikleren argumenterer for at forslaget om et hotellhøyhus som en del av deres prosjekt må sees i sammenheng med den styrkingen av sentrumsområdet:

"Sandnes har sagt at de ønsker å gjøre seg attraktive, de ønsker å styrke sin adresse som næringslivskommune, så hvis du skal skape litt attraktivitet, litt oppmerksomhet rundt Sandnes så trenger de et godt konferansehotell. For, det er klart at hvis et oljeselskap skal ha en konferanse så trenger ikke den å skje i Stavanger eller Forus, men den kan legges til Sandnes. Det har de problemer med i dag."

I disse tekstene vektlegges det hvordan den omfattende utviklingen i Sandnes sentrum utgjør et stort mulighetsrom for nye investeringer i bygningsmasse og infrastruktur i sentrum, samtidig som private aktører kan realisere profitable prosjekter. Den forespeilede utviklingen artikuleres i sammenheng med "endring" og "forvandling", noe som understreker den transformative effekten veksten vil kunne ha på byen. Utvikleren knytter også sitt høyhusprosjekt til denne utviklingen, og illustrerer hvordan aktører innenfor diskursen trekker på representasjonen av høyhus som et sosio-romlig symbol som kan si noe om en by i utvikling.

6.1.1 Investeringer og krav om pragmatisme

Aktører som trekker på den markedsorienterte diskursen påpeker imidlertid at gjennomføringen av sentrumsområdets "ansiktsløft" er utfordrende innen rammene av det eksisterende planverket: "Sentrumstomtene koster. For å få til prosjekter som kan selges til en grei pris, så må man ha muligheten til å fortette", uttalte for eksempel en utvikler i Rogalands Avis (24.01.14). "Får vi ikke regulert inn nok [boliger] til at det blir et lønnsomt prosjekt, blir det ikke noe prosjekt", uttalte en annen utvikler i en artikkel i Dagens Næringsliv (02.01.13).

Lederen for sentrumsforeningen formulerer dynamikken mellom utviklers interesser og byutviklingen som helhet slik:

"Den enkelte utbygger finner et konsept, de har en tomt som designer dette, og da kan du si; "ja det kan være greit for deg som huseier, fordi du eier akkurat den tomten. Men det er ikke sikkert det er riktig for byen". På den andre sida så er en som eier en tomt bundet til den tomten og hvis en ikke får i gjennom et prosjekt som er lønnsomt så får du heller ikke investeringen der. Så derfor må du også akseptere at de som eier den tomten faktisk leter etter muligheter for hvordan de kan utnytte den, for det er de muligheter de har."

I intervju knytter Utvikleren behovet for pragmatisme til vern og byggehøyde, og relaterer tematikken til utviklingen på vestsiden av jernbanen:

"Tilslutt så vil en jo bli tvunget til å se på det med nye øyne; "Hva er det som fører til at vi ikke får den utviklingen vi ønsker?", og da er det jo det som ligger i sentrumsplanen både i forhold til vern og i forhold til byggehøyde og alt det der. [...] Alle våre planer er jo tufta på at det skal være en fornuftig økonomi i det."

I disse tekstene konstrueres de overordnede planene for sentrumsutviklingen i Sandnes som hindringer for utviklingen på bakgrunn av at "sentrumstomtene koster", og at de fastsatte rammene ikke gir anledning til å få god nok lønnsomhet i utviklingsprosjektene. For å kunne utvikle prosjekter av høy kvalitet og kunne skape det nye sentrumsområdet kreves det at man bryter med disse rammene. I møte med eiendomsutviklernes krav, vektlegges viktigheten av en pragmatisk og effektiv tilnærming av de lokalpolitikere som trekker på diskursen: "Vi vokser jo mest av byene, og vi har jo alle sett det at hvis vi skal få dette til så må vi handle raskt, vi må få korte prosesser og vi må være offensive" uttalte ordføreren fra Arbeiderpartiet til NRK Rogaland (20.10.14) i forbindelse med en sak om Havneparken. Her fremheves det hvordan politikere må gripe de mulighetene som utviklingen gir ved å være "offensive" og ha "korte prosesser". I et debattinnlegg i Dag og Tid (24.05.13) beskrev ordføreren behovet for å møte utviklingsforslag med velvillighet: "Det skjer i øyeblikket en rivende utvikling i Sandnes. [...] Noe av det gamle skal bevares, men vi må også være villige til å rive for å skape". I sin retorikk vektlegger ordføreren aspekter som Mäntysalo m.fl. (2011) og Falleth m.fl. (2010) relaterer til resultatlegitimitet, der markedsaktørers behov for en effektiv og strømlinjeformet planleggingsprosess står i høysetet i byutviklingen. Det argumenteres altså

for at det påtvungne behovet for pragmatisme i en prosjektbasert byutvikling, som er påpekt av Børrud (2012), bør møtes med en anerkjennelse av markedsaktørenes økonomiske krav.

6.1.2 Forslaget om nye retningslinjer for byggehøyde og høyhus som pragmatisk løsning

Innen den markedsorienterte diskursen oppfattes forslaget om nye retningslinjer angående byggehøyde og høyhus som et eksempel på den politiske pragmatismen som må til for å sørge for byens utvikling: "Når vi skal møte aktørene som vil inn i byen, må vi fortelle at det er mulig å bygge i høyden, like mye som det er mulig å bygge i bredden", uttalte blant annet en lokalpolitiker fra Høyre i en artikkel i Aftenbladet (10.04.14). Et slikt perspektiv kommer særlig fram i flere avisartikler der utviklingsorienterte lokalpolitikere omtaler det eksisterende planverket som "sperrer" for utviklingen. I en artikkel i Aftenbladet (08.05.14) siteres for eksempel ordføreren fra Arbeiderpartiet slik: "Vi vil ha større fleksibilitet i planverket i stedet for sperrer. Og jeg er overbevist om at en by på Sandnes sin størrelse vil få flere høyhus enn de tre som ligger i planene i dag". En lokalpolitiker fra Høyre siteres slik i en artikkel i Aftenbladet (09.05.14) angående forslaget om et høyhusprosjekt: "Jeg har irritert meg over reglene som har sperret for utviklingen. Vi kan miste mange muligheter med disse sperrene".

Konstruksjonen av planene for sentrumsutviklingen som "sperrer" kan forstås i lys av Fairclough (1992) sin forståelse av det tekstanalytiske begrepet om transitivitet, altså hvordan prosesser forbindes med objekt og subjekt. Ved å betegne det eksisterende planverket som "sperrer" som fører til at Sandnes "mister muligheter" henvises det til en "utvikling" som skrider fram uten objekter, og som byen må tilpasse seg. Behovet for høyhus naturaliseres ved å fremstilles som en nødvendig konsekvens av denne utviklingen; det reduseres til en binær problemstilling om å tilrettelegge for høyhus og utvikling *eller* ingen utvikling. I stedet for et "sperrende" byråkrati, er de nye retningslinjene tenkt å gi en fleksibilitet som er nødvendig for at utviklingen skal kunne gå sin gang.

Lokalpolitikeren fra Høyre (19.08.14) artikulere de foreslåtte retningslinjene sammen med behovet for lokalpolitisk handlefrihet i utviklingsspørsmål:

"Hvis vi nå har en ny.. hvis vi hadde fått den nye sentrumsplanen med de retningslinjene som vi har foreslått, så hadde vi fått en, synes jeg, nødvendig fleksibilitet, sånn at lokalt så hadde vi fått større handlefrihet og det vil si at.. så ville jo kommunen, både administrasjon og politisk, i større grad kunne være åpne for diskusjoner med investorer om endringer eller nye ting som dukker opp. [...] Det er jo en sentrumsplan, og den er jo

så grov, at du kan ikke forvente at den skal være oppdatert til det prosjektet som kommer der og da. Og da må en altså teste det politisk."

Forslaget forstås av Lokalpolitikeren fra Høyre som et grep for å gjøre sentrumsplanen mer "fleksibel" for å kunne møte "nye ting som dukker opp". Det fremheves hvordan nye retningslinjer vil kunne åpne for mindre innsigelsesgrunnlag og mer rom for å styre utviklingen lokalt. Lokalpolitikeren fra Senterpartiet mener det er viktig ikke å detaljstyre de private aktørene, men heller presentere klare premisser for hva som oppfattes som gangbart:

"Så vil ikke vi prøve å detaljstyre de, for det syns vi er opp til arkitektene og utviklerne å gjøre den jobben, men vi setter noen krav til hva vi syns er minstemål til hvordan det lykkes. [...] Ja, vi er i alle fall opptatt av å prøve å finne en eller annen måte for å skape en forutsigbarhet, altså noen politiske signaler, som er grunnlag også for administrasjonen, men som skaper en forutsigbarhet i forhold til hva de kan forvente for hva vi vil akseptere."

I disse tekstene vektlegges det hvordan en prosjektbasert utvikling er avhengig av fleksible rammer for at prosjekter skal kunne gjennomføres. Samtidig påpekes det hvordan tettere kommunikasjon skal gi "forutsigbarhet" til både administrasjon og utviklingsaktører. Lignende prosjektdrevne strategier er ifølge Nordahl (2008 i Falleth m.fl. 2010) fremvoksende i mange norske byer der en forsøker å forankre individuelle prosjekter i planer gjennom å skape en nærmere kontakt mellom utviklere og det offentlige.

Sett i lys av teori om urban entreprenørpolitikk kan fokuset på politisk pragmatisme forstås som et uttrykk for en oppfatning om at byens myndigheter i større grad enn tidligere må ta rollen som tilretteleggere for næringslivet (Harvey 1989b; Bergsli 2005). I denne sammenheng fremstilles en fleksibel tilnærming til høyhus som en strategi som kan øke sentrumsområdets konkurransevne ved å øke effektiviteten til den politiske behandlingen av planforslag. Nettopp effektivitet og konkurransevne er ifølge Leitner og Sheppard (1998) viktige argumenter for entreprenørpolitiske tilpasninger i bypolitikken.

6.2 Allmennhetsdiskursen

Som en motsats til den markedsorienterte diskursen finner man det jeg har valgt å kalle *allmennhetsdiskursen*. Aktørene som trekker på diskursen vektlegger at det de oppfatter som allmenne interesser i byutviklingen må komme foran markedsaktørers interesser. De som

opererer innen diskursen utgjøres i stor grad av offentlige planleggere på ulike forvaltningsnivå og forskjellige representanter fra sivilsamfunnet.

Innen diskursen vektlegges det hvordan den voldsomme veksten i regionen gir et utviklingspress som utfordrer planverket og skaper utfordringer for kommunens politikere og planadministrasjon. Faglederen for sentrum siteres for eksempel slik i en artikkel i Aftenbladet (06.03.14):

"Vi er selvfølgelig glade for at mye skjer i sentrum [...] [, men] [p]rosjektene må bygge opp om Sandnes som et sentrum, og bidra til at sentrum blir attraktivt og levedyktig. Vi skal sørge for at det helhetlige resultatet blir godt - at det ikke blir så hektisk at alt kjører av sporet."

Representanten fra sameiet påpeker at det er positivt at sentrumsområdet er i utvikling og at "det skjer noe i Sandnes". Likevel vektlegges behovet for kontroll og styring som en viktig motsats mot private interesser:

"[U]tviklingen har dessverre vært av entreprenører, og da har du kanskje en annen interesse av å utvikle byen. [...] Og alle større utbygninger er jo privatregulert og stort sett har dem fått gjort det dem ville. Sånn oppfatter jeg det i alle fall. Altså, det er jo en sentrumsplan, men den sentrumsplanen den blir jo fraveket i nesten samtlige tilfeller. [...] Men det er jo klart at.. det er de overordna planene som bør bestemme resultatet."

I disse tekstene fremstilles interessen fra eiendomsutviklere og investorer både som en mulighet for en positiv sentrumsutvikling, men også som en potensiell trussel mot kvaliteten i utviklingen av sentrumsområdet. Ved å benytte metaforen "kjører av sporet" konstruerer faglederen for sentrum et bilde av en byutvikling som skrider fram i stor hastighet, der det er en nødvendighet at administrasjonen må ha en kontrollerende funksjon for å sørge for en "levedyktig" og "god" sentrumsutvikling. Ved å stille spørsmål ved utviklernes interesser i byutviklingen, bidrar Representanten fra sameiet til å konstruere styring gjennom en overordnet plan som et viktig verktøy for å sikre en interesseavveining i sentrumsutviklingen.

6.2.1 Sentrumsplanens høydebestemmelser og kontrollen over sentrumsutviklingen

Tilnærmingen til forslaget om nye retningslinjer for byggehøyde og høyhus illustrerer hvordan aktørene innen diskursen vektlegger viktigheten av planverktøy som gir helhetlige

rammer for byutviklingen og som er fundert i etablerte, formelle prosesser. Den tidligere omtalte arkitekten fra Snøhetta siteres i Aftenbladet (08.05.14) på at hun anser de nye retningslinjene som et "feilgrep". Faglederen for sentrum siteres slik i samme artikkel: "Jeg er enig i at det er et feilgrep å åpne for fleksibilitet. Vi i administrasjonen ville beholde de absolutte grensene for byggehøyder som var tidligere. [...] Ennå vet vi ikke konsekvensene av denne fleksibiliteten". Den kommunale planleggeren uttalte i intervju (14.08.14):

"[...] de politikerne som sitter nå, de burde kanskje ta våre råd mer på alvor om hva vi mener er bra og bruke *sin* kommuneplan, det er ikke bare administrasjonen sin kommuneplan, det er Sandnes kommune sin plan og dermed også politikerne sin plan og de må være tøffere å si nei."

Mens deler av det politiske miljøet fremstilles som å snakke om at sentrumsplanen setter "sperrer" for byens muligheter, artikuleres sentrumsplanen de nye retningslinjene i sammenheng med "grenser" og "konsekvenser" i sitatet fra faglederen for sentrum. Her handler det altså ikke om at sentrumsplanen står i veien for en utvikling, men heller at den er et verktøy for å styre en utvikling som potensielt kan komme ut av kontroll. Den kommunale planleggeren vektlegger videre sentrumsplanen som "Sandnes kommune sin plan", og påpeker dermed hvordan planen burde være et verktøy som samler administrasjonen og politikerne. I en byutvikling preget av høyt tempo, utfordringer for administrasjonens planberedskap og stadige forslag som utfordrer føringene i planverket, vektlegges det altså hvordan utviklingen må baseres på føringene i formelle planverktøy heller enn en ad hoc, prosjektbasert tilnærming; det være seg sentrumsplanen eller nye planverktøy som kan gi rammer for byutviklingen.

6.2.2 Planverktøy og legitimitet

Et fremtredende kjennetegn innen allmennhetsdiskursen er at argumenter relateres til en demokratisk logikk som fokuserer på hvordan byutviklingen burde ha grunnlag i overordnede planer som er fundert i medvirkningsprosesser. Spesielt er denne argumentasjonen fremtredende i relasjon til forslaget om nye retningslinjer for byggehøyde og høyhus:

"Høyhus er et så drastisk grep i forhold til hvordan alle vil oppfatte området og hva det vil bety for Sandnes i fremtiden at det er veldig synd at det er en mer inkluderende og kanskje visjonær diskusjon om hva det betyr for sentrum på lang sikt. Hva slags muligheter innbyggerne egentlig har til å forme deres omgivelser og hvilke resultater det

gir i de forskjellige områder der høyhus eller andre typer former har blitt brukt. Det vil aldri bli en like god diskusjon i forbindelse med enkelte reguleringsplaner." (Planleggeren i fylkeskommunen)

Her vektlegges det hvordan høyhus utgjør et "drastisk grep" i byutviklingen, og at det derfor er viktig at byens innbyggere skal kunne delta i diskusjonen om hvordan dere omgivelser utformes. I motsetning til det sterke fokuset på effektivitet i planlegging innen den markedsorienterte diskursen, vektlegges det i denne teksten aspekter som Falleth m.fl. (2010) og Mäntysalo m.fl. (2011) relaterer til input-legitimitet. Innen norsk planlegging er ifølge Falleth m.fl. (2010) input-legitimiteten basert på to former for deltagelse. Den ene formen for deltagelse er muligheten til å få sin stemme hørt gjennom prosesser der ulike grupper involveres i planarbeidet, noe som er et viktig aspekt ved en planleggingspraksis informert av kommunikativ planleggingsteori (Sager 2009). Blant aktørene som trekker på allmennhetsdiskursen oppfattes forslaget om nye retningslinjer for byggehøyde og høyhus som en endring som vil bidra til å svekke overordnede styringsverktøy med grunnlag i formelle medvirkningsprosesser, ved at makt flyttes fra et overordnet plannivå til politisk behandling i enkeltsaker:

"Hvor vil et høyhus komme, og hvilke kriterier skal de neste utvalgene som skal behandle sakene legge til grunn [...] og hvem har hatt anledning til å mene noe? Og hvis du har en reguleringsplan så er det kanskje bare nærmeste naboer. Så hvis man har hele sentrum også er det nærmeste naboer som kan delta veldig konkret i utviklingen av et prosjekt og mene noe, men når det er ferdig bygget så danner det premisser for alle andre som kanskje ikke hadde anledning for å mene noe." (Planleggeren i fylkeskommunen)

I dette utsagnet fremheves det hvordan en praksis som baserer seg på ad hoc løsninger gjennom politisk behandling vil gjøre det vanskeligere for byens innbyggere til å medvirke i beslutninger som vil kunne skape presedens for videre praksis angående høyhus. De potensielle utfordringene som skisseres over sammenfaller med en utvikling innen norsk planlegging der dagens prosjektorienterte byutvikling har ført til at kommunenes overordnede arealplaner har mistet mye av sin funksjon som overordnede styringsverktøy og den reelle planleggingen foregår på andre arenaer (Falleth m.fl. 2010: 746).

Den andre formen for deltagelse som trekkes fram av Falleth m.fl. (2010) er stemmerett til å velge inn politikerne som tar de løpende beslutningene i byutviklingen. På

spørsmål om hva Den kommunale planleggeren mener ville vært en god tilnærming til planverktøy for høyhus i Sandnes sentrum svarer planleggeren (14.08.14):

"Jeg synes det hadde vært en god tilnærming hvis politikerne sa nei, fordi de er altfor opptatt av å tekkes næringsinteresser i stedet for å tenke på byen som byrom og byen som bykvalitet og.. for hvis de hadde gjort det så hadde også kommunen og kommunepolitikere jobba sammen for å skape et godt sentrum."

Planleggeren i fylkeskommunen anser forslaget om nye retningslinjer som å være et eksempel på at politikerne gir fra seg makten over byutviklingen til utviklerne:

"[D]e velger å si at "markedet vet bedre enn vi politikere i forhold til hvordan byen skal bli utformet". Som er.. det er en politikk, og det er mange som har den innstillingen i forhold til hvordan de vil ha politikken sin. Men uten at man må detaljstyre, så er det synd at innbyggernes representanter har så lite å si om hvordan byen bør bli formet for framtiden." (Planleggeren i fylkeskommunen)

I stedet for å trekke fram behovet for å tilpasse seg markedet, slik det gjøres i den markedsorienterte diskursen, vektlegges her politikernes rolle som "innbyggernes representanter". Det konstrueres et bilde av en situasjon der deler av det politiske miljøet oppfattes å vektlegge tilrettelegging for markedsaktører heller enn å fokusere på den overordnede planlegging og styring av byutviklingen. En slik oppfatning av relasjonene i byutvikling kan også sees i sammenheng med Falleth og Hanssen (2012: 201), som peker på hvordan dagens planleggingspraksis er preget av nye arbeidsformer og kontaktmønstre som gir en maktbalanse som har endret seg i favør av utbyggerne.

6.2.3 Byutvikling og forutsigbarhet

Et viktig grunnlag for argumentet om nødvendigheten av overordnede planer og strategier er behovet for forutsigbarhet for ulike grupper i byen. Representanten fra sameiet påpeker hvordan forutsigbarheten for boligeiere i sentrum forsvinner i møtet med utviklingspress og de nye retningslinjer for høyhus:

"Du kjøper en enhet og du sjekker reguleringsplanen, og der står det at det ikke skal komme høyere enn det. Og ved neste korsvei så bygger du ti meter høyere. Det går på det med forutsigbarheten og det er klart at folk som kjøper en dyr leilighet vil ikke at verdien skal forringes fordi noen andre skal forrike seg på nabokvartalet."

Et slikt utsagn kan tolkes som et uttrykk for NIMBYisme (Not In My Backyard), der ressurssterke naboer motsetter seg utbyggingsprosjekter som kan være sjenerende eller redusere markedspris på egen bolig, som for eksempel beskrevet i Røe m.fl. (2002: 84). I sammenheng med sentrumsutviklingen kan utsagnet også tolkes som et uttrykk for maktesløshet over at utviklingspresset i sentrumsområdet utfordrer de overordnede føringene som lekfolk kan forholde seg til. Planleggeren i fylkeskommunen mener at en klarere politikk med tanke på høyhus ville gitt en større forutsigbarhet for alle aktører i byutviklingen, ikke bare de med eierinteresser i sentrum:

"Jeg tror at kommunen i Sandnes, både for de innbyggere som blir direkte berørt i deres bomiljø, de som vil drive næring der og som kanskje ønsker en forutsigbarhet for å ha en videre satsning og for utviklere som kommer og ønsker å utvikle i området, at om kommunen hadde utviklet en langt tydeligere politikk på området [høyhus] hadde de gitt alle disse partene en større forutsigbarhet."

6.3 Hverdagslivsdiskursen

Innen det jeg har valgt å kalle hverdagslivsdiskursen relateres oppfatningen av byutviklingen og de mange høyhusplanene til opplevelser og erfaringer fra dagliglivet. Diskursen kan forstås som det Skogheim og Røe (2003) kaller en lekmannsdiskurs, der byutviklingen oppfattes å handle mer om sosiale dimensjoner enn form, økonomi og faglige ideal. De som trekker på diskursen er i stor grad innbyggere i Sandnes og butikkeiere i sentrumsområdet.

Innen diskursen konstrueres spørsmålet om høyhus først og fremst som et uttrykk for en problemstilling knyttet til spesifikke interesser. Det påpekes at det generelt framstår som å være liten interesse for diskusjonen om høyhus blant byens befolkning:

Intervjuer: "Har du oppfatta at det er noen interesse blant folk for diskusjonene om høyhus?"

Representant fra historielaget: "Nei, ikke så mye faktisk. Men det er jo alltid litt protester når noen får det tegnet sånn at det skal ta utsikten, blant annet borti Jærveien her så er det jo planlagt noe som de som bor borti naboprojektet der har protestert på. Så er det helst sånn at det er de som føler seg direkte berørt som har engasjert seg."

I sin studie av Sandvika forstår Røe m.fl. (2002: 105) fraværet av det de omtaler som "[...] en sterk koalisjon mellom [...] de som bruker og bor i Sandvika" på bakgrunn av en manglende *kollektiv diskurs* om stedet og dets identitet, altså et fravær av en bred enighet om en representasjon av stedet. I Sandnes fremheves det av flere hvordan sentrumsområdet er i en prosess med å opparbeide seg en identitet som boområde og at byens innbyggere tradisjonelt har vært mer knyttet til sine respektive bydeler og bygder enn til sentrum. Når det framstår som å være liten interesse om spørsmålet om høyhus kan dette tenkes å ha sammenheng med nettopp fraværet av en kollektiv diskurs om Sandnes sentrum som helhet. Samtidig kan fraværet av interesse om spørsmålet om høyhus tenkes å ha bakgrunn i at andre spørsmål oppleves som viktigere for sentrumsutviklingen. Journalisten uttalte for eksempel at politikerne ikke fylte begrepet om en helhetlig utvikling med det riktige innholdet: "Vi må ikke bare ha en haug med butikker, vi må ha litt sånne [grønne] lunger". Her etterlyses det en sentrumsutvikling der en bredde av kvaliteter for byens befolkning blir tatt på alvor og ikke reduseres til et spørsmål om butikker i sentrum. Selv om dette aspektet ved hverdagslivsdiskursen i liten grad kommer til uttrykk i det offentlige ordskiftet, artikuleres lignende ytringer og argumenter av andre aktører, blant annet innen byformdiskursen som jeg presenterer i kapittel 6.4.

6.3.1 Utviklingen i Langgata

Innen hverdagslivsdiskursen kan det derimot sies å være en sterk og etablert kollektiv diskurs om handlegaten Langgata. I relasjon til diskusjonen om høyhus trekkes det her på konstruksjonen av høyhus som ødeleggende for Gamlebyen: "Det [høyhus] bryter så radikalt at det ville ødelagt litt av den, kall det småbysjarmen, som vi bør ta vare på i den gamle delen av byen altså", som Representanten for historielaget uttalte. Representanten fra historielaget påpekte videre at de mange nedlagte butikkene i gaten oppleves som noe negativt: "At ting blir stående, spesielt når det er tomme butikklokaler midt i Krossen i Langgata, da reagerer folk. [...] Det syns folk er veldig trist". I en artikkel i Aftenbladet (20.09.14) forteller forskjellige butikkeiere i sentrum blant annet om hvordan de anser det slitne Øglændkvartalet som å være en "tragedie" og at det er "fryktelig leit" at bygget står som det gjør. I motsetning til innen den markedsorienterte diskursen, legges derimot ikke skylden for den stagnerte utviklingen på vestsiden av jernbanen på et restriktivt planverk. En butikkeier som intervjues i Aftenbladet (20.09.14) legger ansvaret for kvartalet på eiendomsselskapet som eier bygget: "Jeg regner med at både Otium og arkitektene kan lese reguleringsplanene, når de kjøper opp to kvartaler. Her har de visst hvilke begrensninger som gjelder". Det samme gjør en innbygger

i sentrum i et debattinnlegg i Aftenbladet (21.09.13), som hevder at "Otium forsøpler sentrum": "Øglændkvartelet i Sandnes er en skam for byen. [...] Eiendomsselskapet Otium har en plakat i vinduet der de påtar seg eierskapet - og skammen. Otium har her demonstrert at de ikke bryr seg om Sandnes. De går vel etter profitten, kan jeg tenke meg". I disse tekstene vektlegges det hvordan Otiums utfordrer de formelle planene for sentrumsområdet og "forsøpler sentrum". Med tanke på tekstenes transitivitet, tillegges dermed eiendomsutvikleren ansvaret for det "skammelige" utseendet til deler av Langgata. Utviklerne fremstilles som aktører som "går etter profitten" og bruker tomtenes forfall som et pressmiddel for å få igjennom sine økonomiske målsetninger.

6.4 Byformdiskursen

Innen det jeg har valgt å kalle *byformdiskursen* konstrueres tematikk knyttet til byutviklingen i Sandnes sentrum og diskusjonen om høyhus som et spørsmål om faglig forståelse for arkitektur, vern og byutvikling. Oppfatningen av sentrumsutviklingen og høyhusets rolle preges av begrepsliggjorte representasjoner av arkitektur og byutvikling, det Lefebvre (1991) kaller rommets representasjoner. Diskursen kan dermed sies å være fundert innen det Skogheim og Røe (2003) omtaler som systemverden. De som trekker på diskursen er hovedsakelig aktører med arkitektfaglig bakgrunn.

6.4.1 Utviklingspress og behovet for en helhetlig byutvikling

Innen byformdiskursen fremstilles den omfattende veksten i byen ikke bare som en mulighet for byutviklingen, men i likhet med fremstillingen innen allmennhetsdiskursen, også som en utfordring. Byantikvaren påpeker hvordan Sandnes er "en av de mest hurtigvoksende [byene] i landet":

"Og jeg oppfatter jo det som litt utfordrende for sentrumsutviklingen, fordi det innebærer er jo at man ikke har tid til å planlegge og utvikle de store byplangrepene, man tar prosjekt etter prosjekt. Og det er litt skummelt fordi man ser det ikke i forhold til helheten, så det syns jeg er utfordringen i Sandnes i dag. [...] [D]et er ikke det at det ikke er kunnskap på planavdelingen, men man har ikke tid altså. Også et veldig press fra politikerne om rask saksbehandling."

I en artikkel i Aftenbladet (06.03.14) pekes det på hvordan "[g]igantiske, halvstore og mindre utbyggingsprosjekter pumpes inn på saksbehandlernes pulter i høyt tempo". Rådmannen i Sandnes siteres i samme artikkel slik angående alle planforslagene i sentrum: "Her er det veldig mye positivt, sier [rådmannen] til Aftenbladet. - Samtidig er det en kolossal mengde

saker. For oss i kommunen er det svært utfordrende å hele tiden tenke helhet og samtidig holde kvaliteten i fokus". I disse tekstene vektlegges det hvordan den sterke veksten gjør at det offentlige faller bakpå både i sin behandling av innkommende prosjekter og planleggingen av større grep i sentrumsutviklingen. Samtidig er planleggerne under et politisk press for rask og effektiv saksbehandling, noe som fører til ytterligere utfordringer. Den prosjektbaserte byutviklingen fremstilles som "skummel" med tanke på å skape en "helhet" i byutviklingen og opprettholde "kvaliteten" i de ulike prosjektene. Kvalitet og helhet kan betegnes som karakteristiske ord innen byformdiskursen. En helhetlig byutvikling forstås som det motsatte av en prosjektbasert utvikling; en byutvikling som skjer med grunnlag i faglig funderte, overordnede planer der prosjekter sees i sammenheng med hele byen, heller enn en utvikling som skjer på utviklernes premisser. Utfordringen med veksten konstrueres derimot ikke relatert til utviklingens input-legitimitet, slik som i allmennhetsdiskursen, men i stedet som en faglig utfordring. Begrepene om kvalitet og helhet artikuleres hovedsakelig i sammenheng med byutviklingen på to måter.

6.4.2 Sosialitet og "den gode byen"

Begrepene om kvalitet og helhet artikuleres for det første i sammenheng med et mål om en helhetlig byutvikling basert på et normativt ideal om en god by. Førsteamanuensis og emneansvarlig for Urbaniseringsprosesser ved Universitetet i Stavanger etterlyser i en kommentar i Aftenbladet (13.04.12) mer fokus på "menneskene som bruker byen" innen byutvikling på Nord-Jæren: "Det viktigste er ikke hvordan byen fremstår eller bedømmes, men hvordan den faktisk er å leve i. Urbane atmosfærer skapes av de mennesker som bruker byen. Atmosfærer er uttrykk for det liv som leves i byen og hvor i byen det leves liv". Videre i teksten trekkes blant annet Langgata fram som et byrom der "[...] urbane atmosfærer skapes gjennom attraktive byfunksjoner der forskjeller kan komme sammen". Her sees den gode byen i sammenheng med byens "atmosfære", et begrep som omfavner de ikke-kognitive aspektene ved byen som blant annet Rose m.fl. (2010) peker på viktigheten av å anerkjenne. Den kommunal planleggeren knytter slike kroppslige og følelsesmessige erfaringer og ønsker til sin egen praksis i planadministrasjonen ved å henvise til barn og unges interesser i byen: "De innspill som unge i Sandnes kommer med er jo 100% ens med miljøvennlig planlegging, de vil ha mer grønt, færre biler, bedre møtesteder, utvide Langgata også videre, og det er jo det vi jobber for vi også". I samtale om konsulentens arbeid, pekte Konsulent 1 på viktigheten av arkitekturfaglige grep for god byutvikling:

"Altså, Barcelona laget en byplan med alle hjørnene kutta. Det skjer noe med gaterommet når man gjør sånne bevisste grep. Også gjorde de noe annet, de fornyet bystrukturen sin. Fordi de hadde utrolig mye sosiale problemer. De brukte byrom som et satsningsområde for å gi byen tilbake til folket."

I disse tekstene konstrueres den gode byen som en by laget for "de mennesker som bruker byen"; deres kropper og deres følelser. Det vektlegges også hvordan en kan bidra til å skape en slik by gjennom arkitektur og planmessige grep. Lees (2010) beskriver hvordan postmoderne planlegging, som eksemplifisert ved Talen og Ellis (2002), søker å skape flerfunksjonelle byrom der mennesker skal kunne arbeide, bo og underholdes: "These newly designed heterospaces are celebrated as being more vibrant, liveable, and uniquely urban" (Lees 2010: 2303). Ifølge Røe m.fl. (2002: 68) kan en slik oppfatning av byen sees i sammenheng med en "[...] større arkitektfaglig diskurs der den fysiske struktureringen av rommet tillegges stor betydning for byens sosiale prosesser". Innen byformdiskursen trekkes det både på representasjonene av høyhus som et potensielt positivt utviklingsgrep i en tett by, men også som en potensielt antiurban form hvis høyhuset ikke er innpasset i en mer overordnet og helhetlig plan:

"Altså, jeg håper jo da, og jeg vil tro at de høyhusene som kommer på de to punktene som gjenstår [i sentrumsplanen], at møtet med byrommet blir god. Hvis den blir god så vil det være en berikelse. Hvis det er god programmering av arealet, kanskje en ny biblioteksfilial, et formål som produserer litt gangtrafikk sant.. så kan det være bra." (Den kommunale planleggeren 14.08.14)

Benyttelsen av ordet "programmering" er med på å tydeliggjøre behovet for at det må ligge et arkitekturfaglig fundament til grunn for at et utviklingsprosjekt skal være vellykket. Samtidig illustrerer begrepsbruken hvordan aktørene som opererer innen diskursen anser rommets fysiske strukturer som meget viktige for bylivet, slik Røe m.fl. (2002) påpeker. For at et høyhus skal kunne være et positivt tilskudd i byen, kreves det altså en overordnet plan, slik Sandercock (2006) påpeker var tilfellet i eksempelet fra Vancouver.

6.4.3 Vern i en "moderne by"

For det andre artikuleres kvalitet og helhet sammen med kulturhistoriefaglige målsetninger og ideal:

"[...] en moderne by vil alltid ta vare på sitt historiske sentrum[...] [...] [A]lle byer trenger en historisk kjerne, de trenger å ta vare på sin historie. Og når man nå begynner å flytte den bastante utviklingen over i det historiske området så kan det være den første kimen til at historien går tapt da, det historiske sentrum." (Byantikvaren)

Her knyttes behovet for en helhetlig byutvikling til vernets og bevaringens rolle i en "moderne by". Dette er en by der vekst og framgang fører til en utvikling som ikke går på akkord med byens historiske arv. I en helhetlig byutvikling vil dermed "den bastante utviklingen" styres med grunnlag i faglig funderte vurderinger av viktige kulturminner og kulturmiljøer. Slik forstås bevaring som et tiltak for å skape en levende og framtidsrettet by, slik det påpekes av Short (2012). For at høyhus skal kunne være et positivt grep, må dermed kulturhistoriske interesser være ivaretatt for å skape den nødvendige helheten, slik det ble vektlagt av Byantikvaren: "Det kan jo være kvaliteter med høyhus også. Jeg synes at Barcode i Oslo, den har veldig mange kvaliteter. Der har jo Riksantikvaren vært inne og prøvd å sikre siktlinjer og den historiske bebyggelsen og sånn".

6.4.4 Fagforståelse og autoritet innen byutviklingen

Et viktig kjennetegn innen byformdiskursen er at de som trekker på diskursen konstruerer ulike aktørers posisjoner innen byutviklingen på bakgrunn av deres faglige forståelse av arkitektur og byutvikling. Som Skogheim og Røe (2003) og Häikiö (2007) skriver, er definisjonen av egen og andres sosiale posisjoner, og dermed deres autoritet og legitimitet innen diskusjoner om byutvikling, en viktig del av den sosiale konstruksjonen av byutviklingen. Innen diskursen knyttes den diskursive autoriteten til profesjoner og spesialistsystemer, noe som blant annet gir seg utslag i at de som trekker på diskursen påberoper seg kompetanse og definerer hva som er gyldige problemstillinger innen diskusjonen om høyhus i Sandnes sentrum. Konsulent 2 påpeker viktigheten av faglig "evne" i sin omtale av planleggingspraksisen til byplan:

"Hvis du er faglig dyktig så vil du også kunne ha egenskapen og evnen til å utløse faglig skjønn og vurdere at "denne planen, sånn og sånn, har de og de kvalitetene, den følger ikke helt sporet som vi har sett for oss der, men vi ser at den tilfører kvaliteter som vi kanskje ikke hadde tenkt på og derfor vil vi akseptere det" eller motsatt "vi ser at dere egentlig følger overordna planer her, men vi synes ikke denne planen følger de kvalitetene vi forventer for dette området så vi kan ikke akseptere planen."

Som påpekt av Jones (2009), vektlegges det i dette utsagnet hvordan forståelse om arkitektur og byutvikling anses som internalisert gjennom utdanning og erfaring. Utsagnet kan sees i sammenheng med hvordan personlighet og skjønnsmessige egenskaper anses å være viktige aspekt ved arkitekters oppfatning av egen yrkespraksis (Skogheim 2008). Videre uttalte Den kommunale planleggeren (15.01.14) dette om deler av det politiske miljøets tilnærming til høyhus som del av byutviklingen i Sandnes sentrum:

"Forståelsen for hva by og tetthet er, den er sviktende hos politikerne. Jeg mener de ikke helt skjønner hva som er en god, tett by. [...] Det er en ganske enkel oppfatning av at når man har høye hus så har man tetthet, når man har høye hus så har man by. Men så glemmer politikerne konsekvensene av høyhus: For eksempel krever et høyt hotell en enorm logistikk med varetilkomst."

Her vektlegges nettopp faglig kunnskap som et grunnlag for den diskursive autoriteten til å uttale seg om byutviklingen i Sandnes. Når politikerne oppfattes å ha en "sviktende forståelse" for "en god, tett by", oppfattes de å ende opp med å ta lite informerte avgjørelser som går på akkord med faglige mål og ideal.

6.5 Fortettingsdiskursen

I de tekster som produserer og reproducerer det jeg har valgt å kalle fortettingsdiskursen vektlegges behovet for en byutvikling fokusert rundt vern av landbruksjord og utviklingen av en bystruktur basert på kollektivtransport:

"Det som er her i området er at vi er omgitt av sjø på den ene siden, fjell på den andre siden og midt i mellom de to elementene så ligger det høyverdige landbruksarealer. [...] [V]i [i konsultentselskapet] mener at det som ligger i bunnen av byutvikling, bærekraftig byutvikling, er jordvern. Altså, fortetting er jordvern." (Konsulent 2)

Her påpekes det hvordan regionens byer må ta konsekvensene av å være omgitt av sjø og fjell, samtidig som potensielle arealer for byspredning utgjøres av landbruksjord. Jordvern fremstilles som det rasjonale grunnlaget som burde ligge i "bunnen av byutvikling" og dermed utgjøre selve bakgrunnen for utviklingen av en bærekraftig by. Essensen i argumentet for en byutvikling fundert på fortetting formuleres slik av Konsulent 3: "[...] en må fortette, en må bygge opp rundt et kollektivtilbud, sånn at en får et bysamfunn som fungerer og samler Stavanger, Sandnes og byområdene rundt". Ved å betegne en by med et transportsystem

basert på kollektivtrafikk som en by som "fungerer", blir dagens Nord-Jæren et eksempel på et bilbasert bysamfunn som ikke fungerer. For å "reparere" Nord-Jæren kreves en byutviklingsstrategi som tar både fortetting og kollektivtransport på alvor, gjennom å tilrettelegge for en konsentrert byutvikling.

I disse utsagnene artikuleres en bærekraftig byutvikling sammen med fortetting, jordvern og kollektivtransport. Et slikt perspektiv sammenfaller i stor grad med de miljøorienterte målene knyttet til idealet om kompakt byutvikling, slik de blant annet fremstilles av Jabareen (2006) og Jenks og Jones (2010). Bærekraftig byutvikling er derimot et diffust og mangfoldig begrep som omfatter både økologisk-, økonomiske- og sosiale dimensjoner (Hanssen og Saglie 2010). Utviklingsgrep som kan legitimeres ut i fra et mål om å fortette for å beskytte matjord og redusere transportbehov kan utfordre bokvalitet på lokalt nivå. Innen fortetningsdiskursen er det likevel jordvern og transport som framstår som hovedargumentene for behovet for fortetting som byutviklingsstrategi. Målet om en fortetningsorientert byutvikling står meget sterkt innen norsk planpraksis, både ved å være det rådende forbildet innen fagfeltet og ved å være institusjonalisert gjennom nasjonal politikk for by- og regionsutvikling (Falleth og Saglie 2012; Hofstad m.fl. 2013). Dermed har fortetningsdiskursen et sterkt institusjonelt fundament for sin argumentasjon.

6.5.1 Mål og midler for å skape en kompakt by

Aktørene som trekker på fortetningsdiskursen opplever at det definerte målet om en bærekraftig byutvikling basert på jordvern og kollektivtransport derimot har en tendens til å forvitte i møtet med de kompleks prosessene i en byutvikling basert på fortetting:

"Når de får behov for en interesseavveining, så kan det være en tendens til at de [målene om fortetting] ikke blir så tydelig lengre. En mister de litt av syne, de overordna målene om at en skal fortette. [...] [D]a må [en] finne andre plasser å ta veksten, den må da komme andre steder og da er du på det bilbaserte." (Konsulent 3)

Som en konsekvens av konfliktene vises det til hvordan man går tilbake til "det bilbaserte", den funksjonsdelte byen som er basert på byspredning for nettopp å unngå konflikter. I stedet for å gi etter for "motstanden" i konfliktfylte prosjekter i forbindelse med fortetting i eksisterende byområder, oppfattes det som viktigere å følge det som konstrueres som de grunnleggende verdiene om jordvern og reduksjon av transportbehov. Et slikt perspektiv

kommer fram i Konsulent 2 sin reaksjon på Asplan Viak sin rapport om høyhus i sentrumsområdet:

"[...] det som er mitt litt overfladiske inntrykk av den er vel også at det er en litt overfladisk tolkning av en bysituasjon, uten å ta med seg vekstperioden den er i og problematikken rundt transport, jordvern, altså det som vi [i konsulentselskapet] betrakter som et verdigrunnlag som planer bør tuftes på".

Konsulenten oppfatter at rapporten fremmer en "overfladisk tolkning" som ikke tar innover seg selve "verdigrunnlaget" som bør ligge til grunn for byutviklingen heller enn å vektlegge vernehensynene som blir tatt i rapportens konklusjon. Slik konstrueres andre interesser de miljømessige bærekraftsmålene som mindre viktige å ta hensyn til.

6.5.2 Regionale og nasjonale føringer og byggehøyde

Et viktig kjennetegn innen fortetningsdiskursen er at aktører som trekker på diskursen legitimerer sine argumenter gjennom å artikulere ulike tema i sammenheng med de regionale og nasjonale føringene om fortetting. Dette omfatter også høyhus som en del av sentrumsutviklingen. En lokalpolitiker fra Høyre oppfatter det som "[s]entrale krav om fortetting, botetthet og å bygge i høyden øker" i et debattinnlegg i Sandnesposten (26.06.14). I en artikkel i Aftenbladet (16.01.14) påpekes det hvordan en utbygger har "[...] merket seg signaler fra både regionale og lokale myndigheter om at det skal bygges tettere enn før. Det kan også bety å bygge høyere enn det som har vært vanlig". En lokalpolitiker fra FrP uttaler seg om det store behovet for boliger i regionen i Sandnesposten (03.07.14b): "Halvparten av veksten i framtiden skal være i sentrum og langs kollektivaksene med mye fortetting. [...] Da sier det seg selv at debatten omkring bygging i høyden vil komme opp". En artikkel i Aftenbladet (20.12.13) illustrerer artikulasjon av fortetting sammen med høyhus:

"[...] allerede da prosjektet ble kjent i Aftenbladet i mars, ga utbyggerne beskjed om at de ville utfordre grensene for byggehøyde. Samme beskjed har kommet fra flere utbyggere i Sandnes i det siste, ikke minst fordi ordet "fortetting" er blitt det heteste ordet i sentrumsutviklingen på Nord-Jæren. Skal byene klare å ta unna for befolkningsveksten, må det bygges tettere og mer kompakt i sentrumsområdene. Det vil nødvendigvis måtte bety å bygge oppover flere steder."

I disse tekstene understrekes det hvordan "krav" og "signaler" om fortetning legger rammene for byutviklingen. Høyhusets rolle i tekstene kan forstås i lys av transitiviteten i de tekster der jeg mener diskursen kommer til uttrykk. Sett i sammenheng med politiske krav og den omfattende veksten i regionen pekes det på hvordan "det sier seg selv" at man "nødvendigvis" vil møte krav om utviklere som vil "bygge oppover flere steder" og "høyere enn det som har vært vanlig". Høyhusets konstrueres dermed som en naturlig konsekvens av en bærekraftig byutvikling der jordvern og et nytt transportsystem står i høysetet. Som vist er dermed oppfatningen av høyhus som et byutviklingsgrep for å skape en kompakt by fremtredende innen diskursen.

Samtidig viser diskursen hvordan fortetting blir et begrep som favner både nasjonale politiske målsetninger og utbyggers økonomiske målsetninger, en interessekoalisjon innen kompakt byutvikling som blant annet fremheves av Hanssen og Saglie (2010). Denne koblingen er blant annet synlig ved at de aktørgrupper som i størst grad trekker på diskursen er politikere, samt aktører på utvikler- og konsulentsiden. Dette er derimot ikke et tema som er særlig tilstedeværende innen fortettingsdiskursen.

6.6 Storbydiskursen

Innen det jeg har valgt å kalle *storbydiskursen* fremheves det hvordan diskusjonen om utviklingen i sentrum og høyhusenes rolle i denne utviklingen handler om Sandnes sin overgang fra å være en småby til å bli en "storby"; å bevege seg fra en identitet og et fysiske og sosialt uttrykk som en liten industriby og mot noe annet:

"Jeg tenker at mye av Sandnes sin identitet skapes i dag, så det vi gjør i dag vil jo være framtidens by. Sandnes er jo egentlig, det er ikke veldig mange år du skal gå tilbake før det var ett og annet trehus der. [...] Og er jo noe med at det ligger i en bys natur, altså en by som skal kunne overleve må også være i stand til å redefinere seg selv." (Konsulent 2)

Videre betegner Konsulent 2 Sandnes som "[...] et av Norges spennende steder for tiden. Det skjer så mye der, det er investeringsvilje, det er befolkningsvekst og det er egentlig en lekegrind for arkitekter, sant". Utvikleren mener Sandnes har et "enormt potensial", både fordi byen ligger lukrativt til i regionen, men også fordi den har mange potensielle utviklingstomter:

"Også er det, det ser jo forferdelig ut, altså det er jo en stygg by med et enormt sånt.. det er mye som skal saneres og transformeres. Så sånt sett så er det helt naturlig at det kommer mange prosjekter."

I disse tekstene fremheves det hvordan byens historiske utvikling viser et "naturlig" behov for å "være i stand til å redefinere seg selv" og det vektlegges hvordan framtidens byidentitet "skapes i dag". Det påpekes hvordan "vilje" og "vekst" er tilstedeværende i byen, samtidig som det fremheves hvordan deler av byen ser "forferdelig ut" med store arealer som skal "saneres og transformeres". Som påpekt av Røe (2014) var myten om Sandvika som en by av motorveier og betong med på å legitimere omfattende inngrep i byen. Når Sandnes konstrueres som en by i sterk utvikling og uten estetiske og urbane kvaliteter gir det legitimitet til store utviklingsprosjekter: Byen blir en "lekegrind for arkitekter", et utsagn som underbygger hvilke muligheter en ser for seg for nye prosjekter, samt hvordan potensielle prosjekter kan være med på å skape kvaliteter i "framtidens by". Ley (2003) beskriver fenomenet om å opphøye sin samtid som overlegen i forhold til tidligere tider som *kronosentrisk*. I tekstene som er med på å produsere og opprettholde storbydiskursen kan det til en vis grad sies å etableres et kronosentrisk perspektiv ved at utviklingen av en ny by, med en ny, urban identitet fremmes til fordel for byens historiske arv og dens tradisjonelle former. Slik sett står storbydiskursen i sterk kontrast til byformdiskursen når det kommer til oppfatningen av bevaringens posisjon i byutviklingen. De som trekker på diskursen er i hovedsak representanter for utviklere og deres konsulenter, men også noen utviklingsorienterte politikere og offentlige planleggere.

6.6.1 Storbyen og høyhuset

Innen storbydiskursen fremstilles høyhuset som et viktig grep i utviklingen av framtidens Sandnes: "[E]tter mine begrep så må vi kunne finne plass til høyhus, som er en del av sentrumbildet i Sandnes. Da er det to forhold, det ene er at det skal ha en innvendig funksjon og det skal også ha en utvendig estetisk funksjon", uttalte for eksempel Lokalpolitikeren fra Høyre i intervju (19.08.14). Med tanke på den estetiske funksjonen som det her refereres til, forstås høyhuset som en markør for en ny byidentitet:

Utvikleren: "[...] Sandnes begynner jo å bli voksen og.. så jeg hadde håpet at det var en større interesse for å dra opp noen byggverk som virkelig viser igjen da."

Intervjuer: Hvordan fungerer høyhus i så måte?

Utvikleren: "Sandnes har jo vært en fattig by.. tilbake i tida. [...] Men det er jo liksom en del av en utvikling og.. Man blir jo ofte imponert når man er rundt i andre byer[.] [...] [H]vis du går i New York så blir man jo imponert over det de har bygget. Ikke at Sandnes skal bli New York, men at det kan være innslag av mer moderne arkitektur og mer luftigere og høyere bygg, det tror jeg Sandnes hadde hatt godt av."

Med tanke på det Lokalpolitikeren fra Høyre omtaler som høyhusets "innvendige funksjon", relateres bygningstypen til målet om å få nok mennesker inn i byen for å skape positive sosial og økonomiske synergier. En trendforsker og forfatter som flere ganger har uttalt seg i media om utviklingen av Sandnes sentrum trekker nettopp fram slike synergier i sin omtale av viktigheten av fortetting i Sandnes sentrum i en artikkel i Aftenbladet (26.02.14): "Når folk bor tett sammen i sentrum, kommer de lettere i kontakt med hverandre. De treffes på kafé, på arbeidsplasser, utstillinger, kino og i butikker". Konsulent 4 anser høyhus som et egnet grep for en slik utvikling: "For å fortette bysentrene med større forretningsarealer og mennesker som bor i sentrum, kan høyhus være det rette middel som byplangrep for å også bidra til høyere aktivitet i gaten". Alt i alt er høyhuset viktig hvis Sandnes skal bli "en by":

"Hvis det [Sandnes] skal være en by på Jæren som kan ta imot masse arbeidsplasser og masse mennesker så er besvarelsen høyhus. Hvis det ikke skal være det, hvis det skal være et sted man kjører utenom så er det bare å beholde lav tetthet og lav bebyggelse, så vil det fortsette å være en liten landsby. Men hva vil det bli, skal det være en by, eller skal det være en landsby?" (Konsulent 2)

Høyhusenes posisjon innen storbydiskursen relateres altså til forestillingen av høyhus som et byutviklingsgrep for en levende by med høy bokvalitet og til høyhuset som en symbolsk markør for byen. "Moderne arkitektur" og "luftige og høyere bygg" fremstilles av Utvikleren som tegn på at "Sandnes har blitt voksen" og utviklet seg til å bli en by preget av framgang og velstand. Som i byformdiskursen fremstilles høyhus som et verktøy for å skape en sosial utvikling ved at de gir mulighet for en stor tetthet av mennesker og forretningsareal, noe som understreker bygningstypens nødvendighet når Sandnes skal bli en "by".

6.6.2 Frykt og manglende visjoner i kommunen

Et kjennetegn innen storbydiskursen er en kritisk oppfatning av den eksisterende planpraksisen i Sandnes. Til forskjell fra kritikken fra aktørene innen den markedsorienterte diskursen har ikke kritikken innen storbydiskursen et økonomisk grunnlag. Fokuset ligger i stedet på det som oppfattes som planadministrasjonens og det eksisterende planverkets

manglende evne til å forholde seg til den voldsomme veksten i byen og handle i forhold til denne. Konsulent 2 opplever Sandnes som "en by i enorm vekst", men at veksten oppleves krevende av de kommunale aktørene:

"På den ene siden er de veldig stolte av det og glad for den rikdommen det fører med seg og det som skjer, samtidig opplever jeg også at det er en frykt for det som skjer, at man er litt redd for sin egen vekst, at det er en engstelse for hva som kommer til å skje og jeg tenker: Det gjør også at denne diskusjonen i forhold til høyhus og sånt noe blir sånn angstpreget, ikke rasjonell, men veldig følelsesmessig."

Av Konsulent 4 konstrueres de eksisterende bestemmelsene for byggehøyde og høyhus som et uttrykk for "redsel" og "usikkerhet":

"Alt for strenge bestemmelser på grunn av usikkerhet og redsel om å ikke oppfylle kvalitet kan bli lite bærekraftig og kan til og med begrense gjennomførbarheten. Det er viktig at det legges til grunn førende retningslinjer som skaper ytre rammer som tillater en fleksibilitet slik at prosjektet kan tilpasses til både tomtens beskaffenhet og kontekst. [...] Det er en riktig endring at høyder bør avklares i hver detaljplan. Samtidig er det viktig at administrasjonen åpner for en dialog og nye løsninger. Man kan sikkert ha som argument at Sandnes er annerledes, men også Sandnes tåler urbanitet."

I disse tekstene skapes et bilde av praksis i kommunen som styres av følelser; byens myndigheter er "redd" og diskusjonen om høyhus er preget av "angst". Som en motsetning til dagens følelsesstyrte praksis, åpner potensielt nye retningslinjer for en mer rasjonell prosess som gir fagfolk muligheter til å tilpasse prosjekter til "tomtens beskaffenhet og kontekst". Konstruksjonen av dagens tilnærming til høyhus som styrt av følelser kan anses som en form for karakteristisk ordbruk som jeg mener kan forstås som spesifikk innen storbydiskursen. Røe og Skogheim (2003) og Hanssen og Saglie (2010) peker på hvordan diskreditering av aktørers innspill som emosjonelle og lite profesjonelle kan bidra til å konstruere innspillene som lite legitime i debatt om store utviklingsgrep i byutvikling.

Konsulent 2 anser utfordringene i sentrumsutviklingen som et produkt av manglende visjoner, kunnskaper og ressurser til å takle den pågående veksten: "[D]et er for lite styrke, det er for lite.. altså, de verdier og visjoner som ligger til grunn er for dårlige sånn som det er i dag og det må rett og slett være på plass for at en by skal kunne ha en vellykket utvikling".

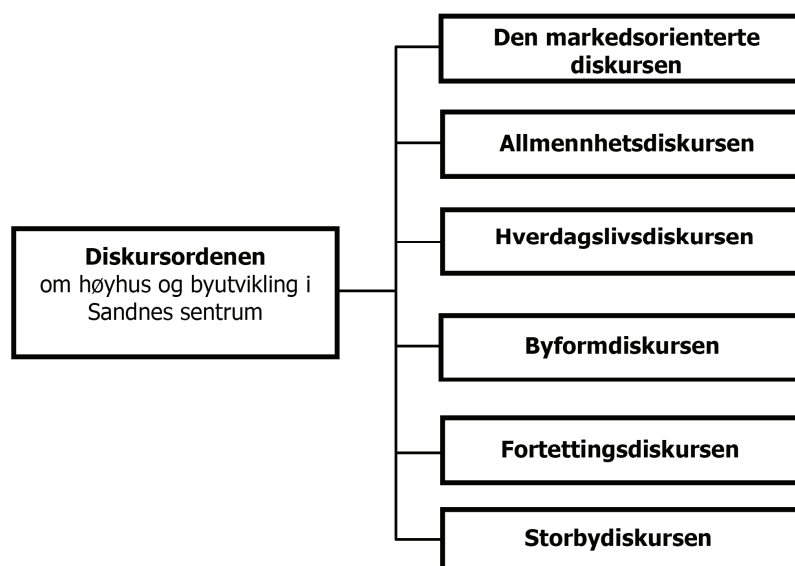
Planleggeren i fylkeskommunen peker på at det er en manglende politisk forståelse for hva framtidens by skal være og hva det egentlig vil si å utvikle en "by":

"[M]ye av disse tankene om urbanisering i en mer bymessig retning er relativt nytt i området her. [...] [D]e har på en måte ikke kommet til "neste steg", som egentlig er å utforme og bygge bymiljø, og det er litt det vi møter i Sandnes sentrum, at de ender opp med et litt sånn tettere enn vanlig boligfelt."

Klarere planer og visjoner vil ifølge Konsulent 2 gi "[...] noe vi kan jobbe etter, gi oss noe som stimulerer både oss og investorer og bebyggere" og dermed skape et felles mål for byutviklingen.

6.7 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg argumentert for at meningsinnholdet som blir gitt høyhus i Sandnes sentrum kan sies å inngå i meningsmønstre. Jeg hevder at disse meningsmønstrene utgjør diskurser om høyhus og byutviklingen i Sandnes sentrum. I analysen har jeg knyttet representasjoner av høyhus i Sandnes til ulike diskurser og til teori om arkitektur, byplanlegging og byutvikling. De seks diskursene jeg har avgrenset utgjør til sammen det jeg har definert som *diskursordenen om høyhus og byutvikling i Sandnes sentrum* (se figur 4).

Figur 4. Diskurser innen diskursordenen om høyhus og byutvikling i Sandnes sentrum.

Diskursene kan forstås som kontekstspesifikke konstruksjoner der det trekkes på argumenter og perspektiver hentet fra mer generelle diskurser på andre nivåer. Analysen illustrerer hvordan ulike oppfatninger av byutviklingen er fremtredende tema i diskusjonene om høyhus og byutvikling i Sandnes sentrum. Analysen viser også hvordan ulike typer kunnskap og interesser tillegges forskjellige grader av legitimitet hos aktører som argumenterer innen ulike meningsmønstre.

7 Analyse av debatten om Øglændkvartalet

I dette kapitlet presenterer jeg min analyse av den diskursive praksisen i debatten om høyhus som en del av det omtalte utviklingsprosjektet i Øglændkvartalet. Fordi utviklingsprosjektet utfordret sentrumsplanen og er lokalisert i et historisk viktig område, førte planforslaget til stort engasjement. Flere av deltakerne i debatten om høyhuset var representanter fra aktørgrupper med viktige posisjoner innen diskusjonene om byutvikling i Sandnes. En analyse av debatten gir, etter mitt syn, derfor et interessant innblikk i hvordan sentrale aktører i byutviklingen i Sandnes forstår byutviklingen og argumenterer for sine interesser og perspektiver.

Ved å undersøke hvordan aktører interdiskursivt konstruerer sine argumenter, kan man få et innblikk i hvordan ulike deltagere i det offentlige ordskiftet kjemper om å definere den "riktige" oppfatningen av høyhus i Gamlebyen og ulike aktørers roller i byutviklingen. I lys av Laclau og Mouffes (2001) diskursteori kan altså debatten sies å være preget av antagonisme. Jeg har valgt å fokusere analysene av debatten rundt tre debattinnlegg. Bakgrunnen for dette er at det framstår som om innleggene har påvirket hvordan høyhus i Sandnes sentrum omtales av andre aktører i debatten, og fordi innleggene ble oppfattet som viktige av flere av mine informanter. Innleggene er en gjengivelse i Aftenbladet av et innlegg fra en arkitekt fra Snøhetta på den tidligere omtalte Huseierkonferansen, et debattinnlegg i Aftenbladet fra en arkitekt som er konsulent i LINK Arkitektur og et debattinnlegg i Aftenbladet skrevet av byantikvaren. Tilslutt vil jeg belyse relasjonen mellom den diskursive praksisen, min diskursorden og den sosial praksisen i byutviklingen gjennom å knytte mine funn til litteratur og teori om arkitektur, byplanlegging og byutvikling.

7.1 Arkitekten fra Snøhetta og støtten til byplan

Som tidligere nevnt ble det våren 2014 arrangert en konferanse der ulike aktører, både innen byutviklingen i Sandnes og utenfra, ble invitert til å snakke om høyhus som en del av utviklingen i Sandnes sentrum. Innlegget til arkitekten fra Snøhetta på huseierkonferansen ble av flere av mine informanter ansett som et viktig bidrag i debatten. Byantikvaren beskrev i intervju invitasjonen som et "wild card", ettersom ingen visste akkurat hva arkitekten fra Snøhetta kom til å mene om høyhus i Sandnes. I sitt fremlegg viste arkitekten seg å støtte planleggingsadministrasjonen sin linje i høyhusspørsmål, og omtalte som tidligere nevnt

forslaget om mer fleksible retningslinjer med tanke på høyhus som et "feilgrep". Hennes fremlegg ble fremstilt på denne måten i en artikkel i Aftenbladet (08.05.14):

"Dere er helt avhengige av forutsigbarhet, og dere må ha politikere som tør å vedta, sa [arkitekten] i et innlegg for politikere, utbyggere og næringslivsfolk under en konferanse i Sandnes nylig. [Arkitekten] er seniorarkitekt i Snøhetta, et arkitektfirma som har tegnet mange prestisjetunge bygg. [...] [Arkitekten] mener politikerne i Sandnes begir seg inn på en farlig vei når de nå vil være mer fleksible. - Nå er det en trend å bygge høyt, fordi det ligger en forventning om at det skal skape aktivitet. Men høyhus i seg selv skaper ikke aktivitet på gateplan. Hva er et høyhus i Sandnes? [...] Og hvorfor trenger byen høyhus? Dette må dere finne ut av først, sa [arkitekten] i innlegget. Hun brukte utbyggeren Otium sine planer om et høyhus i Øglændkvartalet som eksempel. - Et høyhus her vil utdeliggjøre Sandnes sin identitet. Den historiske delen av byen er historisk og bør få være historisk. Det blir aldri gode løsninger av å inngå kompromisser, mener [arkitekten]. [...] [Arkitekten] benyttet anledningen til nærmest å hylle Sandnes kommunes fagleder for utviklingen i sentrum [...]. Hun mener kommunen er heldig som har en fagperson i sin midte som ønsker å stå for en konsekvent linje blant annet i spørsmålet om høyhus."

Arkitekten fra Snøhetta fremstiller høyhus i Gamlebyen som et potensielt ødeleggende grep i utviklingen av sentrumsområdet, og som et uttrykk for en trend i tiden heller enn et gjennomtenkt byutviklingsgrep. Hun kan dermed sies å trekke på byformdiskursen. Argumentene relateres også til behovet for en overordnet styring av byens utvikling. Slik trekkes det også på allmennhetsdiskursen. Dermed opprettes det interdiskursivitet mellom byformdiskursen og allmennhetsdiskursen.

7.2 "Fremtidens Sandnes skapes i dag"

I forbindelse med Huseierforum påpekte fagleder for sentrum ifølge Aftenbladet (08.05.14): "I Roma er ingen hus høyere enn Peterskirken. Slik har det vært i 500 år". Henviingen til Roma ble plukket opp av konsulenten fra LINK Arkitektur i hennes argumentasjon for eget prosjekt. Som et svar til de kritiske utspillene til fagleder for sentrum og arkitekten fra Snøhetta kom dermed et debattinnlegg med tittelen "Sandnes er ikke Roma..." på trykk i Aftenbladet (27.05.14):

"[M]en Peterskirken er 132,5 meter høy, så hvis den er den nye målestokken i Sandnes, ligger vi med våre 50 meter godt under! Peterskirken er dog et landemerke i Roma, et punkt å orientere seg etter. Hvilket punkt er det vi orienterer oss etter i Sandnes? Hva er landemerket her? Hva er landemerket for Langgata, hva er det som viser oss at det faktisk skjer noe i Langgata? [...] Det skrives mye om hvor skummelt og galt det er å bygge høye hus i byen. Hva er vi så redd for skal skje? Vil Sandnes bli ødelagt? Vil

Langgata bli ødelagt? [...] Alle elsker Langgata, men ingen investerer penger i den. [...] I dag er fokuset i Sandnes rundt Vågen og på østsiden av jernbanen. Det har ikke skjedd stort av investeringer i Langgata på 30 år, mens byens ellers har vært i vekst. Bygninger står tomme og forfaller. [...] Sandnes er en by i fremgang, og det kan se ut til at vi er kommet til det punktet hvor noen er blitt redde for byens vekst og utvikling. Og det er kanskje naturlig? Endring kan gi bekymring og angst, men kan også være stimulerende og nødvendig."

Her tegnes det et bilde av Langgata som et forfallent område som preges av lite investeringsvilje og uten noen symbolbygg som viser at Langgata er byens hovedgate. Samtidig påpekes hvordan delene av byen som ligger i Vågen og på østsiden av jernbanen er i en voldsom vekst. Sandnes fremstilles som en by i veldig fremgang, men der redselen for endring stanser veksten på vestsiden av jernbanen. Konsulenten kan dermed sies å trekke på storbydiskursen, samtidig som hun trekker på konstruksjonen av Langgata som et sted som krever investeringer for å igjen komme ovenpå og ta del i byens vekst. Videre stilles det spørsmål om kommunens strategi for utviklingen av gaten:

"Bilder fra byens hovedgate taler sitt eget språk. Den er ikke fylt av karnevalskledde mennesker i lykkerus til daglig, som vist i utkastet til den nye sentrumsplanen. Gata er stort sett ganske tom. Og det vil den fortsette å være, om vi ikke gjør noe med det! [...] Hva er egentlig visjonen for fremtidens by? Politikerne i Sandnes skal ha honnør for å tørre å se på gamle regler og for å sette spørsmålstegn ved det som har vært styrende for byens utvikling. [...] Vi er en gruppe arkitekter som ønsker å bygge nye bygg her. Vi ønsker å lage nye plasser, nye smågater, vi ønsker å forvandle noen gamle, stygge andunger til vakre svaner, vi ønsker å bygge nye boliger, og vi ønsker å bygge et nytt hotell. Vi vil skape gårdsrom og urbane plasser, små krinkelkroker til nye butikker. Kanskje et høyhus i midten. Som viser at her er Langgata. Her skjer det noe! [...] Oslo-boerne hatet barkode-byggene inntil høyhusene plutselig sto der og ga kvalitet til en slitt bydel. [...] Fremtidens Sandnes skapes i dag." (Aftenbladet 27.05.14)

I debattinnlegget henviser konsulenten til høyhusets potensielle effekt som et symbol på aktivitet i Langgata og trekker på konstruksjonen av høyhuset som en potensiell markør for byen. Henvisningen til Barcode er med på å etablere høyhuset som et naturlig utviklingstrekk i en by i utvikling, og som en endring som oppleves som positiv når man har utfordret frykten for endring. Ved å trekke fram behovet for politiske fleksibilitet for å takle veksten, plasserer konsulenten seg også innen den markedsorienterte diskursen. Argumentet utdypes i en artikkel i Aftenbladet (04.03.14a), der hun besvarer et spørsmål om hvorvidt hun trodde planen ville gå igjennom i kommunen slik: "Jeg tror Sandnes kommune er velsignet med ganske ambisiøse politikere, som ser at Langgata er i ferd med å dø". Samtidig påpekes det

hvordan gaten ikke har det livet som en prøver å skape gjennom dagens utviklingsstrategier. Dette livet hevdes derimot det foreslåtte utviklingsprosjektet å bidra til. Slik trekkes det på byformdiskursen og målet om å bidra til sosialitet gjennom formgivning. Videre trekkes også bærekraftaspektet inn som et argument for utnyttelsen i prosjektet og høyhuset når konsulenten skriver: "Vi ønsker at flere mennesker skal leve, jobbe og handle i Langgata og området rundt Langgata. Det er bærekraftig og resirkulering av gammel jord!" (Aftenbladet 27.05.14). I en artikkel i Aftenbladet (04.03.14a) knytter konsulenten prosjektforslaget mer eksplisitt til nasjonale krav og føringer: "Nasjonalt er det et krav at man skal bygge tett og høyt i bysentrene, så jeg tenker at planene for Øglændkvartalet er helt i tråd med de nasjonale retningslinjene". Her trekkes fortettingsdiskursen inn i argumentasjonen, samtidig som det trekkes på konstruksjonen av høyhus som et godt grep for en tett og bærekraftig by. Slik etableres det interdiskursivitet mellom storbydiskursen, byformdiskursen, den markedsorienterte diskursen og fortettingsdiskursen i argumentasjonen til konsulenten.

7.3 Byantikvarens innlegg og spørsmålet om interesser

Som et tilsvarende på konsulentens fra LINK sitt debattinnlegg hadde byantikvaren et innlegg på trykk i Aftenbladet (05.06.14) der det ble argumentert mot Otiums utviklingsprosjekt. I sin argumentasjon la byantikvaren stor vekt på å påpeke relasjonen mellom arkitekten fra LINK og oppdragsgiver Otium:

"[Konsulenten fra LINK Arkitektur] promoterer med engasjement og patos oppdragsgiver Otiums høyhusprosjekt i Langgata. [...] [Konsulentens] engasjerte innsalg av prosjektet er helt legitimt. Hun representerer arkitektkontoret Link Arkitektur, en virksomhet som lever av konsulentoppdrag. Link Arkitekturs ansvar er å utføre oppdraget fra Otium AS på en arkitektfaglig best mulig måte, for deretter promotere prosjektet helt fram til endelig realisering. Otiums suksess er også Link Arkitekturs suksess, med tanke på framtidige oppdrag. [...] Det ligger ikke et visjonært byplangrep til grunn for plasseringen av Otiums sitt høyhus, men en tilfeldig eiendomsutviklers ønske om å realisere sin eiendom. [...] Det er ikke sikkert at det som Otium og Link Arkitektur er tjent med, er til beste for Sandnes. Men dette er det politikerne som skal avgjøre. Beslutningen skal tas som siste ledd i en demokratisk prosess, der ulike samfunnsinteresser blir hørt, også byantikvarens syn i saken."

Makten om hva som vil bli det endelige valget i saken påpekes å ligge hos politikerne og ikke hos andre aktører i byutviklingen. Ved videre å trekke fram prosessens demokratiske aspekt, konstrueres en slik prosess som en motsats til en prosess basert på en markedslogikk. Det kan dermed sies at byantikvaren trekker på allmennhetsdiskursen i sitt innlegg. Samtidig påpekes

det hvordan høyhuset og den høye utnyttelsen i prosjektet må tilskrives utbyggers interesse for utnyttelse av egen tomt, heller enn å bli ansett som et visjonært byutviklingsgrep. Slik skaper byantikvaren interdiskursivitet mellom byformdiskursen og allmennhetsdiskursen.

Byantikvaren skriver videre at konsulenten "[...] spiller på en frykt for at bevaring er synonymt med stagnasjon" (Aftenbladet 05.06.14). Hun argumenterer for at det ikke er slik at man enten må velge mellom vern eller utvikling:

"Vern er en form for utvikling innenfor en angitt ramme. [...]. Undersøkelser gjennomført av OECD og EU viser at et steds beste sjanse til å hevde seg i en stadig mer global utvikling, er nettopp å dyrke sitt særpreg og sin historie. [...] Sandnes er ikke Roma, men har allikevel sin historie og egenart som er verdt å ta vare på. På samme måte som Europas vakreste byer verner om sine eldste bydeler som juveler, må Sandnes verne om sin historie og særpreg."

Her knytter byantikvaren sin kritikk av konsulentens retorikk til byformdiskursen. Samtidig henvises det til europeiske undersøkelser av stedsutvikling og konkurranse. Slik kan det også sies å etableres intertekstualitet med en eksternt diskurs fokusert rundt urban entreprenørpolitikk. Det påpekes også at Sandnes har et særpreg det er verdt å ta vare på, et utsagn som kan sies å trekke på konstruksjonen av gamle Sandnes som byens "sjel" og den nasjonale anerkjennelsen området har fått av Riksantikvaren. Videre kritiserer byantikvaren argumentet om at høyhuset i prosjektet vil være et landemerke for Langgata:

"Otiums hotell har ikke potensialet til å bli et enestående landemerke, slik utbygger og arkitekter ønsker. Til det planlegges det for mange høyhus og for mange hotell i Sandnes sentrum. Det er heller ikke noe unikt med et høyhus, høyhus finnes overalt og planlegges i hver minste by."

Her trekker byantikvaren på konstruksjonen av høyhus som "unødvendig og uoriginalt". Høyhuset fremstilles som ordinært; som uttrykk for en bygningsform som vokser fram overalt og som ikke vil gi noe til byen. Et slikt bilde står i sterk kontrast til konstruksjonen av høyhus som en markør for byen, der det ble påpekt hvordan ekstraordinær estetikk var et viktig aspekt hvis høyhuset skulle ha en slik funksjon.

7.4 Makt, interesser og kunnskap i byutviklingen i Sandnes sentrum

Fairclough vektlegger viktigheten av å se diskursiv praksis i relasjon til diskursordenen og de sosiale og kulturelle relasjoner som utgjør den diskursive praksisens kontekst (Jørgensen og Phillips 2002). For å se den diskursive praksisen i debatten i relasjon til sosial praksis, har jeg sett innleggene i debatten i lys av teori om arkitektur, byplanlegging og byutvikling, samtidig som jeg har relatert debatten til min diskursorden.

Som Falleth og Saglie (2012) og Børrud (2012) peker på, preges norsk byplanlegging av at markedsaktører får en stadig viktigere rolle. Samtidig peker Harvey (1989b) og Bergsli (2005) på globale trender innen bypolitikken, der byens myndigheter i større grad enn tidligere må hevde seg som proaktive tilretteleggere for investeringer fra næringsliv og eiendomsutviklere. Når konsulenten relaterer spørsmålet om utviklingsprosjektet til behovet for politiske fleksibilitet, sees høyhuset i sammenheng med den pågående debatten om forslagene til nye retningslinjer i den reviderte sentrumsplanen. Sett i lys av uttalte målsetninger om politisk handlekraft i møte med veksten i byen, kan en slik kobling forstås i lys av Charney (2007) og Kaika (2010), og deres tolkning av endringer i høyhusreguleringen i London som et ønske om å manifestere en institusjonell fleksibilitet og vilje til å tilpasse seg nye markeder og næringsaktører. Som påpekt av Grubbauer (2014) og Jones (2009) har arkitektur som knyttes til visse forståelser av samfunnet en viktig rolle som en fysisk manifestasjon som gjør sosiale og institusjonelle endringer meningsfulle. Når høyhus relateres til forestillinger om en omstillingsvennlig by i vekst og fremgang, kan høyhus, og den politiske tilnærmingen til disse, forstås som et ledd i kommunikasjonen av en ny og markedsorientert identitet for byen og dens politiske miljø. Debatten om høyhus og forslaget om en ny tilnærming til reguleringen av høyhus, kan dermed tolkes som et uttrykk for en uenighet om oppfatningen av markedsaktørens rolle i dagens byutvikling. Et viktig spørsmål blir dermed hvilken rolle politisk styring skal inneha i en prosjektbasert byutvikling som, ifølge Børrud (2012), fremtvinger en pragmatisk tilnærming. Diskrepansen i tilnærmingen til spørsmålet om nye reguleringer for høyhus, innen henholdsvis den markedsorienterte diskursen og allmennhetsdiskursen, kan eksemplifisere nettopp en slik uenighet.

I sitt innlegg argumenterte arkitekten fra Snøhetta for viktigheten av at offentlige aktører beholder grepet om byutviklingen. Når journalisten vektlegger arkitekten i Snøhetta sin tilhørighet til et merittert arkitekturfirma, tillegges hun høy grad av autoritet innen det Skogheim (2008) omtaler som arkitekturfeltet, og dermed også symbolsk kapital. Høy

symbolsk kapital er ifølge Bourdieu (1991) avgjørende for den symbolske makten til å definere riktige og gale sosiale praksiser. Innen byutvikling ligger denne symbolske makten i stor grad hos de som representerer spesialistsystemer som arkitektur og byplanlegging (Skogheim og Røe 2003). I avisartikkelen tillegges arkitekten fra Snøhetta autoritet innen arkitektur og byutvikling og dermed legitimitet til å uttale seg innenfor en tematikk som høyhus. Arkitekten sin autoritet og potensielle makt kommer også til syne i Byantikvarens betegnelse av invitasjonen til Huseierkonferansen som et "wildcard". Et slikt utsagn kan tolkes som en anerkjennelse av at arkitektens mening om høyhus i Sandnes vil kunne ha påvirkning på den lokale diskusjonen. Ved å fremme administrasjonens linje i høyhusspørsmålet, tillegger arkitekten fra Snøhetta planadministrasjonen sitt argument større grad av faglig legitimitet fra det som kan oppfattes som en nøytral ekspertkommentator utenfra.

Lederen for sentrumsforeningen mente at Snøhettas tidligere engasjement i Sandnes i forbindelse med utarbeidelsen av en byvisjon i 2010, var et annet aspekt som styrket legitimiteten i arkitektens utsagn. Dermed knyttes ikke fagkunnskapen til Snøhetta kun til arkitektkontorets posisjon innen det nasjonale og internasjonale arkitekturfeltet, men også til tidligere erfaringer fra lokalområdet. Lederen for sentrumsforeningen trodde for eksempel at huseiere og eiendomsutviklere som hadde deltatt på konferansen hadde blitt "mer nyanserte" i sin tilnærming til høyhus: "[D]et ble opplevd som om at du skulle ikke miste kvaliteten i denne delen av byen bare fordi en utbygger skulle ha det høye huset, hvis vi kan finne andre måter å få en stor nok utnyttelse til at det blir lønnsomt". Slik kan oppfatningen av Gamlebyen som et bevaringsverdig kulturmiljø og høyhuset som potensielt ødeleggende for dette miljøet ha blitt styrket hos relevante huseiere og utviklere i sentrumsområdet.

For å underbygge legitimiteten til konstruksjonen av kulturmiljøet som en bevaringsverdig helhet, relaterte byantikvaren sine argumenter for bevaring til et økonomisk argument om hvordan byer som tar vare på sin særegenhet gjennom bevaring av sine historiske sentrum og bydeler også er attraktive og konkurransedyktige byer. En logikk basert på en faglig tilnærming til kulturhistorie, arkitektur og byplanlegging blir dermed koblet sammen med en økonomisk logikk som vektlegger områdets potensial som det Zukin (1998) omtaler som et konsumlandskap. Et slikt argument kan sees i sammenheng med det Ashworth og Larkham (1994 i Short 2012) oppfatter som en utvikling der vern og bevaring i større grad enn tidligere legitimeres gjennom å presentere bevaringstiltak som ledd i konsumorienterte

strategier. Slik kan koblingen sees som det Fairclough (1992: 99) kaller en "process of marketization", der en markedsøkonomisk rasjonalitet overføres til nye samfunnsområder. Samtidig kan koblingen mellom bevaring og en slik rasjonalitet sees i sammenheng med det Short (2012) fremlegger som et av hovedmålene innen vern og bevaring i byen, nemlig at en skal bidra til at historiske miljøer blir en del av levende bysamfunn. Det er også en slik målsetning som kan sies å ligge til grunn for aktørene som argumenterer innen byformdiskursen. Ved å trekke inn den økonomiske dimensjonen av byutviklingen i sitt argument, kan det tenkes at byantikvaren prøver å overbevise om at det er flere alternativer for en økonomisk utvikling av området på vestsiden av jernbanen.

Konsulenten stiller derimot spørsmål ved de visjoner som ligger til grunn for utviklingen av Sandnes sentrum. En opplevelse av mangel på visjoner og retning er et viktig moment innen storbydiskursen. Som påpekt av Nordahl (2012) er utformingen av visjoner en sentral del av det offentliges rolle i dagens byplanlegging. En forutsetning for at samfunnets interesser skal ivaretas i byutvikling gjennom transformasjon og fortetting er ifølge Bowitz og Høegh (2005) at byens myndigheter har klare oppfatninger om målene, verdiene og virkemidlene som ligger til grunn for utviklingen. I møte med det som konstrueres som et restriktivt rammeverk som gir uklare føringer og ikke har rom for pragmatiske løsninger, blir argumentasjonen om å utfordre planverket mer legitim enn den ville vært i en situasjon der det var større enighet om klare rammer for byutviklingen.

7.4.1 Fagkunnskap, autonomi og interesser

Et viktig aspekt ved konsulentens argumentasjon er hennes konstruksjon av sin posisjon som representant for en arkitektgruppe som, gjennom faglige grep, vil bidra til å nå mål om miljømessig bærekraft og skape nye uterom og tilrettelegge for sosialt liv i Sandnes. Konsulentens diskursive praksis kan forstås i relasjon til aktører innen arkitekturfeltet sin evne til å gjøre spørsmål om økonomi om til spørsmål om estetikk og form, det Jones (2009) kaller arkitekturfeltets autonomi. Hos konsulenten blir spørsmålet om utviklingsprosjektet et spørsmål om urban form og bærekraft, heller enn et spørsmål om interesser og bruddet med sentrumsplanens føringer. Ved å knytte utviklingsforslaget til storbydiskursen og byformdiskursen, etablerer konsulenten sine argumenter innen et arkitekturfaglig specialistsystem. Dermed påberoper konsulenten seg ekspertise på arkitektur og byutvikling, i tråd med Häikiö (2007) sin forståelse av strategier for å gi sine argumenter legitimitet. Høyhuset blir her en del av den totale pakken som utviklerne og deres konsulenter skal tilby

byen. Argumentet for høyhusets plass i prosjektet baserer seg på konstruksjonen av høyhus som et tegn på modernitet og vitalitet, slik det påpekes av McNeill (2005) og King (2004). I tråd med eksempelet til Sandercock (2006) fremheves det også hvordan høyhuset kan være et viktig tilskudd til byen som kan bidra med kvaliteter, både i den fysiske strukturen og med tanke på å bringe funksjoner inn i byen. Slike kvaliteter anses som å ville kunne skape positive synergier og bidra til en attraktiv, tett by, slik det fremmes innen den teoretiske diskursen om kompakt byutviklingen (Jabareen 2006). Selv om planen bryter med sentrumsplanen på flere punkter legitimeres disse bruddene med hva forslaget gir tilbake til byen gjennom oppgradering av Langgata og de miljømessige fordelene ved å fortette nær et viktig kollektivknutepunkt.

I sitt svar til konsulenten avviser derimot byantikvaren hennes autonomi og ekspertstatus. I tråd med Jones (2009) og Dovey (2010) vektlegger byantikvaren hvordan konsulenten ikke innehar en rolle som en nøytral fagperson, men at hun i sin rolle som prosjektets arkitekt er sterkt knyttet til de økonomiske interessene til sin oppdragsgiver. Når konsulentens faglige autonomi avvises ved å relatere hennes rolle til politiske og økonomiske aspekter ved byutviklingen, blir spørsmålet om høyhuset et politisk-økonomisk spørsmål. Når byantikvaren videre anser konsulenten som å spille på frykten for Langgatas stagnasjon for å fremme egne argumenter, kan argumentasjonen sees i relasjon til hvordan Otium konstrueres som de ansvarlige for Langgatas forfall innen hverdagslivsdiskursen. Når Dovey (2008) kategoriserer høye bygg i byen som antiurbane urbane former, forstår han dem som et uttrykk for *kreativ destruksjon*, der kapitalkrefter bidrar til å bygge opp og rive ned bylandskapet i tråd med behovene innen økonomien. Dovey (2008: 133) anser store, prangende høyhus som ødeleggende for lokale steds-kvaliteter, ved at markedet utnytter steders attraktive kvaliteter uten å gi noe tilbake til stedet og potensielt ødelegger de opprinnelige kvalitetene. Han vektlegger at også arkitekter og planleggere er dypt involvert i slike prosesser. Når det innen hverdagslivsdiskursen argumenteres for at forfallet i bygningsmassen i Langgata er et produkt av et spekulativt forsøk på å tvinge igjennom et utviklingsprosjekt som bryter med de fastsatte føringene, kan argumentene forstås i lys av Dovey (2008) sitt perspektiv. Utviklingsforslaget anses dermed å være et produkt av økonomiske interesser og egen nytte, heller enn et bidrag til utviklingen av sentrumsområdet.

Videre avviser byantikvaren også de arkitekturfaglige argumentene for høyhuset som en markør for byen. Innen det som kan kategoriseres som en generell, arkitekturfaglig diskurs anses det at høyhus som skal være symbolbygg og landemerke innehar et representasjonelt

ansvar for å formidle identitet og være et estetisk element i bylandskapet (Crilley 1993; Jencks 2005). Ifølge byantikvaren er dette ikke tilfellet med hotellhøyhuset i utviklingsprosjektet. Dovey (2008) mener at store høyhus kan bidra til å bryte ned steders identitet ved å tømme dem for deres opprinnelige symbolikk. Hos byantikvaren blir høyhuset fremstilt som et symbol på en mislykket utviklingsstrategi, som heller bryter ned karakter og identitet ved å følge en høyhustrend, heller enn å bygge opp rundt eksisterende kvaliteter. I sitt debattinnlegg plasserer byantikvaren altså konsulenten i en slik posisjon at det etterlates lite legitimitet til å uttale seg i spørsmålet om høyhus.

8 Konklusjon

I denne oppgaven har jeg tatt utgangspunkt i to overordnede problemstillinger. For det første har jeg ønsket å undersøke hvordan høyhus konstrueres i diskusjonen om byutviklingen i Sandnes sentrum. For å besvare den første problemstillingen har jeg tatt for meg hvordan høyhus blir gitt mening som en del av utviklingen av sentrumsområdet og hvordan dette meningsmangfoldet er konstruert i form av ulike diskurser.

For det andre har jeg hatt en målsetning om å undersøke hvorvidt den diskursive praksisen i debatten om høyhuset som var foreslått i Øglændkvartalet kunne eksemplifisere konflikter om makt og interesser i byutviklingen i Sandnes sentrum. For å besvare den andre problemstillingen har jeg sett nærmere på den diskursive praksisen i debatten og relatert denne til den sosiale praksisen i byutviklingen i Sandnes. Jeg har analysert det jeg anser som tre viktige innlegg i debatten og sett den diskursive praksisen i disse tekstene i lys av min diskursorden og teori om arkitektur, byplanlegging og byutvikling.

8.1 Hvordan gis høyhus mening som en del av byutviklingen i Sandnes sentrum?

Høyhus representeres som en bygningstype som kan være en markør med et symbolsk innhold. Høyhuset fremstilles som et sosio-rømlig fenomen som vitner om en by i vekst, endring og utvikling. En slik effekt krever imidlertid at høyhuset innehar estetiske kvaliteter som gjør det ikonisk og interessant. Det symbolske innholdet knyttes også til form og funksjon, ved at høyhus kommuniserer høy tetthet av mennesker og dermed folkeliv og interesse. Med sitt symbolske potensial representeres høyhus som en bygningstype som kan være med på å endre Sandnes sin posisjon i regionen og bidra til å underbygge forestillingen om en by i vekst som utfordrer nabobyen Stavanger. Det påpekes også hvordan høyhuset kan bringe oppmerksomhet til spesifikke utviklingsprosjekter ved å la eiendomsutvikleren vise seg fram i markedet. Slik kan imidlertid også høyhus føre til interessekonflikter mellom faginteresser som vil markere byen der de mener det er faglig riktig, og markedsaktører som vil benytte høyhuset som markør med grunnlag i en markedsvurdering. Samtidig er det også aktører som anser at høyhuset symboliserer en "utdatert modernitet" og dermed ser bygningstypen som et lite originalt byutviklingsgrep som kan bidra til å ødelegge byens identitet.

Høyhuset konstrueres også som en del av den tette byen. Med grunnlag i sitt potensial for høy tetthet på lite grunnareal, representeres høyhuset som et viktig byutviklingsgrep for en bærekraftig byutvikling. Samtidig relateres argumenter om tetthet og bærekraft også til eiendomsutviklers interesse av å få så høy utnyttelse av sine tomter som mulig og hvordan slike interesser sammenfaller med politiske målsetninger. Videre konstrueres høyhus som både et gode og et onde i den tette byen. I disse representasjonene artikuleres høyhuset sammen med det som kan anses som å være en myte om urbanitet. Når høyhus representeres som et potensielt gode i den tette byen, relateres bygningstypen til en forestilling om en tett og flerfunksjonell by som er tilpasset menneskelig skala og har uterom av høy kvalitet, eksemplifisert ved henvisning til en forestilling om den europeiske byen. Her representeres høyhuset som et middel til å effektivisere arealbruken på en slik måte at en kan gi plass og økonomi til å skape estetisk tiltalende og varierte bygningsformer, gode uterom og grøntområder, samt gi utsikt. Utfordringer som skygge og vind konstrueres som problemer som kan løses med tekniske hjelpemidler. Når høyhuset representeres som et potensielt onde i den tette byen, relateres bygningstypen til en by som er utflytende og tilpasset biler heller enn mennesker, eksemplifisert ved henvisning til en forestilling om den amerikanske byen. Her blir høyhuset en trussel mot gode bomiljø ved å fremstilles som en generator av trafikk og en bygningstype som ødelegger uterommene rundt seg. Hos de som er skeptiske til høyhus, vektlegges viktigheten av overordnede planer for at byggene skal kunne fungere i byen. Slik konstrueres høyhusforslag som fremmes i individuelle detaljplaner som et uttrykk for eiendomsutviklers interesse, mens høyhus som fremmes som del av en overordnet plan som et potensielt gode for byens utvikling.

Høyhuset gis også mening i relasjon til spørsmål om bevaring og utvikling i området på vestsiden av jernbanen. Blant annet fremstilles høyhus som et positivt bidrag for å opprettholde aktiviteten i Langgata, ivareta identiteten til det gamle handelsmiljøet og styrke vestsiden i møte med den omfattende veksten på østsiden av jernbanen. Høyhushotell representeres som et byutviklingsgrep som kan skape aktivitet og gi de volumene som kreves for investeringer, uten at det trenger å bryte med området eksisterende kvaliteter. I andre konstruksjoner representeres høyhus som en trussel mot kulturmiljøet og de kvalitetene som eksisterer på vestsiden av jernbanen. Høyhus representeres som en bygningstype som vil bidra til å senke kvaliteten på et kulturmiljø av lokal og nasjonal interesse som er verdifullt nettopp på grunn av sitt homogene skalavolum. Kulturmiljøet konstrueres ikke bare som

verdifullt på bakgrunn av sin fysiske form, men også fordi området relateres til minner, identitet og funksjon som sosial møteplass.

De forskjellige representasjonene tillegger høyhus i Sandnes sentrum ulikt meningsinnhold. Høyhus i Sandnes kan anses å være en flytende betegnelse i et antagonistisk terreng, der ulike aktører kjemper om å definere tegnets mening ved å artikulere det i sammenheng med andre tegn og begreper. Når høyhus artikuleres i sammenheng med tegn som "moderne", "god by" og "bevaring" på ulike måter, fremstilles høyhus i Sandnes sentrum som både et eksempel på "god" og "dårlig" byutvikling.

8.2 Hvilke diskurser konstrueres i diskusjonen om høyhus og byutvikling i Sandnes sentrum?

Jeg hevder at aktørene i mitt datamateriale hovedsakelig trekker på seks ulike diskurser i sin diskursive praksis: Den markedsorienterte diskursen, allmennhetsdiskursen, hverdagslivsdiskursen, byformdiskursen, fortetningsdiskursen og storbydiskursen. Disse seks diskursene er konstruert i samspill mellom de aktørene som har produsert tekstene i datamaterialet, meg som forsker og mitt teoretiske rammeverk. Diskursene utgjør til sammen min avgrensede diskursorden.

Innen det jeg har betegnet som *en markedsorientert diskurs* vektlegges viktigheten av at byens politikere og myndigheter må være fleksible i møtet med forslag om utviklingsprosjekter. De som trekker på denne diskursen er i hovedsak utviklingsorienterte politikere og markedsaktører på utvikler- og konsulentsiden. Innen diskursen representeres høyhus som et byutviklingsgrep som vil kunne bringe inn nye funksjoner og spektakulær arkitektur til byen, og som vil kunne sikre lønnsomhet og gjennomførbarhet for utviklingsprosjekter. Diskursen opprettholdes blant annet av den binære fremstillingen av valget mellom høyhus og utvikling på den ene siden, og restriktive byggehøyder og stagnasjon på den andre. Fremstillingen er med på å naturalisere utviklernes krav om at høyhuset må være en del av deres utviklingsprosjekter. Støtten til forslaget om nye retningslinjer for byggehøyde og høyhus fra aktører innen diskursen illustrer hvordan det eksisterende planverket konstrueres som restriktivt. Diskursen kan altså sies å fremme de kommersielle aktørenes rolle i byutviklingen og være orientert mot viktigheten av krav om tids- og kostnadseffektivitet.

Det jeg har kalt *allmennhetsdiskursen* konstrueres og produseres av representanter fra sivilsamfunnet og offentlige planleggere på ulike forvaltningsnivå. Innen diskursen fremstilles

overordnede planer som viktige verktøy for å kontrollere byutviklingen, og for å gi grunnlag for en helhetlig og forutsigbar byutvikling med input-legitimitet. Metaforen om at man må passe på at byutviklingen ikke "kjører av sporet" skaper et bilde av en byutvikling som må kontrolleres hvis man skal klare å utvikle det som oppfattes som en god by. Forslaget om nye retningslinjer for byggehøyde og høyhus forstås som problematisk på bakgrunn av at retningslinjene antas å ville føre styringen av høyhus vekk fra et overordnet plannivå. En slik utvikling fremstilles som problematisk, ettersom det oppleves som politikerne er alt for lydhøre overfor markedsaktører med interesser som potensielt står i motsetning til allmennhetens interesser.

Det jeg har kalt for *hverdagslivsdiskursen* kan forstås som en lekmanndiskurs der aktørene innen diskursen trekker på sine erfaringer og opplevelser fra sin livsverden i sin konstruksjon av byutviklingen i Sandnes sentrum. Aktørene som produserer og reproduserer diskursen er innbyggere i Sandnes og butikkeiere i sentrum. Innen diskursen fremstilles høyhus hovedsakelig som et spørsmål som i stor grad er knyttet til eiendomsutvikleres og naboers egeninteresse. Langgata trekkes fram som et eksempel på et godt uterom i byen, som utfordres av utvikleres eierinteresser og høyhusplaner. Det oppfattes som om forfalte bygg i Langgata blir et pressmiddel for at utbyggere skal få gjennomslag for prosjekter som utfordrer sentrumsplanens føringer. Således kjennetegnes diskursen av at spesifikke utviklere konstrueres som ansvarlige for forfallet i Langgata.

Jeg hevder også at det er en *byformdiskurs* som produseres og reproduseres av aktører innen både offentlig og privat sektor med arkitekturfaglig bakgrunn. Byutviklingen i Sandnes og diskusjonen om høyhus konstrueres som et spørsmål om byform og fag. Den omfattende veksten og den prosjektbaserte byutviklingen i sentrumsområdet anses som å utfordre målet om en helhetlig byutvikling fundert på arkitekt- og planfaglige prinsipper. Gjennom arkitektoniske grep og bevaringstiltak kan fagfolk skape og ivareta bykvaliteter, og dermed bidra til det gode liv i byen. Aktørene innen diskursen vektlegger hvordan høyhus må funderes i helhetlige og overordnede planer som ser dem i sammenheng med resten av byen for å kunne være et godt byutviklingsgrep. Ordene "helhet" og "kvalitet" kan forstås som karakteristiske ord som benyttes innen diskursen og som diskursen organiseres rundt. Innen diskursen fremstilles erfaring og utdanning som et viktig grunnlag for å ha legitimitet når det gjelder byutviklingsspørsmål. Dermed tillegges aktører som oppleves ikke å inneha de

internaliserte egenskapene til å forstå byutviklingen, lite autoritet når det kommer til diskusjoner om hva som er god og dårlig byutvikling.

Innen det jeg kaller *fortettingsdiskursen* argumenteres det for at jordvern og fortetting rundt knutepunkter for kollektivtrafikk burde være hovedgrepene som ligger til grunn for en bærekraftig byutvikling. Aktørene innen diskursen argumenterer for at høyhus er en bygningstype som muliggjør en tetthet som kan føre byutviklingen i riktig retning og fremstiller høyhus som en naturlig del av den bærekraftige byen. Imidlertid oppfatter de som trekker på diskursen at målet om fortetting forvitrer i møte med komplekse byutviklingsprosesser, noe som eksemplifiseres ved diskusjonen om høyhus i Sandnes sentrum. Da de som argumenterer innen diskursen er politikere og ulike aktører på utvikler- og konsulentsiden, kan det sies at konstruksjonen av høyhus innen diskursen illustrerer en sammenfallende interesse: På den ene siden utviklernes interesse av en bygningstype med potensiell høy tetthet og symboleffekt og på den andre siden politiske mål om en konsentrert byutvikling.

Blant de som trekker på *storbydiskursen* vektlegges det hvordan Sandnes er midt i en endringsprosess der byens urbane identitet og form utvikles og forandres, og at mulighetene i dagens utvikling må prioriteres foran fortidens sosio-materielle strukturerer. Visjonene som ligger til grunn for byutviklingen konstrueres som substansløse og mangelfulle, og byutviklingen fremstilles som preget av følelser heller enn rasjonalitet. Diskursen kjennetegnes av at diskusjonene om høyhus og byutvikling i Sandnes betegnes som preget av "redsel" og "frykt". Høyhus konstrueres som en viktig markør for modernitet og urbanitet, og som et byutviklingsgrep som kan bidra til en revitalisering av sentrum. Høyhus legitimeres dermed som en del av utviklingen av Sandnes fra en landsby til en by, en utvikling som skal drives fram av utviklere med mål og midler og deres konsulents fagkunnskap.

8.3 Makt og interesser i debatten om Øglændkvartalet

Den diskursive praksisen i debatten om høyhusforslaget i Øglændkvartalet viser hvordan debatten kan sies å omhandle fordelingen av makten i byutviklingen i Sandnes. I argumentasjonen for høyhuset fremmes en mer fleksibel tilnærming til sentrumsutviklingen der overordnede planverktøy ansees som å være lite egnede for en utvikling av sentrumsområdet. Forslaget om nye retningslinjer og den positive tilnærmingen til høyhus hos flere politikere, kan forstås som et forsøk på å møte kritikken fra utvikler- og konsulentsiden ved å etablere mer fleksible rammer for byutviklingen. Argumentene om behovet for å

utfordre sentrumsplanen har bakgrunn i en oppfatning om at byens myndigheter ikke har klare visjoner for byens utvikling. Når det oppfattes som at myndighetenes rammer og visjoner ikke er egnet til å møte befolkningsutviklingen og interessen fra markedet, kan det bidra til spenninger mellom mål om input-legitimitet og tidsmessig- og økonomisk effektivitet i byutviklingen. Dette illustreres ved motsetningene mellom argumentene innen henholdsvis allmennhetsdiskursen og den markedsorienterte diskursen.

Den diskursive praksisen i debatten illustrerer også hvordan uenigheten om styringen av byutviklingen relateres til faglige og kommersielle argumenter. Når administrasjonens argumenter om å videreføre de eksisterende rammene får støtte fra en arkitekt fra et anerkjent arkitektkontor, relateres spørsmålet om makten i byutviklingen til fagkunnskap og faglig autoritet. Ved at den anerkjente byutviklingsaktøren argumenterer for administrasjonens linje i høyhusspørsmålet, tillegges ikke dette perspektivet kun legitimitet ut fra behovet for administrativ kontroll, men også med bakgrunn i ekstern, arkitekturfaglig ekspertise. Faglig ekspertise framstår dermed som et grunnlag for å kunne legge tyngde bak argumenter om spørsmål relatert til byutvikling. Når det argumenteres for å opprettholde kommunens restriktive linje i høyhusspørsmål og bevare kulturmiljøet i sin helhet, benyttes også økonomiske argumenter. Det henvises til hvordan argumentene ikke bare har grunnlag i en kulturhistoriefaglig vurdering, men også i en kommersiell vurdering av kulturmiljøets potensial som symbol og konsumlandskap. Slik gjøres spørsmålet om bevaring også om til et spørsmål om byens konkurransefortrinn.

Aktørenes diskursive praksis i debatten viser også hvordan konstruksjonen av egne og andres roller og interesser framstår som viktig for å legitimere sine argumenter. Arkitektur- og planfaglig kompetanse framstår som å gi autoritet og legitimitet til å gjøre spørsmål om byens utvikling til et spørsmål om byens form heller enn politikk og økonomi. Slik kan for eksempel spørsmålet om høyhus konstrueres som et spørsmål om en faglig- og økonomisk forsvarlig inngripen i en sentrumsutvikling preget av uklare visjoner. Faglig ekspertise framstår også som å gi et grunnlag for å kritisere andres argumenter og stille spørsmål ved deres legitimitet. Argumentasjonen kan diskrediteres ved å avise arkitektur- og byplanfaglig kompetanse som et grunnlag for autonomi, og heller vektlegge hvordan aktører i debatten har økonomisk egeninteresse av en gitt utvikling. Slik kan spørsmålet om høyhus konstrueres som et spørsmål om økonomisk egen nytte og ødeleggelse av en felles verdi, heller enn et potensielt gode i utviklingen av området.

Den diskursive praksisen i debatten om høyhus i Øglændkvartalet viser hvordan den kontekstspesifikke konstruksjonen av høyhus som en del av byutviklingen i Sandnes sentrum kan forstås i relasjon til mer generelle perspektiver på arkitektur og byutvikling. Jeg har også pekt på hvordan byutviklingen i Sandnes sentrum konstrueres på ulike måter av aktører med forskjellige erfaringer, interesser og kunnskapsgrunnlag. Debatten om høyhuset i Øglændkvartalet illustrerer hvordan språklige virkemidler kan bidra til å fremme, men også avvise, legitimiteten i ulike aktørers utsagn og ulike oppfatninger om hvordan byutviklingen bør styres. Derfor har den diskursive praksisen i debatten stor betydning. Den diskursive praksisen i de ulike diskursene og i debatten om høyhus i Øglændkvartalet illustrerer altså hvordan spørsmålet om høyhus ikke bare handler om høyhuset som bygningstype, men også om makt og interesser i byutviklingen.

8.4 Oppgavens verdi og overførbarhet

Oppgavens overførbarhet beror på hvorvidt den teoretiske forståelsen som er knyttet til forskningsprosjektet kan rekontekstualiseres til en videre sammenheng (Thagaard 2013). Oppgavens kasus er valgt på bakgrunn av et ønske om å få en større forståelse for det sosio-romlige fenomenet høyhus i en fortetting i en mellomstor norsk by. Samtidig er overførbarhet problematisk med tanke på at funnene i denne oppgaven er et resultat av en kontekstspesifikk prosess. Likevel mener jeg at aspekter ved oppgavens funn vil kunne være interessante også utenfor konteksten av diskusjonen om høyhus og byutvikling i Sandnes sentrum. Som påpekt innledningsvis er høyhus som en del av fortetting og transformasjon, en tematikk som er på agendaen i både små og store norske byer. Selv om funnene i oppgaven er kontekstspesifikke, kan de bidra til å belyse hvilke argumenter en kan forvente å finne angående høyhus som en del av kompakt byutvikling. Videre illustrerer funnene hvordan kunnskap om arkitektur og byutvikling framstår som et viktig fundament i ulike aktørers argumentasjon, både for å legitimere egne perspektiver på arkitektur og byutvikling, og for å diskreditere andres oppfatninger. Således viser oppgaven viktigheten av at normative begreper om en "god" og "bærekraftig" by, basert på faglig argumentasjon, også må sees i sammenheng med makt og interesser i byutviklingen.

Med tanke på videre forskning mener jeg det hadde vært interessant å gjøre lignende studier av hvordan det som av mange oppfattes som en generell og global bygningstypologi konstrueres sosialt og kulturelt i forskjellige kontekster. Slike studier kunne blant annet sett nærmere på hvordan konstruksjonen av høyhus gjennom praksis og fortelling utspiller seg, og

hvordan den faktiske praksisen står i relasjon til de argumenter som har lagt til grunn for oppføring av høyhus. Det kunne det også vært interessant å se hvorvidt høyhus i norske byer benyttes som et ledd i konstruksjonen og kommunikasjonen av nye økonomiske forestillinger om byer og deres institusjonelle rammer.

9 Litteraturliste

- Baxter, J. 2010. Case Studies in Qualitative Research. I I. Hay (Red.), *Qualitative Research Methods in Human Geography* (s. 81-98). Ontario: Oxford University Press.
- Bell, D., & Jayne, M. 2009. Small Cities? Towards a Research Agenda. *International Journal of Urban and Regional Research*, 33(3), 683-699.
- Bergsli, H. 2005. Entreprenørpolitikk og byutvikling. Byutvikling og globale trender. I J. Aspen (Red.), *By og byliv i endring. Studier av byrom og handlingsrom i Oslo*. (s. 87-118). Oslo: Scandinavian Academic Press.
- Bourdieu, P. 1991. *Language and symbolic power*. Cambridge: Polity Press.
- Bowitz, E., & Høegh, J. 2005. Bytransformasjon - mister kommunene grepet eller gir de det fra seg? I A.L. Fimreite & T. Medalen (Red.), *Governance i norske storbyer: mellom offentlig styring og privat initiativ* (s. 35-63). Oslo: Scandinavian Academic Press.
- Burr, V. 2003. *Social Constructionism* (Andre utg.). Routledge: London.
- Børrud, E. 2012. Planlegging av en allerede bygget by. I N. Aarsæther, E. Falleth, T. Nyseth & R. Kristiansen (Red.), *Utfordringer for norsk planlegging: kunnskap, bærekraft, demokrati* (s. 206-224). Kristiansand: Cappelen Damm Høyskoleforlaget.
- Charney, I. 2007. The politics of design: architecture, tall buildings and the skyline of central London. *Area*, 39(2), 195-205.
- Chouliaraki, L. 2002. 'The Contingency of Universality': Some Thoughts on Discourse and Realism. *Social Semiotics*, 12(1), 83-114.
- Chouliaraki, L., & Fairclough, N. 1999. *Discourse in late modernity: Rethinking critical discourse analysis*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Cloke, P., Cook, I., Crang, P., Goodwin, M., Painter, J., & Philo, C. 2004. *Practising Human Geography*. London: Sage.
- Crilley, D. 1993. Megastructures and urban change: aesthetics, ideology and design. I P.L. Knox (Red.), *The Restless Urban Landscape* (s. 127-164). Englewood Cliffs: Prentice Hall.
- Daniels, S.J. 1989. Marxism, culture and the duplicity of landscape. I R.N.T. Peet (Red.), *New Models in Geography Vol. II* (s. 196-220). London: Unwin Hyman.
- Dittmer, J. 2010. Chapter 15: Textual and Discourse Analysis. I D. DeLyser, Herbert, S., Aitken, S., Crang, M., McDowell, L. (Red.), *The SAGE Handbook of Qualitative Geography* (s. 274 - 287). London: SAGE Publications Ltd.
- Domosh, M. 1988. The Symbolism of the Skyscraper: Case Studies of New York's First Tall Buildings. *Journal of Urban History*, 14(3), 320-345.
- Dovey, K. 2008. *Framing Places: Mediating Power in Built Form* (Vol. Andre). London: Routledge.
- Dovey, K. 2010. *Becoming Places: Urbanism/Architecture/Identity/Power*. Routledge: London.
- Dowling, R. 2010. Power, Subjectivity, and Ethics in Qualitative Research. I I. Hay (Red.), *Qualitative Research Methods in Human Geography* (s. 26-39). Oxford: Oxford University Press.
- Duncan, J.S., & Ley, D. 1993. Introduction: Representing the place of culture. I J.S.D.L. Duncan (Red.), *Place, culture, representation* (s. 1 - 24). London: Routledge.
- Dunn, K. 2010. Interviewing. I I. Hay (Red.), *Qualitative Research Methods in Human Geography* (s. 101-138). Oxford: Oxford University Press.
- Fairclough, N. 1992. *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.
- Fairclough, N. 2003. *Analysing Discourse - Textual analysis for social research*. London: Routledge.

- Falleth, E., Hanssen, G.S., & Saglie, I.-L. 2010. Challenges to Democracy in Market-Oriented Planning in Norway. *European Planning Studies*, 18(5), 737-753.
- Falleth, E., & Saglie, I.-L. 2012. Planning a Compact Oslo. I M. Luccarelli & P.G. Røe (Red.), *Green Oslo: Visions, Planning and Discourse* (s. 267-283). Farnham: Ashgate.
- Fimreite, A.L., Medalen, T., & Aars, J. 2005. Bypolitikk og governance - fra "government" til "governance". I A.L. Fimreite & T. Medalen (Red.), *Governance i norske storbyer: mellom offentlig styring og privat initiativ* (s. 11-34). Oslo: Scandinavian Academic Press.
- Fincher, R. 2007. Is High-rise Housing Innovative? Developers' Contradictory Narratives of High-rise Housing in Melbourne. *Urban Studies*, 44(3), 631-649.
- Florida, R. 2002. *The rise of the creative class: and how it's transforming work, leisure, community and everyday life*. New York: Basic Books.
- Flyvbjerg, B. 1998. *Rationality and power: democracy in practice*. Chicago: University of Chicago Press.
- Fylkerådmannen i Rogaland. 2014. *Saksutredning: Sandnes kommune - kommunedelplan for Sandnes sentrum 2015-2030*. Stavanger: Rogaland fylkeskommune.
- Giddens, A. 1979. *Central Problems in Social Theory: Action, Structure and Contradiction in Social Analysis*. London: Macmillan.
- Goss, J. 1988. The Built Environment and Social Theory: Towards an Architectural Geography *The Professional Geographer*, 40(4), 392-403.
- Grubbauer, M. 2010. The Architectural World of Getty Images. I M. Guggenheim & O. Söderström (Red.), *Re-Shaping Cities: How global mobility transforms architecture and urban form*. London: Routledge.
- Grubbauer, M. 2014. Architecture, Economic Imaginaries and Urban Politics: The Office Tower as Socially Classifying Device. *International Journal of Urban and Regional Research*, 38(1), 336 - 359.
- Guggenheim, M., & Söderström, O. 2010. Introduction: Mobility and the Transformation of Built Form. I M. Guggenheim & O. Söderström (Red.), *Re-Shaping Cities - How global mobility transforms architecture and urban form* (s. 3 - 19). London: Routledge.
- Guttu, J. 2012. Shifts in Planning Ideology and Consequenses for Residential Green Areas: A Historical Survey of Planning Concepts and Attitudes Towards Green Areas in Housing Estates in Oslo. I M. Luccarelli & P.G. Røe (Red.), *Green Oslo: Visions, Planning and Discourse* (s. 137 - 158). Farnham: Ashgate.
- Hall, P. 2002. *Cities of Tomorrow* (Tredje utg.). Oxford: Blackwell.
- Hall, S. 1997. Chapter 1: The Work of Representation. I S. Hall (Red.), *Representation. Cultural Representations and Signifying Practices*. London: Sage.
- Hammersley, M., & Atkinson, P. 2007. *Ethnography: principles in practice*. London: Routledge.
- Hanssen, G.S., & Saglie, I.-L. 2010. Cognitive Closure in Urban Planning. *Planning Theory and Practice*, 11(4), 491-513.
- Harvey, D. 1989a. *The Condition of Postmodernity: An Enquiry Into the Origins of Cultural Change*. Oxford: Basil Blackwell.
- Harvey, D. 1989b. From Managerialism to Entrepreneurialism: The Transformation in Urban Governance in Late Capitalism. *Geografiska Annaler. Series B, Human Geography*, 71(1), 3 - 17.
- Hastings, A. 1999. Discourse and Urban Change: Introduction to the Special Issue. *Urban Studies*, 36(1), 7-12.
- Heradstveit, D., & Bjørge, T. 1992. *Politisk kommunikasjon: Introduksjon til semiotikk og retorikk* (Andre utg.). Oslo: Tano.

- Hofstad, H., Hanssen, G.S., Saglie, I.-L., Nordahl, B., & Schmidt, L. 2013. Compact Cities in Norway: Political Rationalities and Governmental Technologies. I G.S. Hanssen & H. Hofstad (Red.), *Compact City Policies in England, Denmark, the Netherlands and Norway* (s. 90-117). Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Hubbard, P. 1996. Urban Design and City Regeneration: Social Representations of Entrepreneurial Landscapes. *Urban Studies*, 33(8), 1441-1461.
- Häikiö, L. 2007. Expertise, Representation and the Common Good: Grounds for Legitimacy in the Urban Governance Network. *Urban Studies*, 44(11), 2147-2162
- Iglebæk, O. (2010). High-rise developments in the Baltic and Nordic capitals. *Journal of Nordregio*. Lastet ned fra <http://www.nordregio.se/en/Metameny/About-Nordregio/Journal-of-Nordregio/Journal-of-Nordregio-2010/Special-issue-of-the-Journal-of-Nordregio--only-available-in-digital-format/> (Lest: 16.05.15)
- Jabareen, Y.R. 2006. Sustainable Urban Forms: Their Typologies, Models and Concepts. *Journal of Planning Education and Research*, 26(1), 38-52.
- Jacobs, J. 2006. A geography of big things. *Cultural Geographies*, 13(1), 1-27.
- Jencks, C. 2005. *The Iconic Building: The Power of Enigma*. London: Frances Lincoln.
- Jenks, M., & Jones, C. 2010. Issues and Concepts. I M. Jenks & C. Jones (Red.), *Dimensions of the Sustainable City* (s. 1-19). Dordrecht: Springer Science.
- Jessop, B. 2004. Critical semiotic analysis and cultural political economy. *Critical Discourse Studies*, 1(2), 159-174.
- Jessop, B., & Oosterlynck, S. 2008. Cultural political economy: On making the cultural turn without falling into soft economic sociology. *Geoforum*, 39(3), 1155-1169.
- Jones, P. 2009. Putting Architecture in its Social Place: A Cultural Political Economy of Architecture. *Urban Studies*, 46(12), 2519-2536.
- Jørgensen, M.W., & Phillips, L. 2002. *Discourse Analysis as Theory and Method*. London: Sage.
- Kaika, M. 2010. Architecture and crisis: re-inventing the icon, re-imag(in)ing London and re-branding the city. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 35(4), 453-474.
- Kaika, M., & Thielen, K. 2006. Form follows power. *City: analysis of urban trends, culture, theory, policy, action*, 10(1), 59-69.
- King, A.D. 2004. *Spaces of Global Cultures: Architecture, Urbanism, Identity*. London: Routledge.
- King, A.D. 2010. Notes Towards a Global Historical Sociology of Building Types. I M.o.O.S. Guggenheim (Red.), *Re-Shaping Cities - How global mobility transforms architecture and urban form* (s. 21 - 42). London: Routledge.
- Korsberg, P. 2011. *Gater for livet*. (Masteroppgave), Universitetet i Stavanger, Stavanger.
- Kraftl, P. 2010. Geographies of Architecture: The Multiple Lives of Buildings. *Geography Compass*, 4(5), 402-415.
- Laclau, E. 1990. *New Reflections on the Revolution of Our time*. London: Verso.
- Laclau, E., & Mouffe, C. 2001. *Hegemony and socialist strategy: towards a radical democratic politics* (Andre utg.). London: Verso.
- Lees, L. 2001. Towards a Critical Geography of Architecture: The Case of Ersatz Colosseum. *Cultural Geographies*, 8(1), 51-86.
- Lees, L. 2002. Rematerializing geography: The 'new' urban geography. *Progress in Human Geography*, 26(1), 101-112.
- Lees, L. 2004. Urban geography: discourse and urban research. *Progress in Human Geography*, 28(1), 101-107.
- Lees, L. 2010. Planning urbanity? *Environment and Planning A*, 42(10), 2302-2308.
- Lefebvre, H. 1991. *The production of space*. Oxford: Blackwell.

- Leitner, H., & Sheppard, E. 1998. Economic Uncertainty, Inter-Urban Competition and the Efficacy of Entrepreneurialism. I T. Hall & P. Hubbard (Red.), *The Entrepreneurial City. Geographies of Politics, Regime and Representation* (s. 285-307). Chicester: John Wiley & Sons Ltd.
- Ley, D. 2003. Fortetting postmodernism? Recuperating a social history of local knowledge. *Progress in Human Geography*, 27(5), 537-560.
- Ley, D., & Mills, C. 1993. Can there be a postmodernism of resistance in the urban landscape? I P.L. Knox (Red.), *The Restless Urban Landscape* (s. 255 - 271). Englewood Cliffs: Prentice Hall.
- Lindanger, B. 2010. Kapittel 1: Den usynlege grensa. I L.G. Jøssang, B. Lindanger, G. Nerheim & O. Tysdal (Red.), *Sandneshistorien 2 ... til en stor by* (s. 11-40). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke.
- LINK Arkitektur. 2014. *Reguleringsplan 2013 104 Detaljregulering for kvartalene Gjesdalveien, Langgata, Flintergata, St. Olavsgate*. Stavanger: LINK Arkitektur.
- Llewellyn, M. 2003. Polyvocalism and the public: 'doing' a critical historical geography. *Area*, 35(3), 264-270.
- Lorentzen, A., & van Heur, B. 2011. Introduction: Cultural political economy of small cities. I A. Lorentzen & B. van Heur (Red.), *Cultural Political Economy of Small Cities* (s. 1-14). London: Routledge.
- McNeill, D. 2005. Skyscraper geography. *Progress in Human Geography*, 29(1), 41-55.
- Mäntysalo, R., Saglie, I.-L., & Cars, G. 2011. Between Input Legitimacy and Output Efficiency: Defensive Routines and Agnostic Reflectivity in Nordic Land-Use Planning. *European Planning Studies*, 19(12), 2109-2126.
- Nerheim, G. 2010. Kapittel 6: Jappetid. I L.G. Jøssang, B. Lindanger, G. Nerheim & O. Tysdal (Red.), *Sandneshistorien 2 ... til en stor by* (s. 203-246). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke.
- Neuman, M. 2005. The Compact City Fallacy. *Journal of Planning Education and Research*, 25(1), 11-26.
- Nordahl, B. 2012. Planlegging og marked - arealplanlegging som arena for dialog og forhandling. I N. Aarsæther, E. Falleth, T. Nyseth & R. Kristiansen (Red.), *Utfordringer for norsk planlegging: kunnskap, bærekraft, demokrati* (s. 167-186). Kristiansand: Cappelen Damm Høyskoleforlaget.
- Punter, J. 2003. *The Vancouver Achievement*. UBC Press: Vancouver.
- Ragin, C.C., & Amoroso, L.M. 2011. *Constructing Social Research: The Unity and Diversity of Method*. Thousand Oaks: Pine Forge Press.
- Richardson, L., & St. Pierre, E.A. 2005. Writing: A Method of Inquiry. I N.K. Denzin & Y.S. Lincoln (Red.), *The Sage Handbook of Qualitative Research* (s. 959-979). Thousand Oaks: Sage.
- Rogaland fylkeskommune. 2013. *Regionalplan for Jæren 2013-2040*. Stavanger: Rogaland fylkeskommune.
- Rogaland Revisjon. 2013. *Forvaltningsrevisjon av Byplan*. Stavanger: Rogaland Revisjon
- Rose, G., Degen, M., & Basdas, B. 2010. More on 'big things': building events and feelings. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 35(3), 334-349.
- Røe, P.G. 2014. Analysing Place and Place-Making: Urbanization in Suburban Oslo. *International Journal of Urban and Regional Research*, 38(2), 498 - 515.
- Røe, P.G. Under utgivelse. Iscenesettelser av den kompakte byen - som visuell representasjon, arkitektur og salgsubjekt. I G.S. Hanssen, H. Hofstad & S. I-L (Red.), *Kompakt byutvikling: Muligheter og utfordringer*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Røe, P.G., Eidheim, F., & Schmidt, L. 2002. *Sandvika i støpeskjeen. En sosiokulturell studie av stedsutvikling*. Oslo: Norsk institutt for by og regionforskning.

- Røiseland, A., & Vabo, S.I. 2008. Governance på norsk. Samstyring som empirisk og analytisk fenomen. *Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift*, 24(1-2), 86-107.
- Rådmannen i Sandnes. 2014. *Plan 2013104 Detaljregulering for kvartalene Gjesdalvegen, Langgata, Flintergata og St. Olavsgate*. Sandnes: Sandnes kommune.
- Sager, T. 2009. Planners' Role: Torn between Dialogical Ideals and Neo-Liberal Realities. *European Planning Studies*, 17(1), 65 - 84.
- Sager, T. 2011. Neo-liberal urban planning policies: A literature review 1990-2010 *Progress in Planning*, 76(4), 147-199.
- Sandercock, L. 2006. An Anatomy of Civic Ambition in Vancouver. Toward Humane Density. I W.S. Saunders (Red.), *Urban Planning today - A Harvard Design Magazine Reader* (s. 48 - 62). Minnesota: University of Minnesota Press.
- Sandnes kommune. 2006. *Vel bevart i Sandnes? Kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljø i Sandnes 2005 - 2017*. Sandnes: Sandnes kommune.
- Sandnes kommune. (2010). Framtidsverksted med ungdomsrådet. Oppsummering og rapport. Lastet ned fra https://www.sandnes.kommune.no/Fillager/Internett/dokumenter/planer/kommuneplan/gamle_kommuneplaner/2007_2020_kommuneplanfor_sandnes/Kommuneplan_2007_2020/hoering/Hjemmesiden/Framtidsverksted%20BUBS/220410_Framtidsverkstedet.pdf (Lest: 16.05.15)
- Sandnes kommune. 2014a. *Kommunedelplan for sentrum 2015-2030. Høringsutkast 29.04.14*. Sandnes: Sandnes kommune.
- Sandnes kommune. 2014b. *Kommuneplan for Sandnes kommune 2015-2030. Høringsutkast 02.04.14*. Sandnes: Sandnes kommune.
- Sandnes kommune. 2014c. *Sak 87/14 Vedtak UBU*. Sandnes: Sandnes kommune.
- Scharpf, F.W. 1999. *Governing in Europe: Effective and Democratic?* Oxford: Oxford University Press.
- Schoenberger, E. 1991. The Corporate Interview as a Research Method in Economic Geography. *The Professional Geographer*, 43(2), 180-189.
- Short, M.J. 2012. *Planning for Tall Buildings*. London: Routledge.
- Simonsen, K. 2005. *Byens mange ansigter - konstruktion af byen i praksis og fortælling*. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- Skogheim, R. 2008. *Mellom kunsten og kunden. Arkitektens yrkessosialisering og profesjonelle praksis*. (Ph.d.-avhandling), Universitetet i Oslo, Oslo.
- Skogheim, R., & Røe, P.G. 2003. Makt og meningsdannelse i byutviklingen. *Nordisk Arkitekturforskning*(3), 35-42.
- Storøy, A. 2013. *Analyse for etablering av høyhus i Sandnes sentrum*. Trondheim: Asplan Viak.
- Swensen, G. 2012. Integration of historic fabric in new urban development - A Norwegian case-study. *Landscape and Urban Planning*, 107(4), 380-388.
- Sæther, E. 2008. *The conditional autonomy of the critical press in China*. (Ph.d.-avhandling), Universitetet i Oslo, Oslo.
- Talen, E., & Ellis, C. 2002. Beyond Relativism: Reclaiming the Search for Good City Form. *Journal of Planning Education and Research*, 22(1), 36-49.
- Thagaard, T. 2013. *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Tjora, A. 2012. *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Wüst, T. (2007). The urbanity myth: Excerpts from Urbanität. Ein Mythos und sein Potential. *The Urban Reinventors Paper Series*, 2. Lastet ned fra <http://www.urbanreinventors.net/2/wuest/wuest-urbanreinventors.pdf> (Lest: 16.05.15)

- Yin, R.K. 2003. *Case Study Research: Design and Methods* (Tredje utg.). Thousand Oaks: Sage.
- Zukin, S. 1995. *The cultures of cities*. Cambridge: Blackwell.
- Zukin, S. 1998. Urban Lifestyles: Diversity and Standardisation of Spaces of Consumption. *Urban Studies*, 35(5-6), 825-839.

10 Vedlegg

10.1 Oversikt over tilleggsdata

Aviser og nettsteder

- *Stavanger Aftenblad (Aftenbladet)* - Regionsavis for store deler av Rogaland med lokaldekning av Sandnes. Eies av Schibsted Norge AS. Tekster er både hentet fra Retriever og lest på nett.¹⁰
- *Rogalands Avis* - Regionsavis med lokaldekning av Sandnes. Eies av Mentor Medier. Tekster er hentet i Retriever.
- *Sandnesposten* - Lokalavis for Sandnes. Eies av Nordsjø Media AS. Tekster er hentet fra Retriever.
- *Dag og Tid* - Riksdekkende ukeavis på nynorsk. Eies av Dag og Tid AS. Tekster hentet i Retriever.
- *Dagens Næringsliv* - Riksdekkende avis med særlig fokus på næringsliv og økonomi. Eies av NHST Media Group AS. Tekster hentet i Retriever.
- *NRK Rogaland* - NRK sitt distriktskontor i Rogaland. Nyhetsendinger og lokale produksjoner som publiseres på både lokal og nasjonal TV, radio og internett. Artikler er hentet på nett.¹¹

<i>Kilde</i>	<i>Dato</i>	<i>Tittel</i>	<i>Sjanger</i>
Aftenbladet	05.02.10	Hvis meg høyhuset ditt - og jeg skal si deg hvor urban du er	Reportasje
Aftenbladet	29.11.11	Er byrommene i Sandnes ubrukelige?	Nyhetsartikkel
Aftenbladet	13.04.12	Hva er en attraktiv by?	Kommentar
Dagens Næringsliv	02.01.13	Bygger for 13 milliarder	Nyhetsartikkel
Aftenbladet	13.03.13	Slik vil Otium forvandle Langgata	Artikkel
Dag og Tid	16.05.13	Sandnes: Noreg i eit nøtteskal	Reportasje
Dag og Tid	24.05.13	Sandnes er ikke bare en tilstand	Debattinnlegg

¹⁰ <http://www.aftenbladet.no/> (Lest 10.04.15)

¹¹ <http://www.nrk.no/rogaland/> (Lest 10.04.15)

Aftenbladet	18.06.13a	To 50 meter høye hotell	Nyhetsartikkel
Aftenbladet	18.06.13b	Politikerne vil se helheten av fortettingen	Nyhetsartikkel
Aftenbladet	21.09.13	Otium forsøpler sentrum	Debattinnlegg
Aftenbladet	20.12.13	Naboer får høydeskrekk	Nyhetsartikkel
Aftenbladet	16.01.14	Spøkelset får et ansiktsløft	Nyhetsartikkel
Rogalands Avis	24.01.14	Sentrumsplan kan kvele prosjektet	Nyhetsartikkel
Aftenbladet	26.02.14	Etterlyser engasjement for Langgata og sentrum	Nyhetsartikkel
Aftenbladet	06.03.14	Alle tiders boom i Sandnes sentrum	Nyhetsartikkel
Aftenbladet	04.03.14a	- Langgata er i ferd med å dø	Nyhetsartikkel
Aftenbladet	04.03.14b	Skyhøyt i Langgata	Nyhetsartikkel
Aftenbladet	10.04.14	Glem høyhus i nærheten av Langgata	Nyhetsartikkel
Aftenbladet	08.05.14	- Feilgrep, mener Snøhetta arkitekt	Nyhetsartikkel
Aftenbladet	09.05.14	Blir det høyhus-bonanza i sentrum?	Nyhetsartikkel
Aftenbladet	27.05.14	Sandnes er ikke Roma...	Debattinnlegg
Aftenbladet	05.06.14	Vern oss fra høyhus i Langgata	Debattinnlegg
Aftenbladet	06.06.14	Høyhuset kan bli stoppet	Nyhetsartikkel
Aftenbladet	25.06.14	Gjerne høyhus, men øst for jernbanen	Debattinnlegg
Sandnesposten	26.06.14	Hvordan skape et levende sentrum og gode sosiale møteplasser?	Debattinnlegg
Sandnesposten	03.07.14a	Vil bygge 18 etasjers høyhus i Møllegården	Nyhetsartikkel
Sandnesposten	03.07.14b	Åpner for å bygge høyt	Nyhetsartikkel
Aftenbladet	19.07.14	Høydeskrekk i Sandnes	Debattinnlegg
Sandnesposten	16.09.14	52 meter er for drøyt	Leder
Aftenbladet	20.09.14	Får forfallet fortsette	Nyhetsartikkel
NRK Rogaland	20.10.14	Slik blir det "nye" Sandnes	Nyhetsartikkel
Aftenbladet	12.12.14	Sandneslauget planlegger 400.00 kvadratmeter nybygg	Nyhetsartikkel

10.2 Liste over informanter

Konsulent 1 (intervjuet 24.01.14) Arkitektfaglig bakgrunn. Blant annet tidligere ansatt i avdeling for plan i Sandnes kommune.

Konsulent 2 (intervjuet 12.08.14) Arkitektfaglig bakgrunn. Lang erfaring fra både konsulentarbeid og arbeid i kommunal planadministrasjon i regionen. Arbeidet med et høyhusprosjekt i Sandnes.

Konsulent 3 (intervjuet 12.08.14) Bakgrunn som planlegger. Lang erfaring fra både konsulentarbeid og arbeid i kommunal planadministrasjon i regionen. Arbeidet med et høyhusprosjekt i Sandnes.

Konsulent 4 (intervjuet 21.08.14) Arkitektfaglig bakgrunn. Lang erfaring fra både konsulentarbeid og arbeid i kommunal planadministrasjon i regionen. Arbeidet med et høyhusprosjekt i Sandnes.

Lokalpolitikeren (H) (intervjuet 20.01.14 og 19.08.14) Lokalpolitiker for Høyre i UBU. Lang politisk erfaring.

Lokalpolitikeren (Sp) (intervjuet 20.01.14) Lokalpolitiker for Senterpartiet i UBU. Lang politisk erfaring.

Den kommunale planleggeren (intervjuet 15.01.14 og 14.08.14) Arkitektfaglig bakgrunn. Noen års erfaring som planlegger i avdeling for plan i Sandnes kommune.

Planleggeren i fylkeskommunen (intervjuet 21.08.14) Rådgiver for regionalplanavdelingen.

Utvikleren (intervjuet 18.08.14) Representant for eiendomsutvikler. Arbeidet med et høyhusprosjekt i Sandnes.

Representanten fra historielaget (intervjuet 19.08.14) Pensjonist. Representant en lokal gruppe som jobber med å øke interessen for Sandnes sin lokalhistorie blant byens befolkning. Fra Sandnes.

Lederen for sentrumsforeningen (intervjuet 20.08.14) Lederen for en lokal næringsforening for bedrifter og huseiere i sentrum.

Representanten fra sameiet (intervjuet 15.08.14) Representant for boligeiergruppering i sentrum som var påvirket av høyhusplaner.

Planleggeren hos fylkesmannen (intervjuet 24.01.14) Lang erfaring som offentlig planlegger på ulike forvaltningsnivå.

Journalisten (intervjuet 15.08.14) Journalist i regionalavis. Dekket blant annet saker om byutvikling i Sandnes.

Byantikvaren (intervjuet 13.08.14) Arkitektfaglig bakgrunn. Lang erfaring fra planlegging i kommunal planadministrasjon i regionen.

10.3 Informasjonsskriv

Forespørsel om intervju i forbindelse med masteroppgave om høyhusdebatten i Sandnes

«Høyhus i Sandnes»

Jeg er student ved masterprogrammet i samfunnsgeografi ved Universitetet i Oslo og holder på med min avsluttende masteroppgave. I den forbindelse sender deg denne forespørselen om et intervju.

Temaet for min oppgave er høyhusdebatten i Sandnes og hvilke mening ulike aktører tillegger høyhus som del av utviklingen av Sandnes sentrum. Jeg er derfor interessert i synspunkter fra forskjellige aktører som på ulike måter er involvert i høyhusdebatten. Ettersom du representerer en slik aktør ønsker jeg å få avtalt et intervju med deg. Mine spørsmål vil omhandle dine tanker om stedsutviklingen i Sandnes sentrum og de ulike planene for høyhus i sentrumsområdet. Vi blir sammen enige om tid og sted for intervjuet, og selve intervjuet vil ta ca. en time. Under intervjuet vil jeg benytte meg av båndopptaker og ta notater.

Det er frivilling å delta i studien og du har mulighet til å trekke seg når som helst underveis, uten noen begrunnelse. Hvis du skulle trekke deg vil alle opplysninger om deg bli anonymisert. Opplysningene som blir oppgitt vil bli behandlet konfidensielt. Kommunens navn og din tilknytning til planleggingsprosessen (for eksempel «planlegger i kommunen» eller «representant for entreprenør») vil nevnes der dette er relevant. Når prosjektet avsluttes vil opplysningene anonymiseres og opptak av intervjuene slettes. Dette vil skje innen utgangen av 2014.

Resultatene vil bli publisert som masteroppgave via Universitet i Oslo. Oppgaven skrives også innenfor rammene av prosjektet «*SUSPLAN - Handling conflict in compact city/centra development: How is local sustainable planning managed through new planning tools and practices*» ved Norsk Institutt for by- og regionforskning (NIBR). Mine resultater vil kunne bli publisert i publikasjoner og presentasjoner relatert til dette prosjektet, men da ikke som hoveddata.

Hvis du vil delta i studien bes du sende en e-post til martisre@student.sv.uio.no, samt skrive under på den vedlagte samtykkeerklæringen og sende denne som vedlegg til e-post. Har du noen spørsmål er det bare å ta kontakt med meg, enten via e-post, eller på telefonnummer 90066202. Du kan også kontakte min veileder Per Gunnar Røe på e-post p.g.roe@sosgeo.uio.no eller på telefon 22855217.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD).

Håper du har anledning til å delta.

Med vennlig hilsen,

Martin Svingen Refseth

Krabberudlia 9, 1337 Sandvika

Samtykkeerklæring for intervju i forbindelse med masteroppgaven «Høyhus i Sandnes».

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

-----
(Signert av prosjektdeltaker, dato)

10.4 Eksempel på intervjuguide

Intervjuguide - Konsulent 4

Introduksjon

Kan du fortelle litt om hvordan du oppfatter Sandnes sentrum i dag?

- *Positivt, negativt, karakteristisk*

- Hvordan tror du Sandnes sentrum vil utvikle seg i framtiden?

- Hvorvidt vil du si at det er samsvar mellom visjonen i sentrumsplanen og regionalplanen og den faktiske utviklingen i sentrum?

- Har du inntrykk av at det eksisterer ulike oppfatninger av fremtidige mål for utviklingen av Sandnes sentrum? Hvilke perspektiver er det eventuelt som dominerer?

- Er det noen forestillinger om Sandnes sentrum som du mener er med å påvirke byutviklingen i sentrum?

Hvordan oppfatter du de eksisterende planene og retningslinjene som legger føringer for høyhusutbygging i Sandnes sentrum?

- I høringsutkastet til ny sentrumsplan er det forslag om en mer fleksibel holdning til byggehøyde og en høyhuslokalisering som tar hensyn til "gode bymessige kvaliteter" - hva syns du om et slikt forslag?

- Hva syns du ville vært en god tilnærming til et planverktøy for byggehøyde og lokalisering av høyhus i Sandnes sentrum? Hvordan skiller denne seg fra dagens tilnærming?

Hva er din oppfatning av høyhus som del av byutvikling?

- Hva assosierer du med høyhus? Hva kan de symbolisere?

- Eksempler på høyhusprosjekter du syns er gode? I tett by? Hva med Stavanger? Bryne?

- Hva tenker du om høyhus som del av utviklingen i Sandnes sentrum? Vest- /Øst for jernbanen?

- Hvordan tror du de vil kunne påvirke bylandskapet og byens uttrykk?

- Hvorvidt er åpning for høyhus viktig med tanke på byens framtid og økonomiske utvikling?

Hva er bakgrunnen for høyhuset som er en del av deres prosjekt?

- Hvorfor mener dere at høyhuset må være en del av prosjektet?

- Hva er det viktig å ta hensyn til ved oppføring av høye bygninger i en tett by?

- Hvordan har dere gått fram for å ta hensyn til nærmiljøet i deres prosjekt?

Hva mener du diskusjonene om de mange høyhusprosjektene i Sandnes sentrum handler om?

- Hvorfor tror du det er uenighet om høyhus i Sandnes sentrum?
- Har du merket deg andre perspektiver enn ditt eget på ulike spørsmål omkring høyhus?
- Hvilke perspektiver mener du dominerer?
- Hvordan har debatten i media påvirket?
- Har du oppfattet noen endringer i perspektivene på høyhus?
- Hvordan har andre føringer, debatter og hendelser påvirket diskusjonene om høyhus i Sandnes?

Hvilke aktører i byutviklingen er det viktigst å ha en god dialog med for å få gjennomslag for sine prosjekter og interesser?

- Hvem ser du på som deres viktigste samarbeidspartnere i byutviklingen?
- Hvordan påvirker politikernes signaler til utbyggere hva som foreslås?
- Hvordan har deres kontakt med naboene til prosjektet vært?
- Hvordan syns du samspillet med politikere og administrasjonen fungerer i Sandnes?

Er det noe du mener jeg ikke har spurt om?

Er det noen du syns jeg burde prate med eller tror jeg ville hatt nytte av å prate med?